

Siivekäs

2 * 1992

13. vsk

Sisällys:

Pääkirjoitus.....	41
MARKKU UKKONEN: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1991.....	42
HARRI HÖLTÄ: Syysmuutto 1991 Pohjois-Savossa.....	57
ERKKI BJÖRK: Kirvisten muutosta Kuopiossa.....	69
HELENA RÖNKÄ: Talvipinnarallissa lajeja ja osanottajia ennätysmäärä.....	72
PSLTY:n jäsenistö 1992.....	74
Sisällysluettelo 1992 (13. vsk.).....	77
Tiedonanto (Mustaotsalepinkäinen, Heidi Hannula).....	78
JUSSI HELPPI: Lintuhavaintojen keruu ja ilmoittaminen Pohjois-Savossa.....	80
Viimeaikaisia havaintoja.....	83

Kansi: PIKKUTIKKA
(Piirros: Helena Rönkä)

Pohjois-Savon Lintutieteellinen Yhdistys
KUIKKA
(toimii osana Kuopion Luonnonystävien yhdistystä)

c/o Kuopion Museo, Kauppakatu 23,
70100 Kuopio

Puheenjohtaja: Eelis Rissanen
Sihteeri: Harri Hölttä
Taloudenhoitaja: Jaakko Hakkarainen V
arapuheenjohtaja: Aimo Hartikainen Hallituksen
muut jäsenet: Mika-Petri Harju, Arvi Meklin,
Helena Rönkä

SIIVEKÄS

Julkaisija: Pohjois-Savon Lintutieteellinen
Yhdistys KUIKKA
Vastaava toimittaja: Raimo Pakarinen
Toimitussihteerit: Jussi Helppi, Arne-Mari Kärkkäi-
nen, Eelis Rissanen

Jäsenmaksut 1992: 65 mk (perhejäsen 15 mk, ei
lehteä). Maksut tilille PSP KU 6606 822. Siivekkään
tilaaminen ja jakelu: Jaetaan PSLTY:n Kuikan
jäsenille. Lehden voi tilata myös jäseneksi liit-
tymättä. Tilaushinta 65 mk maksetaan eo. tilille. Lehti
ilmeysty kahtena numerona vuodessa.
Osoitteenmuutokset: Pekka Tenhunen
Ilmoitushinnat: Takakansi 650 mk, 1/1 sivu 500 mk,
1/2 sivu 300 mk, 1/4 sivu 200 mk. Hinnat ovat
ohjeelliset.

Ohjeita kirjoittajille: Kaikenlaista lintuihin liit-
tyvää, niin tieteellistä kuin viihteellistä aineistoa
otetaan mieluusti vastaan. Käsikirjoituksen voi
toimittaa joko selvästi kirjoitettuna (käsini tai ko-
neella) tai mieluiten tietokoneen levykkeellä. Toi-
mitus auttaa kielenhuollossa ym. muissa teknisissä
seikoissa. Myös valokuvista ja piirroksista on pulaa
(kaikenlainen kuvamateriaali kelpaa, myös väriku-
vat ja väridiat). Aineiston voi lähettää toimittajille
suoraan tai keskustella ensin suunnitelmista...

Kehuja nimistötoimikunnalle

Kunnianhimoinen tavoite nimetä suomeksi kaiken maailman linnut asetettiin jo v. 1981. Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen nimistötoimikunnan työ hyväksyttiin huhtikuussa 1992. Työn viipyminen lieene ollut lopputulokselle hyväksi, koska keskusteluille jäi paljon aikaa. Työnimien listakaan ei ole ollut aivan salainen, vaan suomentajille on annettu tarpeellista apua.

Toimikunnan jäsenet lienevät jo tehtävän ottaessaan olleet ainakin osaksi selvillä sen epäkiitollisuudesta. Varsinkin tuttujen nimien muuttamisyritykset herättivät lintuharrastajissa voimakkaita reaktioita. Nimistökomitean työ ja sen saama palaute tuo lähimpänä vertauskohtana mieleen raamatunkäännöskomitean pulmat: pätevä suomennos hyvin perusteltunakaan ei riitä vakuuttamaan niitä, jotka ovat jo tottuneet tiettyyn sanontaan.

On tietysti hyvä, että lintuihin ja niiden nimiin suhtaudutaan suurella hartaudella, vaikka makuasioista kiistely leiskui välillä kiivaana. Komitea tekikin viisaan kompromissin perääntyessään suuresta osasta tuttujen lajien vakiintuneiden nimien muutosehdotuksia.

Pääosa komitean nimelistasta on kuitenkin uusia nimiä ennen nimettömille linnuille. Niitä vastaan ei luonnollisesti ole ollut yhtä paljon huomauttelemista. Tärkein syy kritiikin niukkuuteen on kuitenkin nimien ansiokkuus. Vertailussa meille tutuimpiin vieraskielisiin nimiin eli ruotsiin ja englantiin monet niistä erottuvat edukseen. Varsinkin englantilaisissa nimissä vilisee mahdollisimman vähän havainnollisia henkilönnimiä. Rouva *Adelie X* -vainaja saa tästä lähin tyytyä siihen, että hänen etunimensä on, romanttista kyllä, ikuistettu *Pygoscelis adeliae* nimeen, englantilaiseen ja varsin moneen muuhun nimeen - suomeksi 'jääpingviini' kertoo jotakin olennaista itse linnusta.

Silloin, kun englantilaisen nimen antaja on keskittynyt luonnehtimaan lajiaan, ominaisuudennimet ovat voineet kasaantua kohtuuttoman pitkäksi rimpusiksi. Nimien syntyhistoria on tietysti toinen, vähittäinen, eikä vertailu linjakkaaseen komiteatyöhön ole aivan tasapuolista.

Koko joukko uusista nimistä on lyhyitä ja ytimekkäitä. Suomi on keskimäärin pitkäsanainen kieli, mutta joskus sattuma tulee avuksi: puupyy *Arborophila torqueola* (engl. Common Hill Partridge) ja punapäppyy *Haematorix sanguineus* (engl. Crimson-headed Wood Partridge). Suomenkielisen nimen mahdollinen lyhyys ja sattuvuus perustuu kuitenkin useimmiten toimikunnan oivallukseen: se on ottanut huomioon linnun elinympäristön tai biologisen ominaisuuden, jota tieteellisen tai englantilaisen nimen antaja ei ole osannut käyttää apunaan. Olen poiminut seuraavaan muutaman eksoottisen helmen.

Tyrskyviuhdoja *Tachyeres brachypterus*: lentokyvyn kookas sorsalintu, tieteellinen nimi juontuu kreikasta ja merkitsee 'lyhytsiipinen nopea soutaja'. Engl. nimihirviö Falkland Islands' Flightless Steamer Duck = 'falklandinsaartenlentokyvynhöyrylaivasorsa'.

Yölokki *Creagrus furcatus*: määriteosa lyhin mahdollinen ainoalle yöaktiiviselle lokille. Engl. Swallow-Tailed Gull = ruots. svalstjärtad mås = 'pääskynpyrstölokki'; myös tieteellinen lajinimi viittaa haara-pyrstöön, joka ei ole samalla tavoin ainutlaatuinen ominaisuus.

Kuusilokki *Larus philadelphia*: lajilla on lokille erikoinen tapa rakentaa pesänsä Pohjois-Amerikan metsätundran puihin, varsinkin valko- ja mustakuusiin. Engl. Bonaparte's Gull (sinänsä komea henkilönnimi) ja ruots. trädms = 'puulokki'.

Etanarakkeli *Onychoganthus tenuirostris*: nimestä päätellen ravintospesialisti. Vrt engl. Slender-billed Red-winged Starling = ruots. smalnåbbad rödvinestare = 'kapeanokkapunasiiplikottarainen'.

Viitaorneero *Helmayrea gularis*: nimen perusosana rohkea laina espanjasta reilusti suomalaisen ääntämyksen mukaan kirjoitettuna. Engl. Lafresnaye's White-browed Spinetail = 'lafresnayenvalkokulmapiikki-pyrstö'.

Myönteistä eksotiikkaa on myös helposti äännettävien alkuperäiskielten suosiminen; näistä erottuvat havaijinkieliset nimet varsinkin havaijinpeippojen heimossa. Eräät lajit ovat pitäneet nimensä myös vertailukielessämme. Tosin havaijilainen, englantilainen, ruotsalainen ja suomalainen ääntävät kukin eri tavalla vaikkapa *Psittirostra psittacean* nimen 'ou'. (Ruotsiksi tarkempi oikeinkirjoitus olisi kaiketi 'äo'.) Pooulin, nukupuun jne. tavujako ja taivutus monikossa tuottaa kyllä ongelmia - tuskin kuitenkaan Siivekkään toimitukselle.

Makuasioitahan nimet tietysti paljolti ovat. Kuikan hallituksen kommentoissa todettiin, että taiga-sanana runsas viljely tuntuu oudolta suomenkielisissä nimissä. Minun mielestäni se taas on paitsi täsmällinen biotoopin nimi myös kaunis sana. Pölköset *Otus* puolestaan saivat kyytiä paperikoriin Olavi Hildéniltä (Lintumies 6/92) - minä taas miellyin niihin erityisesti. Pököjä, ukuleita ja hyypiöitä jäin tosin kaipaamaan.

Raimo Pakarinen

Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1991

MARKKU UKKONEN

Katsaus esittelee yhdistyksellemme ilmoitetut havainnot maakunnassamme vähälukuisena tavattavista lajeista vuodelta 1991. Katsauksen piiriin kuuluvat lajit, jotka on varustettu havaintojen keräilyluettelossa keruukoodeilla A, 1, 2 tai 3 (ks. Siivekäs 11: 98-109). Tarkasteltavan vuoden havaintojen mukana lähetettiin myös vanhempia havaintoja. Harvinaisempia lajeja koskevat aiemmin julkaisemattomat vanhat havainnot on lueteltu ko. lajin yhteydessä vuoden 1991 havaintojen jälkeen. Katsauksesta löytyvät myös SLY:n rareiteetikomitean (RK) hyväksymät Pohjois-Savon havainnot vuodelta 1991, mikäli RK:n hyväksyntä on tiedos-sani.

Alueellisista rareiteeteista (keruukoodi A) tehdyt havainnot vaativat ennen julkaisuaan alueharvinaisuuskomitean (AHK) hyväksynnän. AHK-käsittelyyn lähetettiin yhteensä 30 havaintoa (vuodelta 1991 25 havaintoa, aiemmilta vuosilta 5 havaintoa). Näistä hyväksyttiin 26 havaintoa (hylkäysprosentti 13).

Katsaukseen on saatu mukaan myös tiedot Kuopion museoon ilmoitetuista tai kuolleena toimitetuista linnuista (lyhenne mus.). Aineiston välitti käyttöni Eino Savolainen. Rengastustoimisto lähetti tiedot Pohjois-Savon rengastuksista vuodelta 1991 (tilanne 7.8.1992). Jutussa on mukana myös lintuharrastajien varmentamia ns. maallikkohavaintoja (tällöin myös havainnon varmistaja ja ilmoittaja on mainittu; esim. H. Havaittaja/MU). Lisäksi havaintoja on poimittu mukaan erilaisista julkaisuista. Yhdistyksemme havaintovihkoihin (Riistaveden Keskimäinen, Siilinjärven Raasio) raapustetut havainnot ovat luonnollisesti mukana tämän katsauksen aineistossa.

Havaintoja on kerätty Pohjois-Savon toimialueemme lisäksi myös Joroisten kunnasta (Etelä-Savoa hallinnollisesti, mutta kuuluu Pohjois-Savon eliömaakuntaan, latojan huomautus), joka kuuluu kiinteästi varkautealaisten retkeilyalueeseen. Jorois-

ten havainnot eivät sisälly Pohjois-Savosta esitettyihin lukuihin, vaan ne on mainittu/summattu aina erikseen. Myös jatkossa keräämme Joroisten havainnot faunistisiin katsauksiimme ja toimitamme ne edelleen Orioluksen käyttöön.

Vakiintuneen käytännön mukaisesti havainnot satunnaistalvehtijoista julkaistaan talvikatsauksissa. Myös Siilinjärven Raasion ja Mustin syksyiset kahlaajahavainnot selostetaan yksityiskohtaisemmin omissa raportissaan (ks. Siivekäs 13:10-19).

Eräiden pesimärauhaa vaativien harvinaisten lajien pesimäpaikkoja ei ole esitetty teksteissä kuntaa tarkemmin. Havaintojen yhteydessä havainnoijat on lueteltu aakkosjärjestyksessä lukuunottamatta RK- ja AHK-havaintoja, joiden kohdalla ilmoituslomakkeen tekijä on mainittu ensin, sekä useamman kuin neljän henkilön tekemiä havaintoja, jolloin vain havainnon (aakkosjärjestyksessä ensimmäinen) ilmoittaja on mainittu.

Havaintojaan ilmoittaneet on luetteloitu käytäytin nimilyhentein jäljempänä. Lisäksi korteilta, havaintovihkoista ja lähetetyistä papereista löytyi sekalainen seurakunta mukana olleiden saapastelijoiden nimiä, joita en käy erikseen luettelemaan. Kiitokset uurastuksesta koko poppoolle. Kuten aiempinakin vuosina tälläkin kertaa itkevän paljon kovia/mielenkiintoisia/sykähdyttäviä (...) havaintoja eri puolilta maakuntaa jäi pelkästään havainnon tekijän oman havisvihkon sivujen koristeiksi. Sinne unohtuneina ne eivät ole kartuttamassa ainakaan yhteistä tietouttamme Pohjois-Savon linnustosta.

Tekstiin jääneistä mokauksista on syytä älähtää ja ilmoitella allekirjoittaneelle. Lopuksi Ukkosen pakollinen ja aina sama ruikutus: kasaapa viimeistään nyt talven kaamoksessa vuoden -92 havaintosi korteille - ensisijaisesti korteille, mutta kirjaaminen omalla tavallasi ruutupaperillekin kelpaa - ja tarvittaessa AHK- ja RK-lomakkeille sekä laita roina tulemaan tyyllillä tai toisella Kuikan

pojille/tytöille. Vilkaise ilmoitteluvinkkejä tästä numerosta tai Siivekkästä 11:98-109. Sinun ei tarvitse välttämättä enää ilmoittaa korteilla sellaisia vuoden -92 havaintoja (poikkeuksena AHK- ja RK-havainnot, joissa lomakkeiden täyttö on pakollista), jotka olet jo merkannut Kuikan havaintovihkoihin (Rautalammin Tyyrinvirran torni, Riistaveden Keskimmäisen torni, Siilinjärven Raasio, Maanin Pienen-Lapinjärven ja Patalahden tornit). Vuoden 1993 puolella vihkot jemmataan lisäksi ainakin Varkauden Lehtoniemeen, Iisalmen Keskimmäiselle (ILYY:n rakennus) ja Kiuruveden Luupuveldelle (torni). Jos halajat havaintojen ilmoittamiseen tarvittavaa materiaalia, ota yhteys postitusvastavaan, Arvi Mekliniin.

Havainnoijat

Pentti Alaja (PA), Erkki Björk (EB), Evergreen (nimimerkki), Reino Fagerstén (RF), Jukka Haapala (JHa), Heidi Hannula (HHa), Mika-Petri Harju (MPH), Aimo Hartikainen (AHa), Pertti Hartikainen (PHa), Antti Holopainen (AHo), Jukka Hujala (JHu), Osmo Huupponen (OHu), Timo Hämäläinen (TH), Harri Hölttä (HHö), Tuomo Jalkanen (TJa), Silveri Jussila (SJ), Risto Juvaste (RJ), Jaakko Kettunen (JKe), Jorma Knuutinen (JKn), Heikki Kotilainen (HKo), Anne-Mari Kärkkäinen (AMK), Hannu Kärkkäinen (HKä), Kati Könönen (KKö), Olli Laakso (OLa), Jaakko Laasanen (JLa), Kaisa Laasanen (KL), Osmo Liimatainen (OL), Paavo Liimatta (PLi), Antero Lindholm (ALi), Martti Linkola (MLi), Esko Makkonen (EM), Arvi Meklin (AM), Eero Miettinen (EMi), Juha Miettinen (JM), Mika Nieminen (MNi), Urho Nikander (UN), Juha Oravainen (JO), Raimo Pakarinen (RPa), Juha Piipponen (JPi), Lauri Puranen (LPu), Jyrki Pynnönen (JPy), Petro Pynnönen (PPy), Juha Pääkkönen (JPä), Heikki Railo (HRa), Eelis Rissanen (ER), Juhani Rissanen (JRi), Kari Rissanen (KRi), Adrian Royle (ARo), Kalle Ruokolainen (KRu), Timo Ruotsalainen (TRu), Kalevi Rutonen (KRt), Pertti Räsänen (PRä), Seppo Räsänen (SRä), Toivo Räsänen (TRä), Helena Rönkä (HR), Risto Rönkä (RR), Marja Salo (MS), Kari Saukkonen (KSa), Eino Savolainen (ES), Juhani Savolainen (JS), Antti J. Siivonen (AS), Kauko Sikström (KS), Heikki Somersalo (HSo), Pekka Sovinen (PSo), Ari Tanskanen (AT), Marko Teivonen (MTe), Jorma Tuomai-
nen (JT), Markku Ukkonen (MU), Esko Vesänen (EVe), Veli-Matti Väänänen (VMV) ja Juha Väättäin (JVT).

Lyhenteet

- (A) = AHK-laji (lajinimen jäljessä), esitetyt havainnot AHK:n tarkistamia ja hyväksymiä
(RK) = RK-laji (lajinimen jäljessä), esitetyt havainnot SLY:n rareiteetikomitean tarkistamia ja hyväksymiä
(1) = lajista kerätään kaikki havainnot (lajinimen jäljessä)

- (2) = lajista kerätään vain pesimäaikaiset havainnot (lajinimen jäljessä) (2* = myös pesimäbiologiset tiedot kerätään)
(3) = lajista kerätään tiedot laajempien alueiden pari-/reviirimääristä (lajinimen jäljessä) (3* = myös pesimäbiologiset tiedot kerätään)
p = paikallinen tai lepäilevä
m = muuttava; jos muuttosuunta tiedossa, merkitty vain muuttosuuntalyhenne (S, W, SW jne.)
kiert = kiertävä
r = rengastettiin
Ä = laulava tai soidinääntelevä
ä = muuten ääntelevä, äänihavainto
a = parvi; a5 = viiden parvi, 5a = viisi parvea; 100 m(5a) = yhteensä sata muuttajaa viidessä parvessa
kv = kalenterivuosi (linnun iän yhteydessä); 1kv = samana vuonna syntynyt lintu, 2kv = edellisenä kalenterivuonna syntynyt lintu, +1kv = ennen kuluva kalenterivuotta syntynyt lintu jne.
ad = aikuinen (vanha)
subad = esiaikuinen
juv = nuori (1kv)
pull = pesä- tai maastopoikanen
fl = lentokykyinen, tarkempi ikä ei tiedossa
tp = talvipukuinen

Havainnot lajeittain

Kaakkuri *Gavia stellata* (1). Pesinnät todettiin vanhoilla pesimälammilla Kaavilla (SRä) ja Suonenjoella (vain toinen lampi asuttuna; täällä pesänpohjista päätellen haudonta onnistui, mutta poikanen ilmeisesti kuoli) (MLi, RPa). Lisäksi pesimäkaudelta seuraavat havainnot: 8.6. 5 Ä Vieremä Talaskangas (HKo, ALi), 12.6. 1 ad kuolleena Keitele meijeri (mus.) ja 19.6. 1 ad m hukku-
neena Vehmersalmi Suvasvesi (mus.). Muuttokausilta-
kin havaintoja kovin nihkeästi: 4.5. 3 p Varkaus Lehtoniemi ja 2 m Varkaus Kirvesniemi (HKo), 16.5. 1 lennossa Vehmersalmi Mustasalo (KSa) sekä 9.10. 1 m + 1 m/p Kuopio Puutossalmi (MPH, AHa, JKe, ER).

Kuikka *G. arctica* (3*). Kuikkavesillä ei juuri liikuttu tai havaintoja ei jaksettu kirjata korteille, sillä pesimäaikaisia havaintoja ilmoitettiin vain 11 järveltä (1-4 paria per lätäkkö): Kiuruvesi 1, Kuopio 1, Leppävirta 1, Nilsii 3, Pielavesi 1, Suonenjoki 1 ja Rautalampi 3. Pesinnöistä raportoitiin tähän tapaan: Kiuruvesi Koivujärvi 2 pull poikue (TH), Nilsii Eitikka 1 pull poikue (HHö), Pielavesi Vaaraslahti 2-munainen pesä + 2 pull poikue (KRt), Suonenjoki Iisvesi tuhoutunut pesä (MLi, RPa) ja Rautalampi Niinivesi 1 pull poikue (TJa). Lisäksi havainto meillä vähälukuisesta ikäluokasta: 6.6. Rautalampi Pohjois-Konnevesi 2kv kuikka nääntyneenä keskellä selkää kelmussa; käsitettiin veneeseen (RPa) ja toimitettiin hoitoon Ähtärin eläinpuistoon (P. Paananen, RPa).

Kuva: Pentti Alaja

Laulujoutsenten pesinnät pysyivät varsin hyvin piilossa lintumiehiltä - vain neljä pesintää ilmoitettiin.

Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis* (A). Katsausvuoden ainokainen tavattiin vanhan tavan mukaan talvehtimissulalla: 6.12.-helmikuu 1992 1 tp p Leppävirta Konnus (HR, RR ym.). Talvihavainnot eivät kuulu AHK-käsiteltäviin havaintoihin. Vanha havainto: 14.10.1981 1 p Varkaus Lehtoniemi (ALi, J. Pirhonen). AHK käsittelee havainnot v:sta 1983 alkaen.

Härkälintu *Podiceps grisegena* (1). Pesintöjä tai pesintään viittaavia havaintoja esitettiin seuraavilta paikoilta: Kuopio Puutossalmi reviiiri (AHa ym.), Leppävirta Etelä-Kallavesi Poikkisuonsaari pesintä (HHa), Rautalampi-Suonenjoki-Tervo Iisvesi 9 reviiiriä, joilta todettiin ainakin 3 pesintää (TJa, MLi, RPa), Siilinjärvi Iso-Jälä 2-3 reviiiriä (JKe, JRi, KRu, MU), Varkaus Ruokojärvi ilmeinen pesintä (HKO, ALi). Lisäksi kolme yksittäishavaintoa kesäkuulta: 1.6. 2 p Kuopio Kuhanen (EB, ER, ARo), 1.6. 2 p Kuopio Viianvesi (AHa, JKe) ja 10.6. 1 Ä Kiuruvesi Kiuruvesi (TH). Vanha havainto: kesä 1990 2 paria Iisalmi Savonselkä (VMV).

Mustakurkku-uikku *P. auritus* (2). Ilmoitettuja pesimäaikaista havaintoja edelleen yllättävän niukasti: 19.5.-4.8. pesintä Nilsia Palonurmi (PHa), 1.6. 2 p (ei pesintää) Varpaisjärvi Sopenjärvi (HHö), 1.6.-2.8. pesintä Siilinjärvi Kolmisoppijärvi-Raasio (AHa ym.), 1.6. ja

19.7. 1 p Siilinjärvi Musti (AHa ym.) sekä 8.6. 1 p Sonkajärvi Saukkosuo (ALi).

Merimetso *Phalacrocorax carbo* (1). Talvikukausilta ja keväältä ilmoitettuja havaintoja yhdestä talvehtijasta: 27.1.-4.5. 1 2kv p Varkaus Pirtinvirta (JKe ym.). Kesällä nähtiin yksi harhailija: 1.6. 1 S Kuopio Puutossalmi (EB, ER, ARo). Havainnot painottuvat syysmuuttokaudelle: 13.9. 1 p Kiuruvesi Ryönänjoki (T. Ruotsalainen/SJu), 22.9. 1 S/p (AHa, JKe), 28.9. a12 S + 1 ad S (ER ym.), 12.10. 1 NE (JRi, MU) ja 19.10. 1 S (AHa, JKe) Kuopio Puutossalmi sekä 27.9. 1 katiskaan hukkuneena Nilsia Syväri (mus.) ja 28.9. 1 p Kuopio Pohjois-Kallavesi (mus.). Lisäksi kaksi vanhaa havaintoa, joista toinen koskee mojovaa parvea päivältä, jolloin muuallakin sisämaassa todettiin kovaa kormoranttimuuttoa: 10.9.1983 a48 m Varkaus Lehtoniemi (ALi) ja 25.9.1989 2 p Kiuruvesi Ryönänjoki (SJU).

Kaulushaikara *Botaurus stellaris* (1). Lajin kannanhelys näyttää kulkevan taas ylöspäin; ääntelijöitä kuultiin peräti seitsemällä paikalla: 26.4.-24.6. 1 Ä Maaninka Valkeinen (JPä, MS, VMV), 26.4.-8.6. 1 Ä Varkaus Ruokojärvi (OHu, HKo), 28.4.-n. 20.6. 1 Ä Maaninka Keskimmäinen-Lapinjärvi (JPä ym.), 16.5.-20.6. 1 Ä Lapinlahti Sonnilanlampi (HHö, P.Rihti/HHö, VMV),

22.-25.5. 1 Ä Kuopio Sotkanniemi (AHa, JKe), 1.6. 1 Ä Leppävirta Saamainen (EB, ER, ARo) ja kesäkuu 1 Ä Varkaus Mula (OHu, ALi). Varkauden Ruokojärven ja Mulan havainnot saattavat koskea samaa puhujaa. Lisäksi yksi havainto Joroisista: 1.6. 1 Ä lentokenttä (HKO). Kaksi vanhaa havaintoa: touko-kesäkuu 1983 1 Ä Varkaus Mula (ALi ym.) ja n. 2.9.1989 1 ammuttu roskasäiliön päällä (!) Kiuruvesi kk. (SJU). Savolaisten sorsastajien lajintuntemuksessa taitaa olla ihan pikkasen petraamisen varaa.

Harmaahaikara *Ardea cinerea* (1). Kevät- ja kesähavaintoja ei tullut julki. Syksyn kiertelykaudelta havaintoja kertyi normaalia enemmän, sillä ainakin 16 tikarinokkaa rekisteröitiin: 1.-9.8. enimmäkseen 2 p Siilinjärvi Raasio (PPy ym.), 2.8. 1 N/W Iisalmi Laidinmäki (JL, KL), 4.8. 1 p Vesanto Närhilä (E. Puolakka/PA), 8.8. a3 SW Siilinjärvi Raasio (ER ym.), 10.-25.8. 3 p Nilsia Lastukoski (maallikkohav./JVt), 12.8. 1 SW Siilinjärvi Raasio (JPy), 14.8. 1 kiert Varpaisjärvi Varpanen (P. Nikulainen/HHö), 20.8. 2 p Lapinlahti Martikkala (T. Räihä/MU), 23.8. 1 p Siilinjärvi Sulkavanjärvi (H. Tuomainen/MU) ja 29.8. 1 p Tervo Kolun kanava (H. Jokitörmä/PA).

Kyhmyjoutsen *Cygnus olor* (A). Neljäs havainto Pohjois-Savosta: 26.12.-helmikuun alku 1992 1 ad + 1 1-2kv p Varkaus Pirtinvirta (ER, AS ym.)

Laulujoutsen *C. cygnus* (2*). Pesimähavaintojen vähyys osoittanee, että joutsenlampien liepeillä ei isomasti retkeily - vain neljästä pesinnästä informoitiin: Maaninka 1 (VMV), Siilinjärvi 1 (MU, VMV), Sonkajärvi 1 (ALi) ja Varpaisjärvi 1 (HHö). Arvioita pesimäkannan suuruudesta esitettiin vain kolmesta kunnasta: Maaninka 1 pari, Siilinjärvi 1 pari ("ensimmäinen" pesintä kunnassa) ja Varpaisjärvi n. 5 paria (HHö, MU, VMV). Kesäiset kiertelijät alkavat olla jo varsin tavallisia ilmesyksiä. Yksilömäärät näistä jakaantuivat kunnittain näin: Karttula 4, Kiuruvesi 23, Kuopio 4, Lapinlahti 1, Maaninka 5, Nilsia 3, Pielavesi n. 6, Siilinjärvi 4 ja Varpaisjärvi n. 10. Suurin kesäparvi: 10.6. 20 p Kiuruvesi Niemiskylä Hirvijärvi (TH).

Lyhytnokkahanhi *A. brachyrhynchus* (A). Ensimmäinen havainto Pohjois-Savosta: 11.4. 1 ENE metsähaan kanssa Kuopio Riistaveden lintujärvet (PPy, KSA).

Tundranhanhi *Anser albifrons* (1). Normaalia runsaampi kevätseintiintyminen; havaintoja kertyi 111 yksilöstä: 21.4. 1 p Siilinjärvi Aappola (MU), 22.4. 4 m Nilsia Ranta-Sänkimäki (JRi), 8.5. a13 N Pielavesi Penkkisuo (JTU), 11.5. 23 p Kuopio Riistaveden lintujärvet (JKe) ja 25.5. 70 kiert Maaninka Lapinjärvi (VMV). Syksyltä yksi havainto: 20.10. a70 m lumisateen seassa Kuopio

Peipposenrinne (PLi). Ko. päivänä lieene mennyt Pohjois-Savossakin runsaasti tundranhanhia, mutta kurjaakin kurjempi räntä- ja lumisadekeli esti havainnoinnin suurimmassa osassa maakuntaamme.

Kanadanhanhi *Branta canadensis* (1). Lajin edustajia talvehtii säännöllisesti Rautalammin Tyyrinvirralla, josta saatiin seuraavat ilmoitukset: 9.2. 15 p (JPy, KRu, KSA), 1.3. 12 p (ER, JRi) ja 6.12. 12 p (monet). Tyyrinvirran talvehtijoihin liittyvät muutkin Rautalammin ilmoitetut havainnot: 31.3.-18.4. 3 p Vaajavirta-Säynätsalmi ja 13.-16.6. 2 p Niinivesi Ruokolahti (TJa). Rautalammin ulkopuolelta havaintoja normaalin niukasti: 10.4. 1 p Varpaisjärvi Jokijärvi (HHö), 20.4. 1 p Kuopio Kallansillat (JKe ym.), 30.4. 1 p Maaninka Lapinjärvi (JHu) sekä 1.5. ja 1.6. 1 p Maaninka Keskimäinen (ER, JRi, KRu, MU).

Valkoposkikanhi *B. leucopsis* (1). Kaikki havainnot syysmuutokaudelta: 12.10. 315 SW (2a) Kuopio Hiltulanlahti (JRi, MU), 13.10. 124 m (3a) Vehmersalmi Repokangas (JRi), 17.10. a30 SW Siilinjärvi kk. (MU) sekä 20.10. a35 m Kuopio Kelloniemi (JKe), n. 100 m Kuopio Peipposenrinne (PLi) ja parven ääntä klo 22.30 Siilinjärvi kk. (MU).

Sepelhanhi *B. bernicla* (1). Yksi myöhäinen kevätmuuttohavainto: 11.6. a100 m Maaninka Lapinjärvi (VMV). Syysmuutolla nähtiin muutama parvi: 21.9. a170 S/SE Siilinjärvi Raasio (AMK, ER), n. 23.-25.9. 1 juv p Kiuruvesi kk. (SJU), 8.10. 23 m (3a) ja 9.10. 54 m (2a) Kuopio Puutossalmi (AHa, JKe, ER), 12.10. 2 SW Kuopio Hiltulanlahti (JRi, MU) sekä 21.10. a60 S Nilsia Suuri-Pieksä (JRi).

Jouhisorsa *Anas acuta* (3*). Järvikohtaisia parimääräarvioita ilmoitti vain kaksi harrastajaa yhteensä kuudelta järveltä: Maaninka 2, Siilinjärvi 2, Nilsia 1 ja Varpaisjärvi 1. Renkaalla varustettiin yhteensä 7 pull. Liekö laji liian yleinen pesijä, jotta aluekohtaisia parimääräarvioita jaksattaisiin ilmoitella?

Heinätavi *A. querquedula* (3*). Tämäkään laji ei ollut innoittanut kiikarinkantajia vuolaaseen kynäilyyn; parimäärätietoja esitettiin vain kuudelta lampareelta: Maaninka 2, Siilinjärvi 2, Lapinlahti 1 ja Nilsia 1.

Lapasorsa *A. chapeata* (3*). Perin tavallinen pesimälaji vähänkin rehevämällä vesillä, minkä vuoksi laji ei tahdo ylittää kaikkien maastoilmien muistiinmerkitsemiskynnystä. Ilmoituksia kertyi yhteensä vain 14 pesimäjärvestä: Siilinjärvi 6, Lapinlahti 2, Maaninka 2, Juankoski 1, Kuopio 1, Nilsia 1 ja Varpaisjärvi 1. Rengastussumma 13 pull + 2 fl.

Punasotka *Aythya ferina* (3*). Eipä herkistännyt tämäkään sukelteija harrastajiamme pesimäjärvien julkistamiseen; kahdelta kaverilta tuli tiedot viidestä pesimäpaikasta: Nilsia 2, Siilinjärvi 2 ja Maaninka 1. Renkaan sai 2 pull.

Lapasotka *A. marila* (1). Kaikki ilmoitetut havainnot: 12.10. 25 SW (2a) Kuopio Puutossalmi (JRI, MU) ja 26.10. 2 ♀-puk. p Nilsia Simolanlahti (HHö). Lisäksi rengastettiin 1 fl (aika ja paikka?).

Alli *Clangula hyemalis* (2*). Yksinäinen siimapyrstö oli ihastunut heinäkuusiin maisemiimme: 18.-23.7. 1 + 2kv♂ r Maaninka Lapinjärvi (VMV).

Pikkasiipi *Melanitta fusca* (1). Vuoden ainokainen noteeraus: 1 fl-rengastus (aika ja paikka?).

Uivelo *Mergus albellus* (2*). Yksi kesähavainto: 27.6. 1♂ p Siilinjärvi Raasio (JKe).

Isokoskelo *M. merganser* (3). Pesintöjä ja pesintään viittaavia havaintoja raportoitiin vain viideltä suurjärveltä: Rautalampi-Suonenjoki lisvesi (TJa, MLi), Nilsia Suuri-Pieksä (AHo, AMK, ER), Pielavesi Pohjois-Pielavesi (KRt) ja Kiuruvesi Koivujärvi (SJü). Teräksisen nilkka-merkin sai yhteensä 33 pull + 4 fl.

Mehiläishaukka *Pernis apivorus* (3*). Laji lience luokiteltavissa maakunnassamme kohta lähes uhanalaiseksi: pesintöjä todettiin vain kaksi (Haapala ym. 1992) ja revüireitäkin ilmoitettiin korteilla niinkään vain kaksi (Siilinjärvi).

Haarahaukka *Milvus migrans* (A). Vanha havainto: 2.6.1982 1 yks. Varkaus Pitkälänniemi (HKo, ALi, T. Lindroos, J. Pirhonen). AHK tarkistaa vain v. 1983 ja sen jälkeen tehdyt havainnot. 1980-luvulta on nyt tiedossamme 12 havaintoa. Pesimäaikaista havaintoja tunnetaan nyt seitsemän (v. 1902-1988).

Merikotka *Haliaeetus albicilla* (A). Keväältä kolme ja syksyltä neljä havaintoa sekä talvikaudelta yksi kuittaus: 27.3. 1 ad NE Rautalampi Pohjois-Saikari (MLi, HSo), 7.4. 1 SE Siilinjärvi kk. (MU), 22.4. 1 3-4kv m Kuopio Riistaveden lintujärvet (PLi), 5.10. 1 ad SW Siilinjärvi Siltasalmi (JKe), 17.-19.10. 1 kv p Nilsia Pieni-Pieksä (ER, AMK, JRI), 20.10. 1 ad SSW Siilinjärvi kk. (MU), 29.10. 1 kiert Maaninka Lapinjärvi (JPä) ja 6.12. 1 ad WSW Suonenjoki Kokinranta (JPY, PPy, KSa). Muitakin merikotkia nähtiin, mutta kun ne AHK-lomakkeet puuttuvat...

Ruskosuohaukka *Circus aeruginosus* (1). Pesintöjä varmistettiin enemmän kuin koskaan aikaisemmin, yhteensä 12: Maaninka Patajärvi, Keskimmäinen, Valkei-

nen, Lapinjärvet 3, Mustavirta; Lapinlahti Sonnilanlampi; Iisalmi Iso-Ahmo; Varkaus Ruokojärvi/Mula (VMV) sekä Nilsia Pieni-Pieksä (AMK, ER, JRI) ja Siilinjärvi Kevätön (MU). Lisäksi ilmeinen pesintä Kuopio Jänne-niemi (JPY, PPy, KRu, M. Huju). Näillä paikoilla ja niiden liepeillä tehtiin runsaasti havaintoja pitkin kevättä ja kesää (monet). Lisäksi seuraavat havainnot muilta paikoilta: 27.4. 1 ♀ m, 11.5. 1 ♂ ♀ p ja 1.6. 1 ♀ p Kuopio Riistaveden lintujärvet (AHa, JKe), 18.5. 1 ♂ kiert Nilsia Reittiö (HHö), 26.5.-27.7. 1 ♂ p/kiert Siilinjärvi Iso-Jälä (havainnot saattavat liittyä Kuopion Jänne-niemen havaintoon) (MU), 1.6. 1 ♂ kiert Leppävirta Saamainen (EB, ER, ARo), 17.6. 1 ♂ kiert Lapinlahti Koivulampi (HHö), 25.6. 1 ♀ p Lapinlahti kk. (PPY), 28.6. 1 ♀ ad p Iisalmi Nerohvirta (MNI), 28.7. 1 ad ♀ kiert (MU) ja 20.8. 1 ♀ kiert (JPY, PPy) Siilinjärvi Raasio sekä 19.8. 1 ♀ kiert Lapinlahti Linnansalmi (HHö). Rengastussummakin kohosi parhaaksi kautta aikojen (32 pull).

Sinisuohaukka *C. cyaneus* (2*). Ainakin läänimme länsiosissa vilisti myynnä ja niiden perässä liihotteli pöllöjen kera myös sinisuohaukkoja. Moni sinisuopari jäikin tänne kesänviettoon ja pesänlaittoon. Pesät ovat tunnetusti hankalia löytää, ja pesintöjä saatiinkin varmistettua vain 5 (Haapala ym. 1992, paikat eivät tiedossamme), ja pull-rengastuksia tehtiin 12 (+ 5 fl-rengastusta Rautalammin Rastunsuolla). Muut revüiri- ja yksittäishavainnot (yhteensä 27) painoutuivat länteen: Pielavesi 8, Nilsia 4, Varpaisjärvi 4, Kiuruvesi 3 (lisäksi "useita maallikkohavaintoja, useita pareja kunnan alueella" (TH)), Siilinjärvi 2, Rautalampi 2, Lapinlahti 1, Sonkajärvi 1, Suonenjoki 1 ja Tervo 1.

Kanahaukka *Accipiter gentilis* (3*). Rengastajien ja petoruutuvastaavien kautta tuli ilmi 24 pesintää (Haapala ym. 1992), joista vain osa on yhdistyksemme tiedossa. Lisäksi löydettiin 6 muuta revüiriä. Pesäpoikasia rengastettiin yhteensä 51 (pääosin Kiuruvedellä) ja lentokykyisiä lintuja pääosin muuttoaikoina yhteensä 28, joista 20 koukkunokkaa Rautalammin Rastunsuolla (KSi). Rengastusikäisiä poikasia laskettiin keskimäärin 2,5 per aloitettu pesintä (n=11) eli 2,7 poikasta/onnistunut pesintä. Tuhoutuneita pesintöjä raportoitiin yksi (Kiuruvesi, jossa pesäpuun tyven munankuoret ja haulikonhylys puhuivat omaa kieltään tuhon aiheuttajasta).

Varpushaukka *A. nisus* (2*). Edellisvuoden tavoin pesintöjä ilmoitettiin 6 (Haapala ym. 1992). Lisäksi tiedotettiin 7 revüiristä ja 8 pesimäaikaisesta (15.5.-31.7.) yksittäishavainnosta. Rengastussumma 20 pull + 16 fl (11 fl-rengastusta Rautalammin Rastunsuolla).

Hiihaukka *Buteo buteo* (3*). Haapala ym. (1992) mainitsevat Pohjois-Savosta ilmoitetun 19 pesintää.

Valtakunnan tihein rypäle todettiin Kaavin itäosassa, jossa Juhani Toivasen petoruudulta (100 km²) haravoitiin esille peräti 12 pesintää. Pesintöjen lisäksi havaintokorteilla löytyivät tiedot 12 pohjoissavolaisesta revii-ristä/ ilmeisestä pesinnästä. Alumiinia tarjottiin 33 pesäpoikasen ja 3 fl-linnun nilkkaan.

Maakotka *Aquila chrysaetos* (1). Kolme loppuvuoden havaintoa nuorista linnuista: 18.10. 1 1kv p Rautavaara Metsäkartano (JVt, mus.), 29.10. 1 juv p Kaavi Maari-anvaara (mus.) ja 20.12. 1 juv SW Juankoski Akonpohja (PRä). AHK ei tarkista havaintoja nuorista linnuista. Rautavaaran lintu napattiin kiinni hirvihaaskalta, toimitettiin Kuopion museolle, jossa se rengastettiin, ja vapau-tettiin 25.10. Siilinjärven Kehvolla.

Kalasääski *Pandion haliaetus* (3*). Kalasääskikuulu-miset kerrotaan omassa katsauksessaan. Poikasia ren-gastettiin entiseen malliin 43 yks.

Tuulihaukka *Falco tinnunculus* (2*). Rengastajat ja petoruutuvastaavat ilmoittivat yhteensä 13 pesintää (Haapala ym. 1992). Ainakin kolme pesää oli pöntöissä (Kiuruve-si). Em. lisäksi korteilla ilmoitettiin kolmesta pesinnästä (lisalmi, Kiuruvesi, Varpaisjärvi). Muita pesimäaikaista havaintopaikkoja kertyi yhteensä 22: Pielavesi 4, Siil-injärvi 4, Lapinlahti 3, Nilsä 2, Sonkajärvi 2, Var-paisjärvi 2, lisalmi 1, Kiuruvesi 1, Kuopio 1, Rautalampi 1 ja Rautavaara 1. Tuulihaukka näyttää olevan ryn-nimässä takaisin Pohjois-Savonkin peltomaisemiin.

Taulukko 1. Havaintokorteilla ilmoitetut kanahau-kan, varpushaukan ja hiirihaukan pesinnät ja pe-simäaikaisten esiintymispaikat v. 1991 kunnittain.

	Acc gen	Acc nis	But but
Leppävirta	-	1	-
Rautalampi	-	1	1
Vehmersalmi	-	1	-
Kuopio	-	2	-
Tervo	1	-	1
Kaavi	-	-	13
Siilinjärvi	1	4	3
Maaninka	-	1	1
Pielavesi	3	-	4
Nilsä	2	2	2
Varpaisjärvi	1	2	-
Lapinlahti	-	1	-
Kiuruvesi	9	-	2
Vieremä	-	1	-
Yhteensä	17	16	27

Renkaan sai muistoksi mukavat 41 pull + 29 fl (25 aikuisrengastusta Rautalammin Rastunsuolla KSi:n toi-mesta).

Punajalkahaukka *F. vespertinus* (RK). Yksi vanha havainto: 19.8. 1990 1 + 1kv ♂ p Joroinen Kaitainen OLa; ks. Lintumies 27:259 eli 6/92).

Ampuhaukka *F. columbarius* (2*). Pesimäaikaista ha-vaintoja raportoitiin vain kolmelta paikalta: 5.5. ja 1.6. 1 p Siilinjärvi Jälä (JRi, KRu, MU), 4.6. 1 kiert Siil-injärvi kk. (MU) ja 12.6. 1 kiert Rautalampi Vehkamur-to (MLi, Eve).

Nuolihaukka *F. subbuteo* (2*). Haapalan ym. (1992) mukaan Pohjois-Savosta todettiin vain yksi pesintä (paik-ka?), vaikka rengastustoimiston listaus ilmoittaa rengas-tussummaksi 6 pull (+ 1 fl) (= ainakin kaksi pesää). Lisäksi keksittiin 13 muuta revii-riä: Rautalampi 4, Siil-injärvi 3, Pielavesi 2, Kaavi 1, Kuopio 1, Leppävirta 1 ja Nilsä 1.

Muuttohaukka *F. peregrinus* (A). Vanha havainto: 7.9.1979 1 m Varkaus Pitkälänniemi (ALi ym.) AHK tarkistaa havainnot v:sta 1983 alkaen. 1970-luvulta on tiedossamme vain kaksi muuta muuttohaukka-havaintoa.

Riekko *Lagopus lagopus* (2). Pesimäaikaista ilmoituk-sia saatiin minimaalisesti eli kaksi: 4.6. 1 ♂ ♀ p Rauta-lampi Konnevesi Iso Navettasaari (RPa) ja 8.6. 1 ♂ ♀ Sonkajärvi Talaskangas (ALi). Tämän puintyneen paik-kalinnun talvihavainnot antavat vihjeitä myös kesäaikai-sesta esiintymisestä, joten seuraavassa myös kaikki tal-vihavainnot: tammi-maaliskuu 4-5 esiintymispaikkaa Var-paisjärvi Lukkarila + ympäristö (HHö), 19.1. n. 10 yks:n jäljet Kiuruvesi Saarisuo (TH), 10.2. 2 p Rauta-lampi Kaponsuo (AHa, JKe, Eve) ja 21.12. 1 yks:n oles-kelumerkkejä Rautavaara Ala-Tiilikanjärvi (PPy, KSa).

Luhakana *Rallus aquaticus* (1). Kesän saldona kolme ääntelijää: 29.5. 1 Ä Siilinjärvi Kevätön (JPä), 8.-9.6. 1 Ä Leppävirta Timola (HKO, ALi) ja 11.-13.7. 1 Ä Maan-inka Lapinjärvi (VMV).

Luhahuitti *Porzana porzana* (1). Jälleen kerran keh-nommanpuoleinen huittisuvi; havaintoja saatiin kasaan vain viidestä huittailijasta, joista kolme ärjyi Pohjois-Savon puolella: 1.6. 2 Ä Joroinen Tahkoranta (HKO), 8.-9.6. 1 Ä Varkaus Mula (OHu, HKO, ALi), 18.-23.6. 1 Ä Varkaus Lehtoniemi (ALi ym.) ja 30.6. 1 Ä Kuopio Riistaveden lintujärvet (AHa, S. Hartikainen, JKe). Edellisvuoden huittijoukkoon saatiin seuraavat lisäykset lisalmesta: 3 Ä Keskimäinen, 1 Ä Vedenpäänlahti ja 1 Ä Savonselkä (VMV). Kesän 1990 summa nousee 21 ääntelijään.

Ruisräikkä *Crex crex* (1). Rääkän narinaa päästiin kuulemaan vain yhdellä paikalla: 28.5.-30.6. 1 Ä Maaninka Kinnulanlahti (MS).

Nokikana *Fulica atra* (3*). Talvehtimisalueidensa pakastalvista kärsinyt nokikanakantamme jatkaa nopeaa runsastumistaan, ja ainakin paikoin aletaan lähestyä jo 1970-luvun parhaiden vuosien tasoa. Toivottavasti harrastajien nokikanahavaintojen kirjaamishalu ei ole kääntäen verrannollinen tähän kehitykseen. Reviirihavaintoja ilmoitettiin oireellisesti vain 9 järveltä (Kuopio, Lapinlahti, Maaninka, Nilsia, Siilinjärvi, Varpaisjärvi). Kuntakohtaisia parimääräarvioita esitettiin vain Maaningalta, jossa seikkaperäisiin vesilintulaskentoihin perustuen arvioitiin pesivän n. 100 paria (VMV). Renkasiinkin saatiin - valtaosin Maaningalla - ennätykselliset 104 pull + 6 fl.

Meriharakka *Haematopus ostralegus* (1). Pesintään vihjaavia havaintoja kahdelta paikalta: ainakin 1.-23.6.

3-6 p Varkaus Lehtoniemi (AHa, JKe, HKo, ALi) ja 8.7. 2 p varoittelevaa Varpaisjärvi Pääkönlähti (MTe). Varpaisjärven paikka on ennestään tuntematon mahdollinen pesimäpaikka. Muut havainnot: 3.5. 1 p viimevuotisella pesimäpaikalla Kuopio Sorsasalo (JRi), 14.5. 1 p Kuopio Kelloniemi (EB), 17.6. 1 m Kuopio keskusta (EB) ja 8.8. a 12 p/S Siilinjärvi Raasio (JPY ym.).

Pikkutylli *Charadrius dubius* (3). Pesintöjä ja reviierejä ilmoitettiin 10 paikalta yhteensä 20: Siilinjärvi 14 (MU ym.), Kuopio 3 (EB, ER, ARo), Varpaisjärvi 2 (HHö) ja Rautalampi 1 (MLi). Rengastukset: 18 pull + 48 fl Siilinjärvi Raasio ja 2 pull Kuopio Siikaniemi.

Tylli *C. hiaticula* (1). Loppukevään saaliina neljä havaintoa: 11.5. 1 p Kuopio Riistaveden lintujärvet (JKe), 26.5. 1 p Maaninka Hämeenlahti (VMV), 31.5. 2 p Nilsia Palonurmi (PHA) ja 1.6. 1 p Siilinjärvi Jälä (JRi, KRu, MU). Syysmuuttohavaintoja ilmoitettiin vain Siilinjärven Raasiosta ja Mustista, joissa 15.7.-12.9. sum-

Kuva: Pentti Alaja

Kurki *Grus grus* (2*). Kurkien asuinsijat eivät tunnu olevan nyky-pohjoissavolaisen lintusamoilijan kesäisiä mielimaastoja, tai sitten nämä kosteikkojen koluajat ovat hiljaa havainnoistaan. Näin lienee tulkittava kurkihavaintojen niukkuus. Pesintöjä tai pesintään viittaavia havaintoja ilmoitti vain kaksi ahkerointia yhteensä neljältä paikalta: Kiuruvesi Hallaperä pesälöytö (TH), Nilsia Eitikansalon alue (HHö), Varpaisjärvi Uskinsalo (HHö) ja Varpaisjärvi "pohjoisosa" pesälöytö (P. Selin/HHö). Enemmän tai vähemmän loppuileviksi linnuiksi lienee luokiteltava 20.5.-27.6. havaitut 22 yksilöä (Karttula, Lapinlahti, Leppävirta, Siilinjärvi, Tervo, Tuusniemi). Kuvassa nuori kurki.

mattiin yhteensä 240 yks. (Raasio 238 yks.). Kaksi parasta päivää: 12.8. 7 ad p + 14 m (JPY) ja 22.8. 28 p (monet). Rengastuksia vain 18 fl (kaikki Raasiosta).

Kapustarinta *Pluvialis apricaria* (2). Pesimäaikaista havaintoja tuotiin julki vain kahdelta suolta: 8.6. 1 p Sonkajärvi Vahtisuo (ALi) ja 12.7. useita p Rautavaara Lievisenmäki Silmäsuu (KSa).

Tundrakurmitsa *P. squatarola* (1). Siilinjärven Raasiosta kiikaroitiin 18.7.-3.10. yhteensä 42 yks., eniten 4.8. a15 ad SW (PPy, ER). Lisäksi ilmoitettiin muualta seuraavat syyshavainnot: 22.9. 1 a m ja 6.10. a9 S Kuopio Puutossalmi (AHa, JKe, ER).

Isosirri *Calidris canutus* (1). Kaksi syysmuuttohavaintoa Siilinjärven Raasiosta: 15.7. 1 ad p (JPY) ja 15.9. 2 ad + 3 1kv p (MU).

Pulmussirri *C. alba* (1). Yksi vanha havainto: 5.9.1981 2 p Leppävirta Oravikoski (ALi). Tämä oli Siilinjärven Raasion ja Mustin ulkopuolelta vasta neljäs havainto kautta aikojen! AHK tarkastaa havainnot Siilinjärven Raasion ja Mustin ulkopuolelta vasta 1983 alkaen.

Pikkusirri *C. minuta* (1). Kevätmuuttoon liittyen yksi havainto: 2.6. 1 p Nilsia Palonurmi (PHa). Syysmuuttohavainnot tehtiin Siilinjärven Raasiosta ja Mustista yhtä lukuunottamatta: 10.8. 1 ad p Varpaisjärvi kk. (HHö). Raasion ja Mustin havaintosummaksi ynnättiin ajalta 6.7.-23.9. sisämaasijaintimme huomioon ottaen tautiset 1980 yks. (Raasio 1800 yks. ja Musti 25 yks. + 155 pikku/lapinsirriä). Kolme ruuhkaisinta päivää: 15.8. Raasio 155 p ja Musti 20 p + 100 p pikku/lapinsirriä (JPY, JRi, KRu), 17.8. Raasio 220 p ja Musti 20 p pikku/lapinsirriä (JPY ym.) sekä 18.8. Raasio 180 p (JPY ym.). Rengastuksia kertyi Raasiosta railakkaasti 455 fl-linnusta. Pari vanhempaa havaintoa: 29.8.1981 13 p ja 5.9.1981 1 p Leppävirta Oravikoski (ALi).

Lapinsirri *C. temminckii* (1). Keväthavaintoja niukasti: 27.5. 1 p ja 30.5. 3 p Nilsia Palonurmi (PHa), 29.5. 1 p Siilinjärvi Jälä (MU), 1.6. 2 p Varpaisjärvi Sopenjärvi (HHö) sekä kesäkuun alku 2 p Maaninka Kinulanlahti (VMV). Kaikki ilmoitetut syysspuolen havainnot merkittiin Siilinjärven Raasiosta: ajalla 3.7.-27.8. 284 p, eniten 16.8. 22 p (JPY, PPy, KRu, MU). Rengastussumma 67 fl (kaikki Raasiosta).

Kuovisirri *C. ferruginea* (1). Havaintoja saatiin vain Siilinjärven Raasiosta ja Mustista. Aikavälin 10.7.-8.9. havaintosummaksi kertyi 108 p (Raasio 106 p). Vilkkain päivä: 15.7. 29 ad p (JPY, KRu). Renkaisiin saatiin 14 fl. Vanha havainto: 18.7.1981 2 p Leppävirta Oravikoski (ALi, R. Lindholm). Tämä oli järjestyksessään

vasta kolmas tiedossamme oleva havainto Pohjois-Savosta (sitä edelliset kaksi havaintoa 1800-luvulta!)

Suosirri *C. alpina* (1). Läpimuuttavia suosirrejä nähtiin vain syysmuuttokaudella havaintojen painottuessa tuttuun tyyliin Siilinjärven Raasiosta ja Mustiin, josta laskettiin aikavälillä 27.6.-21.9. lähes ennätyssumma 1193 yks. (Raasio 1180 yks.). Raasion sesonkipäiviksi erottuivat 15.7. 120 ad p (JPY, KRu), 16.7. 100 ad p (JPY, ER, KRu, MU) ja 18.7. 24 ad p + 200 m (JPY, JRi, KRu). Havainnot muualta: 16.7. 1 ad p Varpaisjärvi Sopenjärvi (HHö), 17.7. 2 p Rautalampi Niinivesi Ristisaaret (E. Leibak, RPa), 7.-8.8. 1 p (AHa, JKe) ja 26.8. n. 50 p (PSo) Siilinjärvi Toivala, 5.10. 3 m Siilinjärvi Kasurila (JKe, ER) sekä 6.10. 10 S (2a) Kuopio Puutossalmi (AHa, ER). Renkaalla varustettiin 153 fl (kaikki Raasiosta).

Jänkäsirriäinen *Limicola falcinellus* (1). Kaikki havainnot: 25.5. 1 p Siilinjärvi Raasio (EB), 31.5. 2 p ja 2.6. 1 p Nilsia Palonurmi (PHa) sekä 11.7. 1 p (JPi) ja 15.8. 2 p (HHa, JPY, JRi, KRu) Siilinjärvi Raasio.

Suokukko *Philomachus pugnax* (2). Pesimäaikaista havaintoja vähän. Maaninnan rehevien lintujärvien vesilintulaskennoissa todettiin useita pesiviä pareja (VMV). Muut kirjaukset: 1.6. 1 ♂ p Siilinjärvi Raasio ja n. 10 p Maaninka Pieni-Lapinjärvi (JRi, KRu, MU) sekä 8.6. 6 p Kuopio Riistaveden lintujärvet (ALi).

Jänkäkurppa *Lymnocyrtus minimus* (1). Jänkäkurppa tavattiin kuusi kertaa: 10.5. 2 p Kuopio Riistaveden lintujärvet (JS), 11.5. 1 p ja 25.5. 1 p Siilinjärvi kk. (MU), 27.8. 1 1kv r Siilinjärvi Raasio (KKö, PPy, F. Schöne), 29.9. 1 p Siilinjärvi Iso-Jälä (MU) sekä 13.10. 1 p Siilinjärvi Kasurila (JKe, MU).

Heinäkurppa *Gallinago media* (A). Vanha havainto: 25.9.1983 2 p Varkaus Pitkälänniemi (ALi ym.). 1980-luvulta on nyt tiedossamme havainnot 14 yksilöstä, kaikki syksyltä.

Punakuiri *Limosa lapponica* (1). Keväältä yksi havainto ja syksyltä kuusi havaintoa: 26.5. 1 m Kuopio Kelloniemmi (EB), 15.7. 9 ad p (JPY), 10.8. 3 p (PLi ym.), 11.8. 3 p (AHa, JKe, HKo, JPY) ja 22.8. 1 m (KKö ym.) Siilinjärvi Raasio, 10.8. a35 SW Nilsia Ranta-Sänkimäki (JRi) sekä erikoisena ja myöhäisenä havaintona 7.10. n. 10 kiertäviä raviradan iltavaloissa Kuopio Sorsasalo (AHa). Paatunut lintuharrastaja ei pääse näköjään rentoutumaan edes raveissa!

Pikkukuovi *Numenius phaeopus* (3). Pesimäaikaista havaintoja ilmoitettiin vain kahdelta paikalta (Siilinjärvi kk. ja Varpaisjärvi Jokijärvi). Ylä-Savossa retkeiltiin käi vähän.

Punajalkaviklo *Tringa totanus* (1). Pesintöjä todettiin vain Maaningalla: 3 pesivää paria Keskimäinen ja 2 pesivää paria Lapinjärvi (VMV ym.). Muutoin kovin keuhko punajalkavuosi: 4.5. 1 p Kuopio Riistaveden lintujärvet (AHa, JKe, ARo, JTU), 1.6. 1 p Siilinjärvi Jälä (JRI, KRu, MU) sekä 12.7. 1 ad p, 14.-16.7. 1 ad p ja 11.8. 1 p Siilinjärvi Raasio (AHa ym.). Kesällä 1990 todettiin Iisalmen Keskimäisellä 2 paria ja 21.5.1990 nähtiin Iisalmen Savonselällä 1 m (VMV).

Lampiviklo *T. stagnatilis* (RK). Pohjois-Savon viides ilmoitettu havainto: 28.5.1990 1 p Nilsia Palonurmi (PHa; ks. Lintumies 26:253 eli 6/91). Vuoden 1990 lampiviklohavaintoja makaa vielä RK:lle ilmoittamattomina paikallisten harrastajien viikkoissa! (Latojan huomautus: "lintumiestä vihois on ko lämpimis vällyis").

Rantakurvi *Xenus cinereus* (A). Neljäs ilmoitettu havainto maakunnastamme: 7.-8.8. 1 ad p Siilinjärvi Toivala (AHa, JKe). Aiemmat havainnot ovat vuosilta 1955 ja 1988 (2).

Vesipääsky *Phalaropus lobatus* (1). Keväthavaintoja kolmelta paikalta: 19.5. 9 p, 25.5. 6 p, 26.5. 5 p, 27.5. 4 p ja 9.6. 1 p Nilsia Palonurmi (PHa) sekä 25.5. 2 p Kuopio Vaajasalo-Kelloniemi (EB) ja 26.5. 1 kiertä Nilsia Ruokosjärvi (HHö). Syyspuolen havaintoja saatiin vain Siilinjärven Raasiosta ja Mustista, jossa laji esiintyi ennätyksellisen runsaslukuisena. Ajanjakson 8.7.-19.8. havaintosummaksi kertyi peräti 106 yks. (Raasio 63 yks., Musti 43 yks.). Parhaana päivänä 10.8. molempien altaiden laineilla kellui yhteensä 35 yks. (JPY ym.) Raasiassa rengastettiin yhteensä 3 fl.

Pikkulokki *Larus minutus* (3). Minilokkeja liihotteli selvästi normaali vuosia runsaammin pitkin Pohjois-Savoa. Ehkä tästäkin johtuen vain pari maastomiestä oli jaksanut kirjata järvi-kohtaisia parimäärätietoja korteille. Ilmoitetut pesimäjärvet jakaantuivat kunnittain seuraavasti (suluissa lampareiden yhteenlaskettu pari/yksilömäärä): Nilsia 3 (n. 25 paria), Siilinjärvi 3 (n. 60 paria), Lapinlahti 2 (n. 30 paria), Iisalmi 1 (n. 30 yks.), Kuopio 1 (50 yks.), Maaninka 1 (?) ja Vesanto 1 (44 paria). Yksi pesimäkolonia ilmoitettiin suurjärven pikuluodolta: Vesanto Niinivesi Hepoluoto 9.6. 44 pesää (MLi, RPa), joista vain varhaisimmat onnistuivat veden nousun takia; 17.7. kolonia oli muuttanut saman selän Mökkisaareen, mutta ei nähtävästi muninut uudelleen. Rengastussumma 19 pull.

Selkälokki *L. fuscus* (3*). Lajin parissa touhuttiin meidänkin ulapoilla, mitä osoittaa rengastussaldo 74 pull (paikat?). Ehkä pohjoissavolaiset selkälokit eivät vielä ole aivan lamassa. Selkälokkifriikkien tulisi kyllä tarjota tietoa yhdistyksellekin, jotta koko harrastajakunta tietäisi,

missä maakunnallisesti mennään. Korteilla ilmoitettiin pesintä- ja reviiiritietoja vain 7 järveltä, joista kahdella nähtiin poikasia: Kaavi Suuri-Kokka (2 pull) (SRä) ja Pielavesi Vaaraslahti (pesä + 2 pull) (KRt). MLI raportoi Rautalammin-Suonenjoen-Tervon Iisveden selkävesialueen tylyn nykytilanteen: ei yhtään onnistunutta pesintää, kun esim. v. 1979 alueella pesi 6 paria. Yhtä murheellisesti on käynyt myös Kiuruveden Koivujärvellä, jossa tavattiin enää 3-4 kiert ilman merkkejä pesinnästä, samalla kun harmaalokki on valtaamassa vanhoja selkälokin pesimäsaaria (SJU).

Merilokki *L. marinus* (1). Näyttäytyi kolmasti keväällä: 12.3. 1 p Vesanto Niinivesi (PA), 30.3. 1 2kv p Rautalampi Tyyrinvirta (AHa, JKe, KSi) ja 26.4. 1 m Kuopio Huuhanmäki (EB).

Pikkukajava *Rissa tridactyla* (A). Vanha havainto: 27.10.1986 1 kv WSW Varkaus Ämmänkoski (HKO, J. Puntti). Pohjois-Savosta on nyt tiedossa yhteensä 15 havaintoa, joista neljä sijoittuu 1980-luvulle.

Räyskä *Sterna caspia* (A). Yksi loppukesäinen havainto: 2.8. 2 p Kuopio Pohjois-Kallavesi (RJ). Tämä oli seitsemäs räyskähavainto maakunnastamme.

Lapintiira *Sterna paradisaea* (A). Kesähavaintoja yhdeltä paikalta: 22.6.-5.8. ainakin 2 ad p sopivassa pesimäympäristössä Siilinjärvi Raasio (MU ym.). Linnut myös varoittelivat kalatiirayhdyskunnan liepeillä.

Kalliokyyhky *Columba livia* (3). Vain kahden taajaman kannanarviot esitettiin: Kiuruvesi keskustajama n. 20 paria (TH) ja Lapinlahti kk. 2-3 paria (HHö).

Uuttukyyhky *C. oenas* (1). Kaikki viisi havaintoa tehtiin totuttuun tyyliin lyhyellä aikavälillä huhtikuussa: 7.4. 1 p/NW Siilinjärvi kk. (MU), 8.4. 1 kiertä Nilsia Reittiö (HHö), 16.-17.4. 1 p Siilinjärvi Vuorela (JKe, PPy), 18.4. 1 p Varpaisjärvi Jokijärvi (HHö) ja 20.4. 1 m Kuopio Kelloniemi (EB).

Turkinkyyhky *Streptopelia decaocto* (A). Sattui kiikareihin kahdesti: 1.5. 2 p Kiuruvesi Lahnajoki (SJU) ja 13.7. 1 S Siilinjärvi Aappola (MU). Nämä olivat vasta 10. ja 11. ilmoitettu havainto Pohjois-Savosta.

Turturikyyhky *S. turtur* (A). Vanha havainto: 11.7.1989 1 Å Maaninka Lapinranta (JPä). 1980-luvulta on nyt ilmoituksia yhteensä 28 yksilöstä.

Huuhkaja *Bubo bubo* (1). Huuhkajakantamme tuntuu olevan vankistumassa. Pesintöjä varmistettiin Haapalan ym. (1992) mukaan yhteensä 6, joista vain yksi Nilsistä (ER) on tiedossamme. Lisäksi havaittiin todennäköinen pesintä Kiuruvedellä (SJU) ja löydettiin vahvasti pe-

Kuva: Pekka Mäkinen

Kuva rengastustilanne tuntuu yleistyvän Pohjois-Savossa - huuhkajakanta on selvästi voimistumassa.

sintään viittaavat oleskelumerkit yhdeltä paikalta Kaavilta (SRä). Yhdellä kuopiolaisella paikalla nähtiin saalisteleva lintu touko- ja heinäkuussa (JRi) sekä yhdellä Rautalampilaisella paikalla 1 p heinäkuussa (LPu). Kevättalvisia puhaltelijoita rekisteröitiin em. reviirien lisäksi yhteensä 9 muulla paikalla: Juankoski 2, Kiuruvesi 2, Rautalampi 2, Tervo 2 ja Kuopio 1. Syysuhuilijoita tai muita syyshavaintoja ilmoitettiin em. pesimäpaikkojen ja ääntelyreviirien ulkopuolelta yhteensä 7 paikalta: Nilsia 3, Kuopio 2 ja Leppävirta 2. Näistä kolme havaintoa koskee kuolleita lintuja. Rengastussaldo 9 pull + 2 fl.

Tunturipöllö *Nyctea scandiaca* (1). Petopyynti voi tarjota joskus eksoottisempaakin sylintäytettä, kun on oikeat pelit ja vehkeet: 21.12. 1 kv r Rautalampi Rastunsuo (KSi). Viimeksi tunturipöllöjen kanssa on oltu silmäysten v. 1983 (4 havaintoa).

Hiiripöllö *Surnia ulula* (1). Havaintoja tuli julki tosi niukasti: 1.5. 1 p Kiuruvesi Osmanki (SJü), 1.9. 1 p Juankoski Pisankoski (JVt), 6.-7.12. 1 p Varkaus Lehtoniemi (ALi ym.), 6.12. 1 p Varkaus Luttala (JPY, PPy,

KSa) ja 3 fl-rengastusta (ajankohdat?) Rautalampi Rastunsuo (KSi).

Varpuspöllö *Glaucidium passerinum* (1). Soidinviheltäviä yksilöitä tavattiin maaliskokuussa viidellä paikalla: Kaavi Kalamäki ja Luotonen (SRä), Nilsia Eitikka (K. Rautiainen/HHö), Rautalampi Etelä-Saikari (TJa) ja Tuusniemi Laukka-aho (KSa). Talvisia ja keväisiä lintulautakyttilijöitä ja yksittäisiä istuskelijöitä nähtiin 9 paikalla: Kuopio 4, Juankoski 2, Nilsia 1, Pielavesi 1, Rautalampi 1. Syys-joulukuussa pikkupöllöjä oli liikkeellä joukoittain, ja havaintoja saatiin 14 yksilöstä: Rautalampi 6, Kuopio 2, Nilsia 2, Pielavesi 1, Siilinjärvi 1, Suonenjoki 1 ja Varpaisjärvi 1. Näistä 2 törmäilijää joutui museon pakastimeen. Rengastussumma 2 fl.

Lehtopöllö *Strix aluco* (3*). Leudot talvetkaan eivät ole vaikuttaneet piristävasti taantuneeseen lehtopöllökantaamme: kahden pesinnän (Haapala ym. 1992) lisäksi korteilla tuli tietoomme vain kolme havaintoa: 24.2. 1 ä Nilsia Ranta-Sänkimäki (JRi), 26.-27.3. 1 Ä ja 14.9. 1 ä Rautalampi Pohjois-Saikari (MLi).

Viirupöllö *S. uralensis* (3*). Maakunnastamme ilmoitettiin 29 pesintää (Haapala ym. 1992), mikä on enemmän kuin edellisenä vuonna. Renkaiisiin laitettiin - pääasiassa Kiuruvedellä - yhteensä 50 pull (+ 8 fl). Lisäksi löydettiin 12 reviiä, joilla tavattiin vähintään soidinhuileva lintu. Tiedossamme olevat pesinnät ja reviiit jakaantuivat kunnittain seuraavasti: Kiuruvesi 16, Rautalampi 3, Iisalmi 2, Nilsia 2, Siilinjärvi 2, Tervo 2, Kuopio 1, Maaninka 1, Pielavesi 1 ja Suonenjoki 1. Poikaspesässä killisteli keskimäärin 2,4 rengastusikäistä nappisilmää (n = 14).

Lapinpöllö *S. nebulosa* (1). Haapalan ym. (1992) mukaan Pohjois-Savossa todettiin 2 pesintää, joiden paikat eivät ole tiedossamme. Korteilla ilmoitettiin yksi pesintä: 8.-n. 23.6. kantopesä, jossa 2 pull (+ 1 kuollut) Pielavesi Sulkava (SJU). Tämä pesintä todennäköisesti epäonnistui. Renkaat pujotettiin yhteensä viiden poikasen nilkkaan. Lisäksi rengastettiin 1 fl Rautalammin Rastunsuolla (KSi). Muut havainnot: 29.1. 1 p Nilsia Pajulahti (KRi), 27.3. 1 ad törmännyt autoon Vehmersalmi (mus.), 28.3. 1 Ä Juankoski Siikajärvi (JVt), 26.4. 1 p Kaavi Peuranmäki (PRä), huhu-kesäkuu 1-2 reviiä Varpaisjärvi Lukkarila (HHö, P. Selin/HHö), 11.5. 1 p Nilsia Piekkälänmäki (AHO), 28.6. 1 p Kiuruvesi Kalliokylä (TH), n. 13.7. 1 p Varpaisjärvi kaatopaikka (maallikko/HHö) ja kesä revii Nilsia Maaselänmäki (H. Pitkänen/HHö).

Sarvipöllö *Asio otus* (3*). Lintuharrastajamme ja sarvipöllöt eivät toisiaan kohdanneet, vaikka myyriä piti olla ainakin paikoin runsaasti sarvipöllöjenkin käyttöön. Tässä koko ilmoitettu pesimäaikainen sarvipöllötietous(!): Haapala ym. (1992) taulukoivat viisi pesintää, 2.6. pesä (5 pull), joka tuhoutui myöhemmin, Kiuruvesi Rapakkajoki (SJU), 30.6. 5 pull Iisalmi Nerohvirta (MNI), 13.8. 1 p Maaninka Lapinjärvi (JPY, KRu, MU) ja kesä revii Varpaisjärvi Pienimäki (P. Selin/HHö). Lentokykyisiä sarvareita rengastettiin 41 yks. Rautalammin Rastunsuolla ja 1 yks. Pielavedellä (KSi).

Suopöllö *A. flammeus* (2*). Rengastajien ja petoruutuvastaavien kautta informoitiin 7 pesinnästä (Haapala ym. 1992). Korteilla raportoitin vain kolmesta varmistetusta pesinnästä. 18.5. munapöä Kiuruvesi Ryönänjoki (E. Nousiainen/SJU), 30.6. 3 pull Iisalmi Nerohvirta (MNI) ja 18.7. 1 pull r Kiuruvesi Uppolanperä (TH). Muita reviiä summattiin 9: Lapinlahti 2, Siilinjärvi 2, Varpaisjärvi 2, Kiuruvesi 1, Nilsia 1 ja Pielavesi 1. Lisäksi ilmoitettiin kuusi pesimäkaudesta irtohavaintoa. Rengastussaldo oli 12 pull + 69 fl, joista kaikki jälkimmäiset rengastukset puristettiin Rautalammin Rastunsuolla (KSi).

Helmipöllö *Aegolius funereus* (3*). Selkeä parannus viimevuotisiin pesintämääriin nähden; nyt todettiin

86 pesintää (Haapala ym. 1992) (v. 1990 20 pesintää). Pesäpoikasrengastuksiakin kertyi mukavasti 235 (+ 56 fl). Pesintöjen painopiste näytti olleen lännessä; korteilla ilmoitettua 43 pesintää sijoituivat kunnittain näin: Kiuruvesi 29, Pielavesi 11 ja Nilsia 3. Muilla reviiäillä kuullut puputtajakin (yht. 27) melskasivat lännessä: Rautalampi 8, Kiuruvesi 5, Nilsia 3, Tervo 3, Varpaisjärvi 3, Iisalmi 2, Juankoski 2 ja Siilinjärvi 1. Haudontavaiheessa tarkastetuissa pesissä oli keskimäärin 5,3 munaa (n=29). Ilmoitetuista pesinnöistä tuhoutui 9. Onnistuneet pesinnät (n=33) tuottivat keskimäärin 4,0 rengastusikäistä nuorukaista. Aloitettua pesintää kohti laskettu rengastusikäisten poikasten määrä oli 3,1 (n=42).

Kehrrääjä *Caprimulgus europaeus* (1). Vain kaksi ilmoitettua havaintoa: 16.7. 1 yks. Vehmersalmi Enonlahti (EM) ja 30.8. 1 p Suonenjoki Vehvilä (KSa).

Tervapääsky *Apus apus* (3). Luonnonkoloissa pesivistä sirppiä ilmoitettiin kahdelta paikalta: Nilsia Eitikkansalo alle 10 paria (HHö) ja Pielavesi Pajuskylä n. 10 paria hakkuuaukon haapapötkelöissä (KRt).

Harjalintu *Upupa epops* (1). Myöhäissyksyisiä harjalintuja ihmeteltiin kolmella paikalla: 21.-22.10. 1 p Tuusniemi Juurikkamäki (L. Laukkanen, A. Pohjalainen/JHa), 26.10. 1 p Maaninka Sinikivi (S. Tuovinen/JRi) ja 14.11. 1 p Karttula Ahinkola (V. Ovaskainen/PA). Kaikki havainnot koskevat talojen pihapiiriin tupsahaneita lintuja. Lisäksi kaksi havaintoa vuodelta 1990: 26.4. 1 p Kiuruvesi Hautakylä (P. Laitinen/SJU) ja 20.-22.9. Kiuruvesi Haapakumpu (M. Hyvönen, E. Rytönen/SJU). V. 1990 nähtiin kaikkiaan neljä töyhtöpäää.

Harmaapäätikka *Picus canus* (1). Jokunen harhailija eksyy vuosittain tarkastamaan tämänkin kulmakunnan talousmetsiä parempien tikkaaympäristöjen toivossa: n. 5.3. 1 p Varpaisjärvi Honkamäki (A. Kainulainen/HHö), 7.-n. 15.4. 1 Ä Rautalampi kk. (JKn), 11.5. 2 p Rautalampi Tienhaara (LPu) ja joulukuu 1 p lintulautavieraana Nilsia Väätilänkylä (P. Savolainen/ER). Vuodelta 1990 yksi pesimäaikainen havainto: 1.-16.5. enimmillään 3 p Rautalampi Tienhaara (LPu).

Palokärki *Dryocopus martius* (2). Pesimäaikaista kopttelijoita tavattiin 26 paikalla/reviirillä: Rautalampi 5, Siilinjärvi 4, Kuopio 3, Nilsia 3, Tuusniemi 3, Pielavesi 2, Juankoski 1, Karttula 1, Suonenjoki 1, Varpaisjärvi 1, Vehmersalmi 1 ja Vesanto 1. Pesintä varmistettiin vain neljällä paikalla: Rautalampi 2 (MLi, KSi), Pielavesi 1 (KRt) ja Siilinjärvi 1 (MU). Rengastussumma 4 pull.

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos* (A). Havaintoja yhdeltä ruokintapaikalta: 14.11.1990-22.2.1991

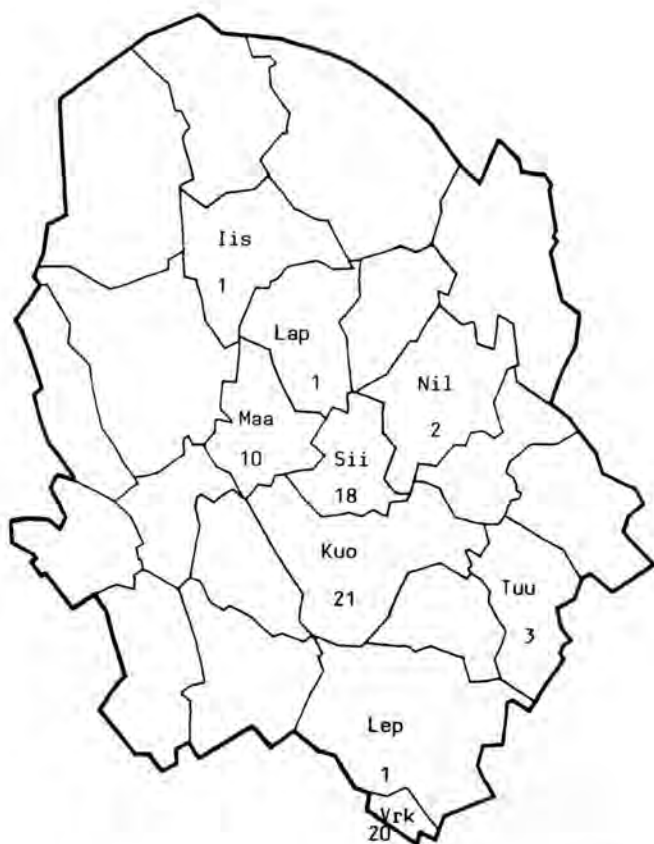
2♂♂ 1♀ p Kuopio Melalahti (T.Kotilainen, JM, KRU ym.). Linnuista tarkemmin edellisessä faunistisessa katsauksessa (Siivekäs 12:58 eli 2/91).

Pikkutikka *D. minor* (1). Huhti-heinäkuun havaintoja kertyi 17 paikalta/reviiriltä: Kuopio 4, Siilinjärvi 4, Nilsia 3, Varkaus 2, Varpaisjärvi 2, Juankoski 1 ja Kiuruvesi 1. Pesintöjä varmistui vain kaksi: 5.7. poikaspesä Siilinjärvi kk. (KRu, MU) ja 23.7. poikue Varpaisjärvi Sopenjärvi (HHö). Tammi-maaliskuussa nähtiin 3 yks. ja elo-lokakuussa 4 yks.

Pohjantikka *Picoides tridactylus* (1). Kaikki havainnot: 10.3. ja 10.7. 1♀ p Nilsia Eitikka (HHö), 19.-25.5. 1♀ p Rautalampi Etelä-Saikari (TJa), 26.5. 1♂ p Nilsia Palonurmi (PHa), 8.6. pesä Vieremä Talaskangas (HKO, ALi), 9.6. syönnösjälkiä Varpaisjärvi Lantonsuo (HHö), kesäkuu pesä Joroinen Salokämpä (HKO), 10.7. 1 p Nilsia Pisa (ES) sekä 14.8. 1♂ p Sonkajärvi Sälevä (KSa).

Tunturikiuru *Eremophila alpestris* (A). Loppusyksyllä törmättiin kahteen nykyoloissa kookkaaseen parveen: 9.10. a7 p Joroinen Järvikylä (HKO, OHu) ja 20.10. a5 p Siilinjärvi kk. (MU). Enteileekö tämä lajin pitkään jatkuneen aallonpohjakauden päättymistä? Lisäksi yksi vanha havainto: 10.10.1982 1 p Leppävirta Oravikoski (ALi). AHK tarkastaa v. 1983 ja sen jälkeen tehdyt havainnot. 1980-luvulta on nyt Pohjois-Savon puolelta tiedossamme 12 havaintoa yhteensä 13 yksilöstä (kevät 11 yks., syksy 2 yks.) ja 1990-luvulta 3 havaintoa 7 yksilöstä (kaikki syksyltä).

Mustaleppälintu *Phoenicurus ochruros* (A). Yksi havainto: 1.10. 1 kv kuolleena Pielavesi (rengastustoimiston tiedonantoja n:o 107). Lintu oli rengastettu 7.8. Lemlandin Lågskärillä. Lisäksi ilmoitettiin yksi vanha havainto: 17.6.1982 1 2kv♂ p Varkaus Könönpelto (ALi ym.). Varkauden havainto ei ole AHK:n tarkastama (komitea tarkastaa v. 1983 ja sen jälkeen tehdyt ha-

Satakieli *Luscinia luscinia* (1). Ajalla 18.5.-30.6. kuultiin yhteensä n. 77 laulajaa (kuva 1). Vähintään 10 laulajaa ilmoitettiin Kuopiosta (21 Ä), Varkaudesta (n. 20 Ä), Siilinjärveltä (18 Ä) ja Maaningalta (10 Ä). Pesintään viittaavista havainnoista ei raportoitu. Edelliseltä kesältä tuli tietoomme vielä 2 Ä Iisalmesta, joten v. 1990 saldoksi saatiin n. 91 Ä. Milloin menee sadan ilmoitetun reviirin raja rikki? Jatkossa on syytä ilmoittaa taajamahavainnot tarkasti (esim. tien/kadun nimi mukaan), jottei synny tulkintavaikeuksia lähekkäisistä reviireistä.

Kuva 1. Satakielireviirien määrä kunnittain Pohjois-Savossa vuonna 1991.

vainnot). Pohjois-Savosta tunnetaan nyt 9 mustaleppis-havaintoa (ensimmäinen v. 1977, muut aiemmat 1980-luvulta).

Mustapäätasku *Saxicola torquata* (RK). Vanha havainto: 29.5.1990 1 ♂ p Joroinen Kaitainen (OLa; ks. Lintumies 27:267 eli 6/92).

Pensassirkkalintu *Locustella naevia* (1). Kovin kesy pensassirkkasuvi, sillä vain 13 sirsijää ilmoitettiin. Laulajat sijoittuivat seuraavasti: Kuopio 4, Siilinjärvi 3, Varkaus 3, Kiuruvesi 1, Leppävirta 1 ja Maaninka 1. Renkaalla merkittiin 3 fl.

Viitasirkkalintu *L. fluviatilis* (1). Elämöintiä kolmella paikalla: 5.6. 1 Ä Nilsia Ranta-Sänkimäki (JRi), 6.6.-8.7. 1 Ä Leppävirta Nikkilänmäki (HR, RR ym.) ja 4.7. 1 Ä Kuopio Jynkkä (JKn, E. Pulkkinen, L. Vormanen).

Viitakerttunen *Acrocephalus dumetorum* (1). Paras kesä kautta aikain; kuuntelusaaliiksi kertyi ajalla 31.5.-6.7. yhteensä 53 Ä: Varkaus 20, Kuopio 14, Siilinjärvi 6, Kaavi 3, Leppävirta 3, Juankoski 2, Maaninka 1, Rautalampi 1, Tuusniemi 1, Varpaisjärvi 1, Vieremä 1. Ainut varmistettu pesintä todettiin Rautalammin kk:ssä: 3.7. pesä, jossa vastakuoriutuneet poikaset (MLi, EVe).

Luhtakerttunen *A. palustris* (1). Havaintoja tehtiin viidestä laulumestarista: 18.-19.6. 1 Ä Leppävirta Timola (JPy, PPy), 2.7. 1 Ä Siilinjärvi Aappola (MU) ja Varkauksessa pitkin kesää yht. 3 Ä (OHu ym.). Lisäksi yksi havainto aiemmilta kesiltä: 7.6.1986 1 Ä Leppävirta

Nikkilänmäki (HR, RR). AHK tarkastaa luhtakerttushavainnot v. 1983-87.

Rytikerttunen *A. scirpaceus* (A). Vain yksi laulaja noteerattiin: 1.6. 1 Ä Varkaus Lehtoniemi (OHu ym.). AHK ei tarkasta rytikerttushavaintoja Varkaudesta, jossa laji on säännöllinen kesävieras.

Kultarinta *Hippolais icterina* (1). Kaikki havainnot: 1.6. ja 9.6. 1 Ä Varkaus Osmajoki (HKO, ALi), 1.6. 1 Ä Varkaus Pitkälänniemi (HKO), 3.6. 1 Ä Varkaus Kurola (HKO) sekä 7.6. 1 Ä Kuopio Kotkankallio (JKe). Lisäksi yksi vanha pesimähavainto: 9.8.1984 emo ruokki lento-poikasia Varkaus Mula (ALi).

Mustapääkerttu *Sylvia atricapilla* (1). Kesä-elokuaisia havaintoja esitettiin 19 reviiiriltä: Kuopio 8, Leppävirta 7, Varkaus 3 ja Siilinjärvi 1. Paras tihentymä todettiin Leppävirran Nikkilänmäellä, josta löytyi 5 reviiiriä (HR, RR). Samalla paikalla varmistettiin myös ainoat ilmoitetut pesinnät (pesälöytö + poikue). Pesimäajan ulkopuolisia havaintoja ilmoitettiin vain kolme (syyskuu-marraskuu). Lisäksi ilmoitettiin vuodelta 1988 havainnot yhteensä 5 laulajasta (Kuopio), joten ko. vuoden laulajajumma kohoa 16:een.

Idänuunilintu *Phylloscopus trochiloides* (1). Kaikki havainnot: 1.6. 1 Ä Leppävirta Saamainen (EB, ER, ARo), 1.6. 1 Ä Vehmersalmi Juoppilanlahti (EB, ER, ARo), 6.6. 1 Ä (HKO), 9.6. 1 Ä (EB, JKe) ja 16.6. 1 Ä (PPy) Kuopio Puijo, 12.6. 1 Ä Kaavi Kalliojärvi (KSa), 19.6. 1 Ä Kuopio Niuva (AHa), 20.6. 1 Ä Rautavaara Saa-

Rakkaat jäsenet!

**Lähettkää havaintojanne rakkaalle
yhdistyksellenne.**

Näin työllistätte lehden ja juttujen tekijöitä.

**Ja näin olette tekemässä yhdistyksestä
toimivaa kokonaisuutta!!!**

rimäki (KSa) sekä 24.6. 1 Ä Kuopio Nütylähti Tonkkurimäki (RF, JKn). Puijon havainnot saattavat koskea samaa laulajaa. Puijon idänuunilintujen tapaispaikat on syytä ilmoittaa tarkasti, koska alueella retkeilläään runsaasti ja siellä on tavattu erinä vuosina useita laulajia.

Lapinuunilintu *P. borealis* (A). Kaksi havaintoa: 14.6. 1 Ä Kuopio Ryönänlahti (TRä) ja 18.6. 1 Ä Kiuruvesi Rapakkajoki (SJU). AHK ei tarkasta havaintoja laulavista yksilöistä.

Pyrstötiainen *Aegithalos caudatus* (2). Pitkäpyrstöillä meni taas paremmin, ja pesimäaikaisia havaintoja kertyi pitkistä aikaa useita: 10.5. 1 p Tuusniemi Kojanniemi (AT), 15.5. 2 kiert Kuopio Rötikkö (KSa), 22.5. 1 p Tuusniemi Saunaniemi (KSa), 3.6. 2 p Kuopio Haminalahti (RF, JKn), 9.6. 1 p Varkaus Ruokojärvi (ALi) ja 8.-12.7. lentopoikue Rautalampi Pohjois-Saikari (MLi). Syksyllä pyrstötintit olivatkin sitten liikekannalla.

Lapintiaainen *Parus cinctus* (1). Havaintoja kahdesta yksilöstä: 1.12. 1 p Rautavaara Kuohusuo (JTU) ja 5.12. - ainakin 28.12. 1 p lintulautavieraana Leppävirta Sorsakoski (HKO ym.).

Kuusitiainen *P. ater* (2). Lajin ainakin paikoin vankasta pesimäkannasta kertovat 119 rengastettua pesäpoikasta (+ 17 fl), joista 110 pull merkittiin Rautalammilla (KSi). Muualla ei liene metsiä pöntötetty pikkutiaisille yhtä ahkerasti. Kun laji vielä harvinaistuu pohjoiseen päin, kertyi havaintokorteilla ilmoitettuja varmoja pesintätietoja vain 6 reviiiriltä: Rautalampi 2 (TJa), Leppävirta 1 (HR), Kuopio 1 (HHA), Siilinjärvi 1 (KRu, MU) ja Vesanto 1 (ES). Muita reviierejä summattiin 13: Kaavi 2, Kuopio 2, Lapinlahti 2, Siilinjärvi 2, Juankoski 1, Leppävirta 1, Maaninka 1, Tuusniemi 1, Varpaisjärvi 1.

Pähkinänakki *Sitta europaea* (1). Edellissyksyn kevyen vaelluksen jälkimaininkeina tavattiin talvella ja keväällä muutama pihanakki: 2.12.1990-25.3. enimmillään 2 p Iisalmi keskusta (P. Kaarakainen/JL), 6.1. ja 3.2. 1 p Kuopio Sikoniemi (AHa ym.), tammi-maaliskuu 1 p Leppävirta Suvas (R. ja M. Savolainen/ER), 24.2.-23.3. 1 p Tuusniemi Tuusjärvi (P. Venäläinen, A. Tuunainen/ER) sekä talvi - 6.3. 1 p Siilinjärvi Jännevirta (MPH, ER). Myös loppusyksyltä muutama havainto: 12.10. 1 p Kuopio Päiväranta (M. Ruohonen/JKe), 14.-26.10. 1 p Vesanto Horontaipale (PA), 15.10.-31.12. 1 p Vesanto Asinkylä (PA), 22.11. 1 p/N Siilinjärvi Kevätön (PSO) ja marraskuun alku 1 p Nilsia kk. (P. Korhonen/ER).

Pussitiainen *Remiz pendulinus* (RK). Pohjois-Savon ensimmäinen havainto: 16.5. ja 1.6. - n. 25.6. 1 ♂ p

Varkaus Lehtoniemi (OHu ym.; ls Lintumies 27:271 eli 6/92). Ranta-alueella oleskellut koiras rakensi myös kormaisen riippupesänsä rantapajun oksaan n. 4 m:n korkeudelle. Tämä lienee toistaiseksi maamme pohjoisin pesärakennelmalöytö.

Kuhankeittäjä *Oriolus oriolus* (1). Kuhankeittäjän huijuttelu oli harvinaista herkkua kesällä 1991, sillä vain 8 havaintoa ilmoitettiin: 1.6. yht. 3 Ä Kuopio Melalahti ja ympäristö (AHa, JKe), 6.6. 1 Ä Kuopio Ryönänlahti (TRä), 24.7. 1 Ä Leppävirta Länsi-Saamainen (HHA), 30.7. 1 Ä + varoiteleva Kiuruvesi Hautakylä (TH), 18.8. 1 Ä Leppävirta Saamainen (HHA) sekä kesä "pesintää" Vehmersalmi Mäntysalo (Evergreen).

Isolepinkäinen *Lanius excubitor* (2). Tässä kaikki pesimäajalta ilmoitetut kuitaukset: 18.7. varoiteleva pari Kuopio Hiltulanlahti Soidinsuo (RF, JKn) ja 15.-22.8. 1 p Siilinjärvi Musti (JKe ym.).

Kuukkeli *Perisoreus infaustus* (1). Muutama hiipparoi ja paljastuu vuosittain salomaiden kätköistä: n. 15.1. 1 p Nilsia Eitikkansalo (K. Rautiainen/HHö), 22.11. 1 p Vesanto Riivikko (R. ja V. Arkko/PA) ja 30.11. 2 p Kiuruvesi Heinäperä (TH). Jossakin (Pielavesi ?) rengastettiin 1 fl.

Pähkinähakki *Nucifraga caryocatactes* (1). Kaikki ilmoitettut: 19.7. 1 yks. Kuopio Riistaveden lintujärvet (EMi), 4.8. 1 NE Kuopio Pappilampellon (HKO), 11.10. 1 p Iisalmi Liunniemi (mus.), 13.10. 1 yks. Vesanto kk. (H. Morkkila/PA), 16.10. 1 yks. Vesanto Vesämäki (M. Pääkkönen/PA), 20.10.-14.11. 1 p Vehmersalmi Räsälä (J. Sikanen/JRi) ja 31.10. 1 p Leppävirta Paukarlahti (HR).

Naakka *Corvus monedula* (2). Iisalmen ja Varkauden pesimäkannat lienevät olleet entisellään. Näiden kaupunkien ulkopuolelta ilmoitettiin pesimäaikaisia havaintoja vähän: 25.5. a10 p Siilinjärvi Kasurila (MU), 30.5. a3 p Siilinjärvi Aappola (KRu, MU), 1.6. a3 p Siilinjärvi Keskimmäinen (JRi, KRu, MU), 3.6. 2 yks. Kiuruvesi Toiviaisylä (TH) ja 4.-7.6. 4 p Maaninka Lapinjärvi (VMV).

Mustavaris *C. frugilegus* (2). Vain yksi kesäharhailija tavattiin: 1.6. 1 p Siilinjärvi Keskimmäinen (JRi, KRu, MU).

Korppi *C. corax* (3). Korppisalojemme maisemia eivät lintuharrastajiemme uteliaat silmäparit pahemmin mitaile; vain neljästä pesälöydöstä raportoitiin: Kaavi Kalliojärvi (KSa) sekä Kiuruvesi Koivujärvi (SJU), Haapakumpu ja Löytänä (TH). Muuallakin tehtiin pesälöytöjä, koska renkaalla varustettiin yhteensä 17 pull. Lisäksi saatiin reviiirihavainnot Kaavilta (PRä) ja Rautalammilta (TJa).

Pikkuvarpunen *Passer montanus* (1). Laji on vakiintunut pesijäksi Varkauteen, josta ilmoitettiin seuraavat parimäärät: Lehtoniemi n. 5 pesivää paria ja tarkemmin paikantamatta "muutama" pesivä pari (HKO ym.). Lehtoniemen linnuista kertyi havaintoja pitkin vuotta (HKO ym.), pesimäajan ulkopuolella enimmillään 6.12. 5 p (JPy, PPy, KSA). Lisäksi todettiin pesinnät kahdella muulla paikalla: 1.1. alkaen 2 p ja 1.7. poikaspesä Maaninka Kinnulanlahti (MS) sekä 12.6. poikaspesä Rautalampi kk. (EVe, MLi). Muut havainnot: 16.12.1990-27.3. 1 p ja 28.3. 2 p Kaavi Miettälänmäki (PRä), 9.3. ja 1.4. 1 p (+ Ä) Varpaisjärvi kk. (HHö), 30.8. 1 p Kuopio Haapaniemi (KRu), talvi 91/92 1 p Varpaisjärvi kk. (M. Voutilainen/HHö) ja talvi 91/92 3 p Rautalampi kk. (KSi).

Tikli *Carduelis carduelis* (1). Hyvä tiklivuosi. Aikaväliltä 28.3.-28.4. havaintoja 34 yksilöstä (Juankoski 21, Kuopio 11, Nilsä 1, Varpaisjärvi 1). Suurin parvi: 28.-29.3. 18 p Juankoski Pisankoski (JVt). Kesäisiä poikueita tavattiin osoituksena pesinnöistä seuraavilta paikoilta: Kuopio Kelloniemi ja Linnanpelto sekä Varkaus Kosulanniemi, Kämäri, Lehtoniemi ja Tyyskä (HKO, PPy). Muut pesimäaikaiset (touko-kesäkuu) havaintopaikat: Kuopio keskusta, Siikaniemi, Savilahti ja Huuhanmäki (EB ym.) sekä Nilsä Hanhisalmi (JRi). Syyspuolen (loka-joulukuu) havaintoja ilmoitettiin 8 yksilöstä (Kuopio).

Hemppo *C. cannabina* (2). Ilmoitetut 10 reviiriä jakautuivat kunnittain seuraavasti: Siilinjärvi 8 (kk. 4, Kasurila 2, Harjamäki, Pylampi) (MU), Kuopio 1 (Siikaniemi)(ER) ja Varkaus 1 (Lehtoniemi)(PPy). Rengastussumma 5 pull. 1980-luvun syvimmästä aallonpohjasta ollaan ilmeisesti pääsemässä eroon.

Vuorihemppo *C. flavirostris* (A). Havaintoja yhdestä talvehtijasta: 5.12.-n. 10.1.1992 1 ad♂ p Varkaus Lehtoniemi (HKä ym.). Lintu viihtyi Lehtoniemen puhdistamon rikkaruohostoissa, ja hitaammatkin liikkeellelähtijät ehtivät käydä hoitamassa itselleen uuden maakuntapinnan. Tämä oli vasta kolmas tiedossamme oleva havainto Pohjois-Savosta.

Tundraurpiainen *C. hornemanni* (1). Tässä kaikki ilmoitetut: 2.2. 3 p Varkaus Lehtoniemi (HKO), 6.3. 1 p Kuopio Melalahti (MPH, ER), 5.12. 5 p Varkaus Kuopakangas (ALi) ja 8.12. 2 p Leppävirta Sorsakoski (HKO).

Kirjosüipikäpylintu *Loxia leucoptera* (1). Edellissyksyn rynnäköinnin jälkeen taas normaalin rauhallinen va-

ellussyksy, sillä vain kaksi lintua noteerattiin: 30.7. 1 ♀ p Siilinjärvi Raasio (HHä ym.) ja 1.9. 1 yks. Kuopio Jynkkä (AS).

Isokäpylintu *L. pytyopsittacus* (2). Sama virsi vuodesta toiseen; isonokat ja lintuharrastajamme karttelevat toisiaan pesimäaikana. Nytkin vain yksi kesäinen parvihavainto: 13.6. n. 20 p Suonenjoki Käpylä (MLi).

Nokkavarpunen *Coccothraustes coccothraustes* (1). Onnistuttiin näkemään vain kerran: 11.5. 2 m Kuopio Huuhanmäki (EB).

Kultasirkku *Emberiza aureola* (A). Muutaman vuoden kestänyt tahti - havainto per kesä - jatkui: 14.6. 1 ad♂ p Lapinlahti Koivula (HHö). Paikalta ei ole tiedossamme aikaisempia havaintoja. 1980-luvulla kultasirkkuja tavattiin pesimäaikana 7 paikalla, joista parilla kohteella laji pesi useina vuosina ja jopa useamman parin voimalla.

Korjauksia

Faunistisessa katsauksessa 1990 (Siivekäs 12:46-63) löytyi virheellisesti tekstattuna tietoa seuraavien havaintojen kohdalta:

Kaulushaikara. Kesä "havaittu" Iisalmi Savonselkä po. 29.5.-3.6. 1 Ä Iisalmi Vedenpäänlahti (VMV).

Kyhmyjoutsen. 19.6. 1 kuollut Tervo Rasvankijoki po. 19.6. 1 kuollut Maaninka Lapinjärvi (mus.).

Ruskosuohaukka. Pesimäaikana "tavattu" Iisalmi Savonselkä po. pesimäaikana 1 ♀ + 1 2kv♂ + 1 2kv♀ kiert. Iisalmi Vedenpäänlahti (VMV).

Mustaleppälintu. Joroisten havainto oli vuodelta 1989, ei vuodelta 1990: 30.5.-heinäkuun alku 1989 1 2kv♂ p Joroinen kk. (ALi, OHu ym.). Koiraan nähtiin ruokkivan lentopoikasia, "jotka eivät olleet ainakaan puhtaita mustaleppälintuja", sekä myöhemmin kantavan ruokaa kiviäidassa olleeseen pesään. Naaras mustaleppälintua ei paikalla havaittu kertaakaan.

Kirjallisuus

Haapala, J., Lehtonen, J. & Saurola, P. 1992: Petolintujen pesintä ja petolintukantojen seuranta Suomessa 1991. -Lintumies 27:2-13.

Syysmuutto 1991 Pohjois-Savossa

HARRI HÖLTÄ

Havainnoijat

Katsauksessa on mukana seuraavien henkilöiden havaintoja: Pentti Alaja (PA), Erkki Björk (EB), Heidi Hannula (HHa), Mika-Petri Harju (MPH), Aimo Hartikainen (AHa), Pertti Hartikainen (PHA), Jukka Hujala (JHu), M. Huju, M. Hutunen, Harri Hölttä (HHö), Tuomo Jalkanen (TJa), Jaakko Kettunen (JKe), Heikki Kotilainen (HKO), Ossi Kumpulainen, Anne-Mari Kärkkäinen (AMK), Kati Könönen (KKö), Paavo Liimatta (PLi), Antero Lindholm (ALi), Mika Nieminen (MNi), Juha Piipponen, Jyrki Pynnönen (JPY), Petro Pynnönen (PPY), Eelis Rissanen (ER), Juhani Rissanen (JRI), Kalle Ruokolainen (KRu), Timo Ruotsalainen (TRu), Kalevi Rutonen, Helena Rönkä (HRö), Risto Rönkä (RRö), Kari Saukkonen (KSa), Eino Savolainen (ESa), Florian Schöne (FS), Pekka Sovinen (PSo), Markku Ukkonen (MU), Juha Väättäinen (JV) ja Asko Yli-Kauppi (AY). Havainnot on koottu lähetetyiltä muuttokaavakkeilta (kokonaiset kuusi lomaketta) ja havaintokorteilta sekä Raasion ja Riistaveden vihkoista unohtamatta eväspaperihavaintoja. Kevätsyysmuuttolomakkeiden osalta ilmenyttä palautettujen lomakkeiden määrän nousua ei ole ainakaan vielä syysmuuton osalta ilmennyt, joten viime katsauksessa mainostamani Kuo-Sii-Nil-Vjä -akselin havaintojenpalautusprosentti on pysynyt likimain ennallaan.

Syksyn sää ja muuton kulku

Varsinkin loppuosaltaan menneen syksyn sää oli poikkeuksellinen: vaikka ensimmäiset hallayöt olivat jo sateisen syyskuun alussa, lämpötilat pysyivät huomattavan korkeina ja syyskuun lopulta alkanut kasvihuoneilmastokausi kesti peräti joulukuun alkuun asti. Ensimmäisiä lumisateita saatiin vasta 20.10. ja esim. joulukuun alkupäivinä saatiin

kompata lumettomia pelloja. Heti tämän jälkeen tilanne kuitenkin normalisoitui, talvipinnakisa läpikäytiin jo perin arktisissa oloissa ja suurimmatkin vesistöt jäätivät heti itsenäisyyspäivän jälkeen. Mehiläishaukka, isosirri, tundrakurmitsa, peukaloineen ja kivitasku viipyivät maakunnassa pitempään kuin kertaakaan aiemmin vuosina 1981-90 ja moni muukin laji tavattiin normaalia myöhemmin. Hanhien muutto tarjosi muutamia parempia päiviä, mutta selvästi parempaankin olisi ilmeisen vähällä työllä päästy. Hanhien lisäksi myös kurkia ja *Gavia* nähtiin perin tavanomainen määrä, alleja/vesilintuja vähän normaalia enemmän ja joutsenten määrässä tehtiin uusi ennätys. Raasiossa lyötiin myös kahlaajien osalta muutamia ennätyksiä. Petoja nähtiin varsin vaatimattomasti. Lähinnä joidenkin arktisten lajien summia on vertailtu Keski-Suomen ja Pohjois-Karjalan yhdistysten vastaviin.

Vanhat havainnot

Kirjoittaja ottaa riemumielin vastaan vanhojakin syysmuuttoon liittyviä havaintoja, uudet myöhästelyennätykset ja suuret summat julkastaan. Aikaisempina vuosina yhdistykselle palautetuilta paperinpalloilta on jälkeensä löytynyt lisää syksyhavaintoja, ja esim. *Gavioiden*, allin ja varpushaukan summat ovat koristuneet mukavasti muutaman viime vuoden ajalta. Jos joku siis syystä tai toisesta tarvitsee käyttöönsä esim. syksyisiä havaintosummia, on luotettavinta kääntyä kirjoittajan puoleen. Palauttaessanne tulevana vuosina syys-havaintojanne toivoisin seuraavista lajeista ilmoitettavan kaikki havainnot: kuikka, *Gavia* sp., alli, mustalintu, vesilintu sp., mustaviklo, lapinkirvinen, naakka, mustavaris, isolepinkäinen, hemppo, pohjansirkku, lapinsirkku, pulmunen, pyrstötiainen, taviokuurna.

Lyhenteistä

Havainnoijalyhenteet löytyvät ohesta ja kunta-lyhenteet esim. Siivekkäästä 2/90. Siilinjärven Raasion ja Mustin altailla sekä Kuopion Puutossalmella tehtyjen havaintojen yhteydessä ei ole enää erikseen mainittu kuntaa. Raasiassa ja Mustissa havainnoitiin perinteiseen tapaan kahlaajamuuttoa ja Puutossalmella käytiin lähinnä syys-lokakuussa hanhia ja alleja tähyämässä. Lajinimen jälkeen on suluissa 1-3 myöhäisimmän havainnon päivämäärää vuosilta 1981-90. Viime katsauksen painovirheitä on oiottu tekstissä (tietäen toimituksen intensiivisimmän lehdenlehtöajan olevan klo 02.30 yöllä voin luvata ettei niistä tulevaisuudessa päästä täysin eroon) (Älä lyö lyötyä, toim.huom.).

(/HHö) = maallikkohavainto ja sen ilmoittaja
p = paikallinen
m = muuttava
k = kiertelevä
a15 = 15 lintua yhdessä parvessa
150 m/2a = 150 muuttajaa kahdessa parvessa
juv = nuori
ad = vanha
tp = talvipukuinen

Lajeittainen katsaus

Vesilinnut

Kuikka *Gavia arctica* (28.11.). Ensimmäiset muuttajat Raasiassa 7.8. 1 m + *Gavia sp.* 2 m (monet). Kaikki oleellinen käy ilmi Puutossalmen havaintosarjasta (kuikka + *Gavia sp.*): 22.9. 10 m + 10 m (AHa, JKe), 28.9. 13 m 2 p + 5p 5 m (monet), 6.10. 7 p + 0 (ER, AHa), 8.10. 5 m + 4 p (ER, MPH, AHa, JKe), 12.10. 0 + 2 m (MU, JRi) ja viimeinen jo 19.10. 0 + 1 m (AHa, JKe). Syksyn yhteissummaksi tuli 46 kuikkaa + 29 *Gavia sp.* Pohjois-Karjalassa ja Keski-Suomessa selvä päämuuttopäivä oli 20.10.

Kaakkuri *G. stellata* (21.11.). 9.10. Puutossalmella muuttaneet 2 lintua (ER, AHa, JKe, MPH) olivat syksyn ainoat.

Silkkiuikku *Podiceps cristatus* (24.11.). Kerääntymisiä ei ilmoitettu ja viimeisetkin nähtiin jo lokakuun lopussa:

26.-27.10. 1 tp p Lep Tyytiänsaari (HHa) ja 31.10. Sii Kevätön (PSo).

Härkälintu *P. grisegena* (1.11.). Viimeisiä elokuun loppulla, 17.8. 1 p Lep Etelä-Kallavesi (HHa) sekä 18. ja 25.8. 1 Ä Suo Rieponniemi (TJa).

Mustakurkku-uikku *P. auritus* (9.10.). Sii Kolmisop-pijärvellä nähtiin 2.8. 1 juv p (MU, KRu, PPy) ja Nil Palonurmessa 4.8. 1 p (PHA).

Merimetso *Phalacrocorax carbo* (30.11.). Syksyn aikana seuraavasti: Puutossalmella 22.9. 1 m/p (AHa, JKe), 28.9. komea armada a12 m + 1 ad S (monet), 12.10. 1 NE (MU, JRi) ja 19.10. 1 S (AHa, JKe), ja muualta: 13.9. 1 p Kiu Ryönänjoki (/SJ), 27.9. 1 hukkunut katiskaani Nil Syväri (/JV, mus) ja 28.9. 1 p Kuo Pohjois-Kallavesi (/ESA).

Harmaahaikara *Ardea cinerea*. Raasion rantamilta *Ardeola* reviteltiin 1.-12.8. parhaimmillaan kolme (monet) ja muualtakin seuraavasti: 2.8. 1 N/W Iis Laidinmäki (J. ja K. Laasanen), 4.8. 1 p Ves Närhilä (/PA), 10.-25.8. 3 p Nil Lastukoski (/JV), 14.8. 1 k Vjä Varpanen (/HHö), 20.8. 2 p Lap Martikkala (/MU), 23.8. 1 p Sii Sul-kavanjärvi (/MU) ja 29.8. 1 p Ter kolun kanava (/PA). Syksyn summa 12 yks. lienee kaikkien aikojen korkein.

Metsähanhi *Anser fabalis* (2.11.). Syksyn ensimmäiset hanhet 8.9. a5 m Anseria Sii Jälä (AHa, JKe) ja ensimmäiset metsähanhet 17.9. ä Sii Kevätön (PSo). Syksyn ensimmäisen hanhiryntäyksen aikana 21.-22.9. nähtiin eri puolilla yht. n. 265 m A/B. Toinen ryntäys sattui lokakuun alkupuolelle, 5.-12.10. havaittiin eri puolilla n. 690 muuttavaa hanhea, parhaimmillaan 10.10. 127 m/3a A/B Sii Kasurila (MU) sekä 12.10. 74 m/2a A/B Puutossalmi (MU, JRi) ja 200 m A/B Lep Kauppi-lanmäki (HRö). Tämän jälkeen ei viikkoon nähty mitään. 20.10. aamulla suurimpaan osaan P-Savoa oli majoittunut lumisadealue, joka valtasi päivällä koko läänin. Lumipyryn lumaannuttamat havainnoitsijat onnistuivat näkemään vain muutamia hanhiparvia vaikka niitä epäilemättä muutti taivaalta leijailleiden jalkarättien seassa. Saderintaman ulkopuolella Keski-Suomessa nähtiin yli 15 000 ja Pohjois-Karjalassa seitsemältä paikalta n. 96 000 hanhea. Yöaikaan kuultiin muutamia muuttavia hanhiparvia (MU, JHu). Ko. päivänä nähtiin viimeiset metsähanhet, a40 m Vjä Jokijärvi (HHö) ja syksyn viimeinen hanhihavainto oli 22.10. Sii Jysänkoskella muuttanut A/B-parvi (JHu). Syksyn aikana havaittiin yht. perin vaatimattomat 114 m metsähanhea, 148 m Anseria ja vähint. 1508 m A/B.

Tundrahanhi *A. albifrons* (29.10.). Ainoat: 20.10. n. a70 m lumisateen keskellä Kuo Peipposenrinne (PLi).

Taulukko 1. Hanhien määrät viiden vuorokauden jaksoissa syksyllä 1991.

jakson alku	8.	13.	18.	23.	28.	3.	8.	13.	18.	23.
	syyskuu				lokakuu					
A. fab	-	-	-	-	36	8	30	-	40	-
A. alb	-	-	-	-	-	-	-	-	70	-
A. sp.	5	-	11	-	-	3	129	-	-	-
B. leu	-	-	-	-	-	-	315	154	135	-
B. ber	-	-	170	1	-	-	79	-	60	-
B. sp.	-	-	-	-	-	-	-	-	1850	-
A/B	-	-	255	-	-	-	523	-	730	-

Valkoposkianhi *Branta leucopsis* (3.11.). Havaintoja seuraavasti: 12.10. a180 + a135 SW Kuo Hiltulanlahti (MU, JRi), 13.10. a80 + a40 + a4 m Veh Repokangas (JRi), 17.10. a30 SW ja 20.10. 1 yömuuttava ä parvi Sii kk (MU) sekä 20.10. n. a100 m Kuo Peipposenrinne (PLi) ja a35 m Kuo Kelloniemi (JKe). Lisäksi kaksi *Bran-ta sp.*-havaintoa: 20.10. klo 11.45-12.50 1800 m/5a SW (ilm. valkoposkia, max. a600 m) ja 21.10. a50 m Rau Etelä-Saikari (TJa). Myös Keski-Suomessa selvät päämuut-topäivät olivat n. 12. ja 20.10., koko syksyn summa siellä n. 1920 lintua, P-Karjalan summista puhumattakaan.

Sepelhanhi *B. bernicla* (25.10.). Seuraavasti: 21.9. n. a170 S/SE Raasio (ER, AMK), 25.9. 1 p Kiu kk (SJU), 8.10. a1 + a17 + a5 m (ER, JKe) ja 9.10. a35 + a19 S (ER, AHa, JKe) Puutossalmi, 12.10. 2 SW Kuo Hiltulan-lahti (MU, JRi) ja 21.10. a60 S Nil Iso-Pieksä (JRi). Sepelhanhien muuttovirta kulki 21.-22.9. lännessä, sillä itäpuolellamme P-Karjalassa laskettiin vain n. 190 mutta länsipuolellamme Keski-Suomessa n. 1500 muuttajaa. Toinen päämuuttopäivä oli 20.10., Keski-Suomen sum-ma n. 1100 m.

Laulujoutsen *Cygnus cygnus*. Ensimmäiset muuttajat 17.9. 1 W/NW *Cygnus sp.* Sii Kevätön (PSO), 19.9. 3 m Kiu Turhala (AY) ja 26.9. 1 m Rau Etelä-Saikari (TJa). Muuttavia nähtiin yht. 135 m/19a, selvästi eniten 9.10. a49 m Kar kk. (JHu). Viimeiset 6.12. a2 ad 3 juv m Rau Iisvesi (TJa). Lokakuussa tuli tietoon harvinaisen suuria joutsenkerääntymiä: Lap Ala-Pitkällä nähtiin parhaim-millaan n. 25.10. n. 40 p, Vjä Kivijärvellä n. 40 p, Vjä Korpjärvellä n. 60 p ja Kar Syväniemessä n. 28.10. n. 100 p (monet). Paikallisten joutsenten yhteissumma koko syksyltä on huimat 320. Viimeisiä paikallisia Vjä Korp-järvellä vielä joulukuun alussa n. 40 p. Syksyn yhteis-summa 455 m + p hakkaa kirkkaasti edellisen ennätys-sen 276 m + p, joka oli syksyltä 1983.

Sinisorsa *Anas platyrhynchos*. Suurin kerääntymä 24.8. väh. 56 p Kuo Niuva (HHA). Vielä joulukuun alussa esim. Kuopiossa 4.12. 1 ♂ 1 ♀ p Valkeisenlampi sekä 5.12. 1 ♂ p Maljapuro ja 1 ♀ p Kuopionlahti (JPY).

Jouhisorsa *A. acuta* (24.10.). Raasiossa parhaimmil-laan 16.8. 40 p (JPY, PPy, KRu, MU) ja 18.8. 30 p (monet). Viimeiset Puutossalmella 28.9. 9 m (monet) ja 8.10. muutama m (ER, MPH, AHa, JKe).

Haapana *A. penelope* (12.11.). Syksyn haapanamuutto oli voimakasta. Syksyn päämuuttopäivä, jolloin Puutos-salmella ei ollut havainnointia, oli ilmeisesti 21.9., jol-loin a55 k Nil Eitikka (HHö). Viikkoa myöhemmin 28.9. laskettiin Puutossalmelta 450 m/10a (max. a120 + a100 m) + VL n. 70 m/3a (monet) ja vielä 8.10. 62 m/3a (ER, MPH, AHa, JKe). Viimeinen puljasi Nil Simolanlahdella 26.-28.10. (HHö).

Tavi *A. crecca* (30.11.). Raasiossa oleili 28.7.-5.9. lähes koko ajan 80-120 p tavia ja parhaimmillaan nähtiin 31.7. n. 140 p (PPY, ER, KKö, AMK), 11.8. n. 150 p (JPY, AHa, JKe, HKo) ja 16.8. n. 150 p (JPY, KRu, PPy, MU). Viimeiset 9.11. 2 p Nil Syväri (ER, JRi).

Heinätavi *A. querquedula* (16.10.). Ainoa 7.8. 1 ♀ p Nil Simolanlahti (HHö)

Lapasorsa *A. clypeata* (22.10.). Raasiossa nähtiin 19.8. 35 p (JPY, PPy) ja Vjä Sopen- ja Jokijärvillä 17.7.-14.8. n. 15 p (HHö). Viimeiset Puutossalmella 28.9. 2 m (monet) ja 8.10. 2 m (ER, MPH, AHa, JKe).

Tukkasotka *Aythya fuligula* (23.11.). Raasiossa kesäpar-via seuraavasti: 22.6. a24 ♂ ♂ p (MU) sekä 3.7. (JPY, PPy, KRu, KKö) ja 11.7. (MU, KRu) 30 p. Lokakuisia summia: 9.10. 30 m Puutossalmi (ER, MPH, AHa, JKe) ja 26.-28.10. n. 40 p Nil Simolanlahti (HHö). Viimeiset: 9.11. 3 p Sii Pöljänjärvi (MU) ja 25 p Nil Syväri (ER, JRi) sekä 16.11. a8 p Sii Apaja-Kumpunen (MU).

Punasotka *A. ferina* (22.10.). Kokonaiset kaksi elo-kuista havaintoa: 14.8. 1 p Vjä Jokijärvi (HHö) ja 19.8. 1 p Raasio (JPY, PPy).

Lapasotka *A. marila* (22.11.). Puutossalmella nähtiin 12.10. a24 SW + 1 SW (MU, JRi) ja Nil Simolanlahdel-la 26.10. 2 ♀ ♀ p (HHö).

Telkkä *Bucephala clangula*. Viimeinen oleili 30.11. Sii Iso-Jälällä (MU).

Alli *Clangula hyemalis* (1.12.). Ensimmäinen 14.9. ä Nil Eitikka (HHö). Puutossalmella nähtiin 28.9. 10 m/

2a (monet), 6.10. 69 m/7a (ER, AHa), 8.10. 6 m (ER, MPH, AHa, JKe), 12.10. a60 m (MU, JRi) ja 19.10. 75 m/15a (AHa, JKe). Lisäksi VL 7.10. 200 m Nil Mustalahti (JRi) ja 140 m/2a Sii kk (MU) sekä 13.10. 275 m/2a Lep Paukarlahti (HHa). Viimeiset eri puolilla 27.-28.10. (Vie, Nil, Vjä). Yhteensä nähtiin alli 251 p + m ja VL 924 m. Vesilintumuutto 20.10. jäi kokonaan havaitsematta: yhtään havaintoa ei ilmoitettu. Keski-Suomessa syksyn allisaldo oli yli 4000 muuttajaa, selvä päämuuttopäivä 20.10. Pohjois-Karjalassa nähtiin samana päivänä parhaalta paikalta 15250 vesilintua.

Mustalintu *Melanitta nigra* (25.11.). Ensimmäiset kaksi muuttivat Puutossalmella 28.9. (monet) jossa myös 6.10. 19 m/4a (ER, AHa), 8.10. 8 m ja 9.10. 10 m/2a (ER, MPH, AHa, JKe), 12.10. a14 m (MU, JRi) ja 19.10. 1 m (AHa, JKe). Kaksi myöhäisintä puljasivat Nil Eitikkalalla 10.11. (HHö), mutta vielä 20.11. muutti Rau Etelä-Saikarilla 50 m/2a todennäköistä mustalintua (TJa). Syksyn yhteissumma 58 p + m on kaikkien aikojen toiseksi paras.

Tukkakoskelo *Mergus serrator* (21.11.). Viimeiset 5.10. 28 m/2a Lep Tyytiänsaari ja 6.10. a6 m Sii Kuuslahti (HHa).

Isokoskelo *M. merganser*. *Mergus sp.*-kerääntymä, joka koskenee isokoskeloa: 26.10. n. 60 p Lep Tyytiänsaari (HHa). Sii Kevättömällä nähtiin syksyn aikana parhaimmillaan 150 p (PSO) ja viimeiset 9.11. 3 p Sii Pöljänjärvi (MU) sekä 13.11. Sii Kevätön (PSO).

Uivelo *M. albellus* (22.11.). Ilahduttavat kahdeksan lintua: 26.9. 1 ♀ p Sii Kolmisoppi (MU), 5.10. a3 ♀ ♀ p Sii Apaja-Kumpunen (MU) sekä Puutossalmella 8.10. 3 m ja 9.10. 1 m (ER, MPH, AHa, JKe).

Petolinnut

Hiirihaukka *Buteo buteo* (24.10.). 14.8.-5.10. yht. 12 yks., huippu elokuun lopussa. Viimeiset 28.9. 1 SE Puutossalmi (monet) ja 5.10. 1 m Nil Ruokosjärvi (HHö).

Piekana *B. lagopus* (7.11.). Ensimmäisiä 1.9. 2 m Kiu Salmenkylä (AY) ja 14.9. 1 m Riistavesi (AHa, JKe). Huippuina 28.9. 10 SE Puutossalmi (monet) ja 5.10. 16 SE + But/Per 2 m Sii Kasurila (MU, ER, JKe). 20.10. nähtiin yht. 6 m Sii + Nil (MU, HHö) ja viimeinen 30.10. 1 SE Sii Kasurila (MU). Yhteissumma 49 piekanaa ja *Buteo sp.*-määriä kolme välillä 19.9.-13.10.

Mehiläishaukka *Pernis apivorus* (30.9.). Kokonaiset kolme lintua, joista viimeinen ennätysmyöhäinen: 14.8. 1 m Raasio (monet), 28.9. 1 juv SSW Puutossalmi (monet) sekä 2.10. 1 juv m Vrk Pitkälänniemi (HKO). But/Per-määriä yht. 10 ja Isoja Petoja 5 m.

Kanahaukka *Accipiter gentilis*. 17.8. - 27.10. kiikareihin eksi kokonaiset 12 kanakotkaa. Ei siis ihme, että toimialueemme 85 000 metsoa ovat sukupuuton partaalla.

Varpushaukka *A. nisus*. 6.8. 1 k Vjä kk (HHö) oli ensimmäinen. Muutonhuiput osuivat samoihin piekanan kanssa: 28.9. 8 m + 1 m *Accipiter sp.* Puutossalmi (monet) ja 5.10. 7 m Sii Kasurila (MU, ER, JKe). Viimeinen 3.11. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö). Yhteensä 57 yks. ja *Accipiter sp.*-määriä 5 yks.

Sinisuoehaukka *Circus cyaneus* (22.10.). Ensimmäinen 12.8. 1 ♀ m N Raasio (JPy) ja viimeiset lokakuulla: 3.10. 1 juv SE Sii kk (MU) ja 5.10. 1 ♀ SW Sii Kasurila (MU, ER, JKe). Vaikka laji oli keväällä runsas ja myös kesän pesimäkanta oli paikkapaikoin vahva, tuli syksyn yhteisummaksi kaikkien aikojen pohjanoteeraus 13 lintua.

Ruskosuoehaukka *C. aeruginosus* (29.9.). Raasiassa nähtiin 28.7. 1 ad ♀ k (MU) ja 10.8. 1 ♀ k (JPy, PPy)

Vain yksi havainto muuttavasta sääksestä v. 1991.

sekä Maa/Sii Keskimmaisella 13.8. 1 ad♂ k ja Maa Pieni-Lapinjärvellä 2 juv p (MU, JPy, KRu), Lap Linnansalmella 19.8. 1 ♀ k (HHö) sekä Kuo Jänneiemellä 21.8. 1 ad♂ + 1 ♀ p (PPy, KRu, JPy, M.Huju).

Kalasääski *Pandion haliaetus* (12.10., 25.9.). Vain yksi ilmoitus: 26.8. 1 ad E Raasio (PPy, KKö, FS).

Tuulihaukka *Falco tinnunculus* (22.10.). Ensimmäiset ilmaantuivat 6.8. ja vielä 28.-29.9. nähtiin viisi lintua. Selvästi myöhäisin oli 21.10. Kuo Neulamäessä muuttanut lintu (ER). Yhteissumma 20 yksilöä.

Ampuhaukka *F. columbarius* (19.11.). Ensimmäisiä Raasiassa 14.8. 1 p ja 25.8. 1 p (monet) ja viimeiset 7.10. 1 p Sii kk (MU), 8.10. 1 m Puutossalmi (ER, MPH, AHa, JKe) ja 20.10. 1 m SE Sii kk (MU). Yhteensä kokonaiset 8 yksilöä.

Nuolihaukka *F. subbuteo* (9.10.). Ensimmäinen 23.7. 1 ad♂ m Nil Etelä-Reittiö (HHö) ja viimeiset 8.9. 1 m Sii Jälä (AHa, JKe) ja 1 p Raasio (MU, JKe, ER) sekä 15.9. 1 p Sii Aappola (MU). Yhteensä 10 nuolihaukkaa.

Rantakanat ja kurki

Kurki *Grus grus* (11.11.). Kurkia nähtiin jälleen perin nihkeästi. Ensimmäisiä elokuun alussa ja liikehdintä oli vilkkaimmillaan elo-syyskuun vaihteessa, esim. 1.9. 36 m/6a Kiu Salmenkylä (AY). Syksyn kurkikumman pelasti osittain 7.10. Vesannolla havaittu n. 140 muuttanutta yksilöä (AY), jotka olivat samalla viimeinen havainto lajista. Yhteissumma 226 yks. Viime katsauksessa mainittu Riistaveden kurkikumma 13.9.-90 po. 25 k, ei 5 k.

Nokikana *Fulica atra* (7.11.). Lap Linnansalmella nähtiin 4.9. 13 p (HHö) ja Sii Apaja-Kumpusella 15.9. 6 p (MU). Viimeinen yksilö luurasi Lap Linnansalmella 25.9.-21.10. (HHö).

Kahlaajat

Meriharakka *Haematopus ostralegus* (21.8.). Raasiassa seikkaili 8.8. meriharakkaparvi, jossa oli peräti 12 lintua (JPy, ER ym.). Edellinen syyshavainto on vuodelta -87.

Töyhtöhyppä *Vanellus vanellus* (31.10.). Muuton alkua 18.6. Sii Aappola a30 p + a11 m (MU). Huippuina 13.7. a53 p Sii Aappola (MU) ja 1.9. 67 p Sii Kasurila (HHa).

Raasiassa todettiin massiivinen hyökkäys, jonka huippuina 1.8. 45 p + 4 m, 2.8. 59 p + 15 m, 3.8. 33 p + 17 m, 4.8. 27 p + 22 m ja 20.8. 42 p (monet). Viimeiset jo 15.9. 6 p Sii Apaja-Kumpusella (MU). Kuka murtaisi Siilinjärven hyökkäysmonopolin?

Pikkutylly *Charadrius dubius* (28.9.). Muutonavaaja 30.6. 1 m Sii Sulkavanjärvi (MU). Raasiasta löytyi parhaimmillaan 11.7. 20 ad + 2 juv p ja 22.7. n. 20 ad + 8 juv p minitylliä kokonaissumman ollessa niukasti yli 600. Viimeiset Raasiassa 24.8.

Tylly *C. hiaticula* (8.10.). Havaintoja vain Raasiasta: ensimmäinen 15.7. 1 ad p (KRu), huippuina 11.8. 15 ad p (AHa, JKe, HKo, JPy), 12.8. 7 ad p + 14 m (JPy), 19.8. 20 p (JPy, PPy), 22.8. 19 p + 9 k (monet) ja 12.9. 17 juv p (MU), jotka olivat myös syksyn viimeiset.

Kapustarinta *Pluvialis apricaria* (n. 2.11.). Ensimmäinen muuttaja Raasiassa 26.7. 1 ad (JPy, PPy, KKö) ja viimeiset jo syyskuulla, 15.9. 1 juv p Raasio (MU, ER, JRi) ja 22.9. 1 W Puutossalmi (AHa, JKe).

Tundrakurmitsa *P. squatarola* (2.10.). Raasiassa laji nähtiin yhdeksänä päivänä, yht. 41 eri lintua. Ensimmäinen 18.7. 1 ä m (JPy), huippuina 4.8. a15 ad SW (PPy, ER), 11.8. a9 WSW (PPy) ja 18.8. a9 SW (monet) sekä viimeinen 3.10. 1 juv p (MU). Näiden lisäksi Puutossalmelta väännettiin 22.9. ä m (AHa, JKe) ja 6.10. a9 S (ER, AHa).

Taivaanvuohi *Gallinago gallinago* (27.10.). Ensimmäinen 8.8. 1 p Sii Toivala (AHa, JKe) ja huippuina 15.9. 25 p Sii Aappola (MU). Kaikki lokakuiset: 5.10. 1 p Nil Reittiö (HHö), 6.10. 3 m Kuo Puutossalmi (ER, AHa), 17.10. 3 p ja vielä 27.10. 1 p Sii kk (MU).

Jänkäkurppa *Lymnocyrtus minimus* (4.11.). Raasiassa 27.8. rengastetun nuoren linnun (PPy, KKö, FS) lisäksi nähtiin 29.9. 1 p Sii Iso-Jälä (MU) ja 13.10. 1 p Sii Kasurila (MU, JKe).

Lehtokurppa *Scolopax rusticola* (13.11.). Viimeiset 19.10. 1 p Nil Pieksänkoski (ER, JRi) ja 27.10. 1 p Rau Vaajasaari (TJa).

Isokuovi *Numenius arquata* (27.9.). Ensimmäiset 3.6. a10 m Sii kk (MU). Kesäkuun lopulta kaksi huimaa muutosummaa: 28.6. 321 m/9a SW klo 15.00-18.40 lis Nerohvirta (MNi) ja 29.6. 427 m/3a SW klo 20-22 Kuo Lehtoniemi (MNi). Lap Nerkoolla suurin paikalliskeraantymä 23.6. n. 70 p (HHa) ja Raasiassa parhaimmillaan 27.7. 1 p + 31 m ja 29.7. 22 p + 6 m. Viimeinen viivyteli Nil Reittiöllä syyskuun puoliväliin asti (/HHö).

Pikkukuovi *N. phaeopus* (28.8.). Ensimmäisiä 3.6. 1 p Sii kk sekä 28.6. 1 p Sii Aappola (MU) ja 2 SW Iis Nerohvirta (MNI) sekä viimeiset 8.8. 1 p Raasio (monet) ja 21.8. 1 ä Vjä Sopenjärvi (HHö).

Punakuiri *Limosa lapponica* (7.10.). Raasiossa nähtiin 15.7. 9 ad p (JPY), 10. ja 11.8. 3 p (monet) ja 22.8. 1 ä m (monet) sekä Raasion ulkopuolelta 10.8. 35 SW Nil Ranta-Sänkimäki (JRI) ja 7.10. n. 10 m raviradan valoisassa n. klo 20 Kuo Sorsasalo (AHa + n. 1000 muuta paikallaolijaa).

Metsävikko *Tringa ochropus* (31.8.). Ensimmäiset 21.6. 1 m Sii kk ja 25.6. a3 m Raasio (MU) ja viimeiset 12.8. 1 m Vjä Ylemmäinen (HHö) ja 17.8. 1 juv rengastettiin Raasio (monet). "Huippuina" 23.7. 9 p Vjä kk (HHö) ja 31.7. 7 p Raasio (monet).

Liro *T. glareola* (21.9.). Ensimmäisiä muuttavia Raasiossa 15.6. ja viimeiset 26.8. 1 p Sii Toivala (ER) ja 2 ä Lap Linnansalmi (HHö) sekä 27.8. 2 p Raasio (PPY, KKö). Huippuina Raasiossa 17.7. 27 p + 27 m, 30.-31.7. 50 p sekä 2.8. 60 p + 11 m (monet).

Mustaviklo *T. erythropus* (11.9.). Raasion havaintosumma huikeat 64 lintua: ensimmäiset 15.6. 3 ad p (PPY), huiput 30.7. 9 m sekä 2.8. 1 ad + 9 juv p (monet) ja viimeinen 27.8. ä m (PPY, KKö). Ainoat muualta: 24.6. 2 N Sii Kevätön (PSO) ja 19.8. 1 p Lap Linnansalmi (HHö).

Punajalkaviklo *T. totanus* (28.9.). Raasiossa 12. ja 14.-16.7. päivittäin 1 p (JPY, KRu, MU, ER) ja 11.8. 1 m (AHa, JKe, HKo, JPY).

Valkoviklo *T. nebularia* (14.10.). Raasiossa ensimmäiset 22.6., huippuina 21.7. 1 p + 19 m sekä 25.7. 3 p + 17 m (monet) ja viimeiset 3 p 25.8. (monet). Viime katsauksesta oli valkoviklon lajiteksti tippunut pois joten julkaistakoon se nyt. -89: ensimmäiset 3.6. 1 m Sii Jälä ja 14.6. 1 m Sii Pöljä (MU). Raasiossa parhaimmillaan 16.7. 1 p + 16 m (monet) ja viimeinen jo 2.8. Syksy -90: ensimmäiset 16.6. 1 p Sii Jälä (MU) ja 25.6. 2 p Vjä Sopenjärvi (HHö). 1.7. oli Raasiossa 23 p ja Riistavedellä nähtiin vielä 11.8. 20 p (M.Huttunen). Viimeinen Raasiossa 23.8.

Rantasipi *Actitis hypoleucos* (22.9.). Raasiossa parhaimmillaan 16.7. 15 p ja 21.7. 12 p (monet). Viimeiset 18.8. 1 p Lep Tyytiänsaari (HHa) ja 27.8. 2 p Raasio (PPY, KKö).

Suosirri *Calidris alpina* (20.10.). Raasiossa ensimmäiset 27.6. 8 ad p (JKe), huippuina 15.7. 120 ad p (JPY, KRu), 16.7. 100 ad p (JPY, ER, KRu, MU), 18.7. 24 ad p + n. a200 S (JPY, KRu, JRI), 7.8. 80 p (monet) ja nuorten lintujen huippu 12.9. 40 p (MU) sekä Raasion viimeinen 21.9. 1 juv p (ER, AMK). Muualta: 16.7. 1 ad p Vjä Sopenjärvi (HHö), 7.-8.8. 1 p (AHa, JKe) ja 26.8. n. 50 p Sii Toivala (PSO), 5.10. 3 m Sii Kasurila (ER, JKe) ja 6.10. a7 + a3 m Puutossalmi (ER, AHa).

Kuva: Kari Jämsén/Kuopion museo

Viimeinen tunnistettu kalalokki havaittiin 30. marraskuuta Varkaudessa.

Lapinsirri *C. temminckii* (8.10., 10.9.). Havaintoja vain Raasiosta. Ensimmäinen ad p 3.7. (JPY, PPy, KRu, KKö), huippuina 16.7. 11 ad p (JPY, ER, KRu, MU), 4.8. 13 p (PPy, ER), 10.8. 20 p (monet) ja 14.-18.8. päivittäin n. 15-22 (juv) p (monet) sekä viimeiset 4 juv p 27.8. (PPy, KKö, FS).

Pikkusirri *C. minuta* (2.10.). Raasiassa ensimmäinen ad 6.7. (KRu). Syksyn havaintosumma oli uusi ennätys (n. 1800) ja huiputkin sen mukaisia: 15.8. 155 p (JPY, PPy, KRu, HHa), 16.8. 170 p (JPY, PPy, KRu, MU), 17.8. 220 p (monet) ja 18.8. 180 p (monet). Viimeiset 23.9. 5 p (TRu). Muualta vain 10.8. 1 ad p Vjääkkä (HHö).

Kuovisirri *C. ferruginea* (20.9.). Raasiassa ensimmäinen 10.7. 1 ad p (KRu), huippuina 15.7. 29 ad p (JPY, KRu) ja 16.7. 12 ad p (JPY, KRu, ER, MU) sekä viimeinen 8.9. 1 juv p (JKe, ER, MU).

Pulmussirri *C. alba* (25.9.). Nähtiinpä sellainenkin pienoinen ihme, ettei Raasion altaalta saatu koko syksynä väännettyä yhtään pulmussirriä.

Isoisirri *C. canutus* (30.8.). Raasiosta kaksi havaintoa: 15.7. 1 ad p (JPY) sekä vielä 15.9. 2 ad + 3 juv hetken p (MU).

Jänkäsirriäinen *Limicola falcinellus* (20.8.). Kuten iso-sirristäkin, kaksi havaintoa Raasiosta: 11.7. 1 p (J.Piipponen) ja 15.8. 2 p (JPY, JRi, KRu, HHa).

Suokukko *Philomachus pugnax* (31.10., 2.10.). Ensimmäisiä Raasiassa 1.6. 1♂ p (MU, JRi, KRu) ja 27.6. 2♂ p (JKe) sekä Riistavedellä 8.6. 6 p (ALi). Sii Toivalassa nähtiin 26.8. 80 p (ER) ja Raasion huippu 5.8. 27 p (MU). Viimeiset 20 p Riistavedellä 14.9. (ER, AHa, JKe, PLi).

Vesipääsky *Phalaropus lobatus* (1.9.). Laji oli Raasiassa ja Mustissa ennätysrunsas (havaintosumma 106 yks.). Ensimmäiset 8. ja 9.7. 1 ad p Raasio (KRu) ja parhaimmillaan 20.7. 16 p Raasio (monet), 10.8. 12 p Raasio (monet) ja 23 p Musti (JPY, KRu), 11.8. 19 p Musti (AHa, JKe, HKo, JPY) sekä 19.8. 11 p Raasio (JPY, PPy), jotka olivat samalla syksyn viimeiset.

Lokit - tikat

Kalalokki *Larus canus*. Kuo Kallansilloilla nähtiin parhaimmillaan 2.10. väh. 65 p (HHa) ja Sii Kasurilassa 5.10. a110 p (MU). Kuo Kallansilloilla viimeisiä 3.11. 18 p (AHa, JKe), 7.11. 13 p (MU, JRi) ja 8.11. 6 p (ER), Lap Onkivedellä 2.11. 2 k (HHö) ja Kuo Savilahdella

17.11. 3 p (HHa). Viimeinen ilmoitettu 30.11. 1 p Vrk Kämäri (HRö), mutta kuten harmaalokkikin, tämäkin laji viivyteli ainakin Varkaudessa joulukuun puolelle. Mahdollisesti osittain tätä lajia koskee myös seuraava havainto: 28.9. Maa Mustavirta a600 p *Larusta* (JHu).

Harmaalokki *L. argentatus*. Viimeisiä ilmoitettuja 3.11. 1 m Sii Kevätön ja 17.11. a12 m Sii Saarikylä (MU).

Selkälokki *L. fuscus* (2.11.). Viimeiseksi jäi 5.10. Lep Tyytiänsaareissa tavattu nuori lintu (HHa).

Naurulokki *L. ridibundus* (22.11.). Muuton alkua kuuaa 11.7. a23 SW Musti (MU, KRu). Vielä 10.10. oli Lap Linnansalmella n. 40 p + k (HHö) ja viimeiset 3 p samalla paikalla 3.11. (HHö).

Pikkulokki *L. minutus* (15.9.). Raasiosta kolme havaintoa: 3.7. a6 ad W (JPY, PPy, KRu), 4.7. 4 ad + 1 2kv m/1a ja 10.-11.8. 2 juv p (JPY, KRu).

Kalatiira *Sterna hirundo* (21.10., 26.9.). Ensimmäiset 28.7. 3 WSW kuoviparvessa Raasio (monet) ja viimeisiä 25.8., 1 p Kuo Kallansillat (HHa) ja Rau Iisvedellä vielä 3 p + 9 m (TJa).

Sepelkyyhky *Columba palumbus* (8.11.). Ensimmäiset Raasiassa 9.8. 2 m (EB ym.) ja suurin kerääntymä 7.9. a65 p Sii kk (MU). Lokakuulta vielä kaksi lintua: 5.10. 1 m Nil Reittiö (HHö) ja 21.10. 1 p Nil Iso-Myhkyri (JRi). Lisäksi vanha havainto: 8.11.1981 1 p Nil Pieksänkoski (ER).

Suopöllö *Asio flammeus* (11.10.). 30.8. 1 k Nil Musta-lahti (ER, AMK) oli syksyn ainoa.

Sarvipöllö *A. otus* (20.9.). Syksyn ainoa 13.8. 1 p Maa Lapinjärvi (MU, JPY, KRu).

Tervapääsky *Apus apus* (5.11., 9.10., 18.9.). Viimeisiä: 29.8. 1 k Lap kk (HHö) ja 7.9. 1 k Sii kk (MU).

Varpuslinnut

Kiuru *Alauda arvensis* (20.11., 30.10.). Myöhäisimmät: 17.10. a3 p Lap Linnansalmi (HHö) ja 27.10. 1 p Sii kk (MU).

Haarapääsky *Hirundo rustica* (24.10.). Kolme loka-kuista havaintoa: 4.10. 1 k Nil Etelä-Reittiö (HHö), 8.10. 1 m Puutossalmi (ER, MPH, AHa, JKe) ja vielä 20.10. 1 m/k lumisateessa Nil Eitikka (HHö). Raasiassa parveili 21.8. n. 500 p pääskyä (H/D/R) (JRi).

Räystäspääsky *Delichon urbica* (20.9.). Raasiassa 9.8. 200 p (monet) ja viimeisinä 3.9. 4 m Kuo Puijonlaakso (HHa) ja 5.9. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa).

Törmäpääsky *Riparia riparia* (16.9.). Raasiassa oli parhaimmillaan 8.-9.8. 150 p (monet) ja viimeiset 5 p samalla paikalla 1.9. (MU).

Metsäkirvinen *Anthus trivialis* (13.10.). Ensimmäinen muutti Raasiassa 22.7. (JPY, PPy) ja vaatimaton huippu samalla paikalla 25.8. 27 m (monet). Viimeiset 24.9. Lep Nikkilänmäellä (HRö).

Niittykirvinen *A. pratensis* (31.10.). Ensimmäisiä Raasiassa jo 24.7. 2 p (JPY, PPy). Huiput vaatimattomia, suurin parvi 5.9. a30 p ja paras muutto 10.9. 50 m Raasio (JRI, MU). Viimeiset: 20.10. 1 k Vjä Joki- ja 2 p Sopenjärvi (HHö) sekä 21.10. 1 m Nil Iso-Myhkyri (JRI).

Lapinkirvinen *A. cervinus* (18.9.). Päättähuimaavat 21 yksilöä ilmoitettiin. Ensimmäiset 14.8. 1 p Vjä Sopenjärvi (HHö) ja 19.8. 1 ä Lap Linnansalmi (HHö). Huippu 26.8. 5 p + 1 m Raasio (PPY, KKö, FS) ja viimeiset 10.9. 3 p Vjä Sopenjärvi (HHö).

Västaräkki *Motacilla alba* (n. 1.12.). Raasiassa parhaimmillaan 11.8., 1.9. ja 7.-8.9. 100 p (monet). Viimeisiä: 17.10. 1 p Sii Aappola (MU) ja 1 p Lap kk (HHö) sekä 19.10. 1 SE Kuo Puutossalmi (AHa, JKe).

Keltävästäräkki *M. flava* (5.10.). Paras keräntymä Raasiassa 22.8. n. 120 p (monet) ja viimeiset 19.9. 2 p Raasio (MU) ja vielä 1.10. 1 m Rau Etelä-Saikari (TJa). Viime katsauksesta jäi uupumaan Rau Rastunsuon summa 8.-9.8.-89, yht. 88 m (HHö).

Pikkulepinkäinen *Lanius collurio* (6.10.). Viimeisiä 26.8., 1 juv p Vjä Sopenjärvi (HHö) ja 1♂ p Raasio (ER).

Isolepinkäinen *L. excubitor*. Ensimmäinen 26.8. 1 p Vjä Sopenjärvi (HHö). Huippu 5.10., esim. Sii Kasurila 3 p + 1 m (MU, ER, JKe) ja viimeinen 13.10. 1 p Veh (JRI). Yhteensä vaatimattomat 13 lintua.

Naakka *Corvus monedula*. Kolme havaintoa lokakuuisista linnuista pesimäpaikkojen ulkopuolelta: 6.10. 2 m Kuo Jynkkä (AHa), 8.10. a10 p Vic (JHu) ja 17.10. 1 p varisparvessa Lap Linnansalmi (HHö).

Mustavaris *C. frugilegus* (6.11.). Syksyllä laji on nähty aiemmin vain viidesti syksyinä 1982-84. Nyt kaksi havaintoa: 22.9. 1 p varisparvessa Maa Kinnulanlahti (JHu) ja 5.10. a4 SW Sii Kasurila (MU, ER, JKe).

Varis *C. cornix*. Lajin muutto oli vilkkaimmillaan loka-kuun alussa: 5.10. 42 m/12a Nil Reittiö (HHö) ja 8.10. 31 m/2a Puutossalmi (ER, MPH, AHa, JKe). Lisäksi joulukuulla 11.12. Kuo keskustassa yöpymään lentäviä variksia väh. 255 yks. (HHa) ja vanha havainto 10.10.-90 a190 m Kuo Karhonsaari (O.Kumpulainen).

Kottarainen *Sturnus vulgaris* (25.11.). Ensimmäisiä 23.6. a4 p Nil Eitikka (HHö). 28.9. nähtiin Maa Mustavirralla massiivinen kottaraisparvi, jonka kooksi arvioitiin 1200 yksilöä (JHu). Lisäksi 29.8. 400 p Maa Tavinsalmi (PSO), 15.9. Sii Apaja-Kumpunen n. 500 p + Aappola 50 p (MU) sekä vielä 10.10. 75 p/2a Lap Linnansalmi-Nerkoo (HHö). Viimeiset 25 p Lap Linnansalmella 25.10. (HHö).

Peukaloinen *Troglodytes troglodytes* (14.10.). Uuden viivytelyennätyksen teki 18.10. Lep Nikkilänmäellä havaittu yksilö (HRö).

Rautiainen *Prunella modularis* (10.11.). Ensimmäisiä muuttavia eri puolilla 25.8. ja viimeinen paikallisena Lep Nikkilänmäellä 14.10. (HRö).

Kertut & kerttuset. Viimeinen ruokokerttunen ilmoitettiin nähdyn 23.8. Vjä Sopenjärvi, lehtokerttu 17.8. Lep Länsi-Saamainen, pensaskerttu 25.8. Raasio ja hernekerttu 18.8. Lep Tyytiänsaari (HHö, HHa). Mustapääkerttu nähtiin 11.10. Lep Nikkilänmäellä (HRö) ja 17.11. 1♂ p Kuo Puijonlaaksossa (HHa).

Pajulintu *Phylloscopus trochilus* (25.10., 5.10.). Viimeinen 25.9. 1 p Lap kk (HHö) sekä lokakuulta kaksi *Phylloscopus* sp. -määritystä: 5.10. 1 p tiaisparvessa Lep Tyytiänsaari (HHa) ja 22.10. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö).

Tiltaltti *P. collybita* (7.11.). Viimeinen tiltalttimääritys jo 26.9. Oma lukunsa lieenee 5.12. Kuo Väinölänniemeltä löydetty pakastetiltaltti.

Kirjosieppo *Ficedula hypoleuca* (25.10., 23.9.). Ei intoutunut viivyttelemään, viimeiset jo 26.8.

Harmaasieppo *Muscicapa sstrata* (13.10.). Raasiassa 26.8. 10 p (PPY, KKö) ja viimeiset 7.9. 1 p Nil Eitikka ja 18.9. 1 p Lap kk (HHö).

Kivitasku *Oenanthe oenanthe* (10.10.). Viimeisinä 15.9. 1 p Raasio ja 5 p Sii Aappola (MU) sekä ennätysmyöhäin 13.10. 1 p Lep Paukarlahti (HHa).

Pensastasku *Saxicola rubetra* (19.9.). Viimeisinä 4.9. 1 p Vjä Sopenjärvi (HHö) ja 7.9. 2 p Sii kk (MU).

Kuva: Pentti Alaja

Viimeiset pikkulepinkäiset havaittiin elokuun lopulla Varpaisjärvellä ja Raasiossa.

Leppälintu *Phoenicurus phoenicurus* (16.10., 28.9.). Viimeisin jaksoi peräti lokakuulle saakka: 6.10. 1 ♀ p Kuo keskustan hautausmaa (JKe).

Sinirinta *Luscinia svecica* (29.9.). Vuosien 1981-90 sarjaan 6, 1, 8, 8, 8, 29, 23, 4, 3, 9 havaittua sinirintaa tuli ikävä särö: yhtään havaintoa ei ilmoitettu.

Punarinna *Erithacus rubecula* (2.11.). Viimeisin 19.10. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö).

Mustarastas *Turdus merula*. Huippuna 14.10. 10 p Lep Nikkilänmäki (HRö) ja viimeinen samalta paikalta 30.11. (HRö).

Punakylkirastas *T. iliacus* (17.11.). Ensimmäisiä 16.8. 3 m Raasio (JPY, PPy) ja viimeisiä 29.10. 1 p Kuo Puijonlaakso (HHa) ja 1 m Vjä kk (HHö) sekä 3.11. 1 p Kuo Julkula (AHa, JKe).

Laulurastas *T. philomelus* (30.10.). Viimeisinä 8.10. 2 p Lap kk (HHö) ja 18.10. 3 p Lep Nikkilänmäki (HRö).

Räkättirastas *T. pilaris*. Raasiossa 9.8. 13 m (EB ym.), huippuna 15.9. 300 p Sii Apaja-Kumpunen ja 200 p Aappola (MU) sekä 28.9. 200 m rastasta, pääos. räkättejä Puutossalmi (monet). Viimeisiä 23.11. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö) ja 27.-30.11. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa). Talvehti paikkapaikoin, joulukuulta vielä n. 20 lintua.

Kulorastas *T. viscivorus* (4.11.). Viimeiset: 20.10. 1 m Nil Kaijanmäki (HHö) ja 1 k Kuo Karhonsaari (KSa) sekä 21.10. 1 m Nil Iso-Myhkyri (JRi).

Peippo *Fringilla coelebs*. Raasiossa 25.8. 19 m (monet). Päämuutto n. 15.9. ja viimeisiä 9.11. 1 ♂ 2 ♀ p Nil kk (ER, JRi). Talvehti monin paikoin.

Järripeippo *F. montifringilla*. Ensimmäinen ä m Raasiossa 4.8. (PPY, ER), huiput vaatimattomia ja viimeiset 5.11. 3 m Lep Nikkilänmäki (HRö).

Hemppo *Carduelis cannabina* (31.10.). Kaikki ilmoitettut: 7.9. a10 p ja 27.10. 1 k Sii kk (MU) sekä 5.10. 1 m Sii Kasurila (ER, JKe).

Tikli *C. carduelis* (30.11.). Ainoat 21.10. 2 p (ER) ja 29.11. 1 p (ER, AMK) Kuo Neulamäki.

Viherveippon *C. chloris*. Suurin parvi 19.9. a80 p Sii kk (MU).

Vihervarpunen *C. spinus*. Ensimmäisiä elokuun lopulla ja huippu samoihin aikoihin urpiaisien kanssa: esim. 5.10. 47 m/4a Nil Reittiö (HHö) ja 100 NW Sii Kasurila (MU). Ainakin Kuo Puijonlaaksossa lajia nähtiin vielä joulukuun lopulla.

Punavarpunen *Carpodacus erythrinus* (8.9.). Ensimmäiset ja viimeiset Raasiassa: 17.7. 1 m (monet) ja 26.8. 3 m (PPy, KKö).

Pohjansirkku *Emberiza rustica* (3.10.). Ensimmäiset 23.8. 2 p Raasio (monet) ja viimeinen tsik-sirkku Raasiassa 15.9. (MU, ER, JRI). Yhteissumma kokonaiset 9 lintua.

Pajusirkku *E. schoeniclus* (10.11.). Ekat Raasiassa 25.8 3 m ja viimeiset 17.10. 1♂ p Lap Linnansalmi (HHö) ja 19.10. 1 S Puutossalmi (AHa, JKe).

Lapinsirkku *Calcarius lapponicus* (5.10.). Havaintoja vain Raasiasta : 1.9. 2 p (MU) ja 5.9. n. 5 p (MU).

Pulmunen *Plectrophenax nivalis* (18.11.). Kolme havaintoa: 20.10. peräti a80 k Sii kk (MU) ja 1 k Vjä Jokijärvi (HHö) sekä 30.10. a4 p Sii Apaja-Kumpunen (MU). Siilinjärven parvi on selvästi suurin P-Savossa Rautalammin ulkopuolella tavattu syksyinen pulmusparvi.

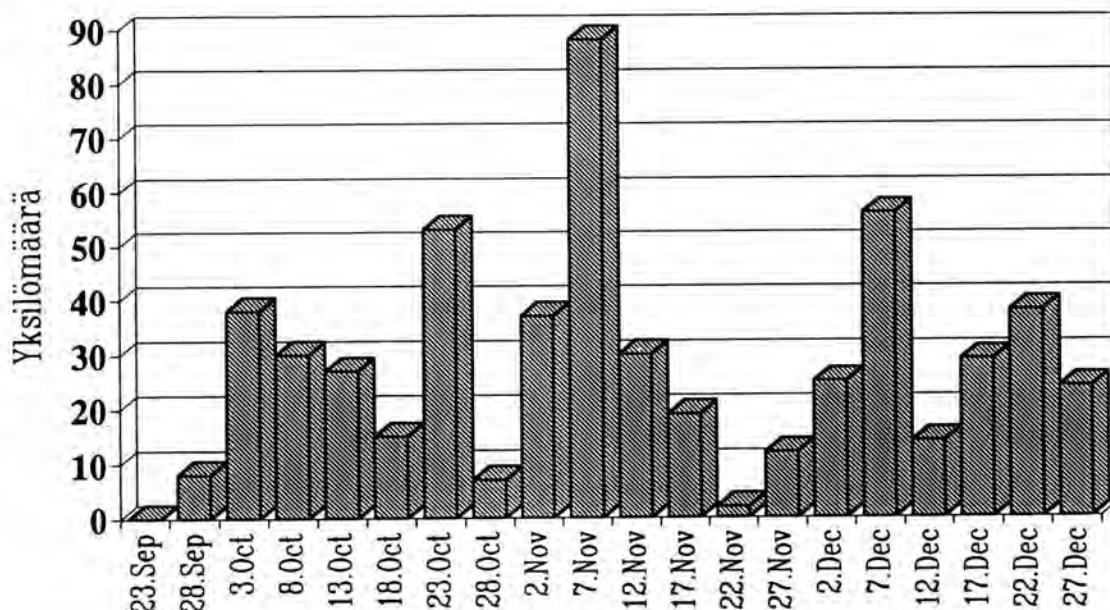
Vaelluslinnut

Hiiripöllö *Surnia ulula*. 1.9. 1 p Jua Pisankoski (JV), 15.11. 1 p Kiu Hallaperä (AY) ja ainakin 30.11.-7.12. 1 p Vrk Lehtoniemi (HRö, RRö, HKo, ALi ym.)

Varpuspöllö *Glaucidium passerinum*. Lokakuussa toimitettiin museolle kuolleet linnut Riistavedeltä ja Suo kkssta. Näiden lisäksi nähtiin kolme elävää lintua: 9.10. 1 juv rengastettiin Pie Honkamäki (K. Rutonen), 22.10. 1 p Kuo Sikoniemi (JRI) ja 27.10. 1 p Sii Kevätön (PSO).

Käpytikka *Dendrocopos major*. Syksyn ainoat Raasiassa: 28.7. 1 SE (monet) ja 26.8. 1 SSW (PPy, KKö, FS).

Palokärki *Dryocopus martius*. Raasiassa nähtiin 4.-20.8. kuudesti 1 p (monet) ja 7.10. 1 S Sii kk (MU).

©J. Helppi & E. Rissanen

Kuva 1. Pyrstötiaisen esiintyminen Pohjois-Savossa syys-joulukuussa 1991 viiden vuorokauden jaksoissa. Yksilömäärä kaikkiaan 552.

Närhi *Garrulus glandarius*. Syksyn vaelajasumma 58 m. Ensimmäisiä muuttajia 22.9., jolloin myös selvästi suurin päiväsumma 31 m Puutossalmi (AHa, JKe). Tämän jälkeen nähtiin lähinnä vain yksittäisiä lintuja ja viimeiset 20.10. 5 m Vjä Jokijärvi (HHö).

Korppi *Corvus corax*. Nähtiin seuraavasti: 23.8. a6 m Vjä Sopenjärvi (HHö), 28.9. 2 k Puutossalmi (monet), 5.10. 1 SW Sii Kasurila (MU, ER, JKe) ja 8.10. 2 SW Sii kk (MU).

Harakka *Pica pica*. Vain 18.10. a3 m Lap Linnansalmi (HHö).

Pähkinähakki *Nucifraga caryocatactes*. Nähtiin seuraavasti: 4.8. 1 NE Kuo Pappilampellot (HKO), 11.10. 1 p Iis Liunniemi (/ESa), 13.10. 1 p Ves kk. (/PA), 16.10. 1 p Ves Vesämäki (/PA), 31.10. 1 p Lep Paukarlahti (HRö) sekä 20.10., 9.11. ja 14.11 1 p Veh Räsälä (/JRi).

Tiaiset. Talitiaisista havaittiin 29.9.-26.10. yht. 42 m/5a, hömötiaisia 10.9.-26.10. yht. 64 m/6a (huippu syyskuun jälkipuoliskolla) ja sinitiaisia 28.9.-7.12. yht. 59 m/7a (huippu syys-lokakuun vaihteen molemmin puolin). Pesivänä niin maalla, merellä kuin ilmassakin runsastunut kuusitiainen ilmoitettiin nähdyin vain kerran: 5.10. 1 m Sii Kasurila (ER, MU, JKe) ja töyhtötiäisestäkin tuli yksi havainto, 29.9. 4 m NW Sii Jälä (MU).

Hippiäinen ja puukiipijä. Ainoat hippiäis- ja puukiipijähavainnot Sii Jälältä 29.9.: hippiäisiä 10 NW ja puukiipijöitä 3 NW (MU). Lisäksi hippiäisestä vanha havainto: 9.10.-88 100 p Kuo Karhonsaari (JPY, PPy).

Pyrstötiainen *Aegolius caudatus*. Häntätiaisen vaellus oli voimallisinta sitten vuoden -86. Ensimmäiset 29.9. a8 m Nil Eitikka (HHö) ja seuraavat nähtiin 5.10. Yhteensä lokakuussa nähtiin 165 ja marraskuussa 180 vaeltajaa.

Lajin vaellus jatkuu tunnetusti joulukuulle saakka: nytkin nähtiin 194 lintua eli yht. syksy 353 ja joulukuun 194 yks., yht. 547 lintua, joista Nil 209. Toistaiseksi eniten lajia nähtiin syksyllä -86, syys-joulukuussa yht. 595 yksilöä.

Pähkinänakkele *Sitta europea*. Viisi lintua ilmoitettiin: 12.10. 1 p Kuo Päiväranta (/JKe), 14.-26.10. 1 p Ves Horontaipale (PA), 15.10.-31.12. 1 p Ves Asinkylä (PA), XI alku 1 p Nil kk (/ER) ja 22.11. 1 p/N Sii Kevätön (PSO).

Tilhi *Bombycilla garrulus*. Ensimmäisiä Lep 23.9. (HRö) ja Vjä 27.9. (HHö). Huippuina 10.10. 200 p Sii Kasurila + kk (MU), 20.10. n. 250 p Kuo Puijonlaakso (HHA), 9.11. n. 160 p/4a Nil kk (ER, JRi), 12.-14.11. n. 500 p Kuo Savilahti (ER, AMK) sekä 20. ja 22.11. n. 340 p Kuo Puijonlaakso (HHA). Joulukuussa enää vähän.

Urpainen *Carduelis flammea*. Selvä huippu 5.-8.10., jolloin mm. 5.10. 120 WNW ja 6.10. 100 NW Sii Kasurila sekä 7.10. 250 NW Sii kk (MU). Yhteensä koko syksyltä kolmelta havainnoitsijalta n. 1100 yks.

Käpylinnut *Loxia sp.* 1.6.-2.11. ilmoitettiin yht. n. 260 *Loxia sp.*, 4 pikku- ja 4 isokäpylintua eli ristinokat olivat vähissä.

Kirjosüpikäpylintu *Loxia leucoptera*. Vain kaksi lintua: 30.7. 1 ♀ p/k Raasiossa (monet) ja 1.9. 1 yks. Kuo Jynkkä (A. Siivonen).

Taviokuurna *Pinicola enucleator*. Kokonaiset kaksi havaintoa: 20.10. 1 m Nil Kaijanmäki (HHö) ja 21.10. a10 + a7 + a14 m Nil Iso-Pieksä (JRi). Lisäksi 14.10.1990 17 m Kiu Salmenkylä (AY), joten syksyn -90 taviokuurnasumma on nyt 41.

Punatulku *Pyrrhula pyrrhula*. Raasiossa 13.8. a5 SE (KRu) ja 4.10. 10 m Vjä kk (HHö) olivat kaikki.

KADONNEEN AJANKOHTAISUUDEN METSÄSTYS ELI SYKSYN -92 KOOTUT ERIKOISET

Yhteishavainnointipäivä

Syksyn havainnointipäivä oli lauantai 19.9., ja yhteishavainnointipäiväksi se oli mitä tyypillisin: sää oli erittäin keho (sankaa ja sitkeää sumua sekä sadekuuroja) ja muuttoa ei mennyt juuri nimeksi-kään. Seuraavassa luettelonomaisesti havainnointipaikat, havainnoitsijat ja tärkeimmät havainnot:

Sii Kasurilanmäki (MU, JRi, R. Rautava, klo 6.40 - 12.00). Asteikolla nollasta kymmppiin Kasurilanmäen muuton arvosanaksi tuli -20. Ainoat mainittavammat kanahaukka, kaksi varpushaukkaa, kivitasku sekä 55 m sepelkyyhkyä.

Kuo Neulamäki (ER, MPH, AMK, M. Pakarinen, klo 7.00 - 12.15). Neulamäellä nähtiin mm. 60 m niittykivistä, räystäspääsky, kaksi kuikkaa, 8 pohjansirkkua, kaksi mehiläishaukkaa sekä kirjosiipikäpylintu.

Kuo Puutossalmi (JKe, AHa, HKo, klo ?). Lähes Kasurilanmäen toisinto, kuikkia sentään 10 m + 15 p ja vihervarpusia 150 m.

Nil Eitikka (HHö, tauottomasti klo 10.10 - 14.35 sateen tauottua). Eitikalla muutti mm. 356 vihervarpusta, 67 niittykivistä, kuusi joutsenta, nelisensataa rastasta sekä pähkinähakki.

Syksy pähkinänkuoressa

Sateinen heinä-elokuu houkutteli Raasioon runsaasti kahlaajia, esim. heinäkuun puolivälissä parhaimmillaan 550 p suosirriä. Myös esim. tundrakurmitsoja nähtiin paljon. Sadejaksojen tauottua elokuun loppupuolella oli muutamia hyviä petojen ja kurkien muuttopäiviä. Syyskuun 28. nähtiin massiivisin P-Savossa koskaan nähty hanhiryntäys: päivän aikana laskettiin eri puolilla arviolta yli 60000 hanhea, pääasiassa sepel- ja metsähanhia. Parhaat paikkasummat olivat Kuo Riistaveden 20000 m ja Rau Rastunsuon 15600 m, suurin parvi a5000 m. Myös piekanat ja joutsenet rynnistivät, piekanoita muutti useita satoja ja joutsenia arviolta saman verran, max. 235 m/4a Cygnus sp. Vjä Sopenjärvi. Harmaahaikaroita on tavattu Maaningalla, Kuopiossa ja Raasiassa, kirjosiipikäpylintuja ja pähkinähakkeja eri puolilla, merilokki Varkaudessa. Vaelluslinnuista olivat liikkeellä pyrstötiäiset, närhet, punatulkut, urpiaiset ja hippiäiset.

Syksy katkesi kesken heti lokakuun puolivälissä tulleiden kylmien säiden vuoksi. OLISI ENEMMÄNKIN KUIN TOIVOTTAVAA, ETTÄ KAIKKI SYKSYN HAVAINNOT VAATEKAA-PINKOKOISISTA (= HANHET, JOUTSENET, KURKI JA PETOLINNUT) LAJEISTA ILMOITETTAISIIN YHDISTYKSELLE

KUN NIITÄ NYT KERRANKIN OLI NÄKYVISSÄ RUNSAIN MITOIN. KIITOS!

Kirvisten muutosta Kuopiossa

ERKKI BJÖRK

Keväästä 1986 alkaen olen kerännyt Kuopionseudulla lintujen muuttohavaintoja. Pääasiallisena tarkoitukseni on ollut havainnoida lintujen muuttosuuntia, mutta samalla olen kerännyt tietoja myös parvien koosta, muuttoajoista ja lentokorkeuksista.

Tämä artikkeli on lajikohtaisista tarkasteluista toinen. Ensimmäinen käsitteli peipon ja järripeipon muuttoa (Björk 1992).

Niittykirvisestä on kertynyt (1992 loppuun mennessä) 907 havaintoa ja metsäkirvisestä 817. Näitä lajeja käsitellen tässä artikkelissa seikka-
peräisemmin. Lapinkirvisestä on kertynyt neljä syyshavaintoa, jotka käsitellen myös lyhyesti.

Muutontarkkailumenetelmieni osalta viitataan aikaisempiin kirjoituksiini (Björk 1987, Björk 1991).

Muuttosuunnat

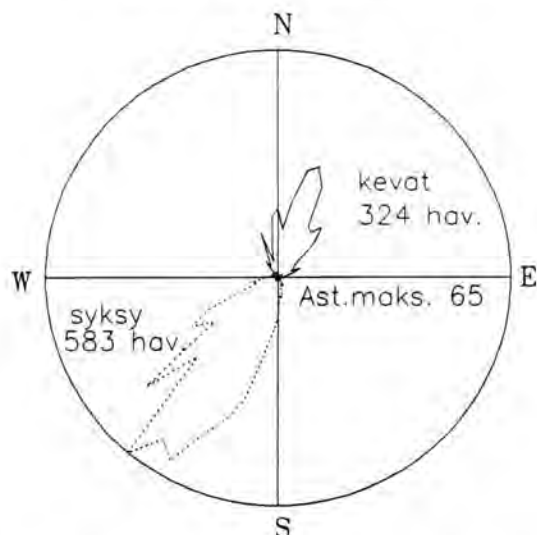
Niittykirvisen muuttosuuntien jakaumat keväällä ja syksyllä on esitetty kuvassa 1. ja metsäkirvisen vastaavasti kuvassa 2.

Niittykirvisen kevätmuutto suuntautuu pääpainoisesti koilliseen. Pienempi osa muutosta suuntautuu pohjoiseen ja luoteeseen. Metsäkirvisen kevätmuutto taas suuntautuu pääosin pohjois-luoteeseen ja vähäisemmässä määrin koilliseen.

Syysmuutto suuntautuu niittykirvisellä lounaaseen ja metsäkirvisellä etelä-lounaaseen.

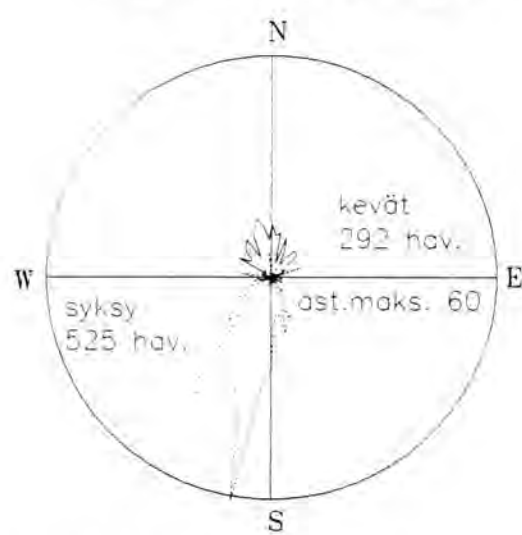
Havaintopaikkojen välisistä eroista voin todeta ainoan tilastollisesti merkitsevän eron löytyvän metsäkirvisen kevätmuuton osalta, kun verrataan Huuhanmäen ja Kelloniemen havaintoja. Kellonie-

NIITTYKIRVINEN

Kuva 1. Niittykirvisen keväiset (yhtenäinen viiva) ja syksyiset (katkoviiva) muuttosuunnat. Asteikon maksimi 65 havaintoa. Keväthavaintoja 324 ja syys-
havaintoja 583. Tulokset esitetty viiden asteen jakovälillä.

METSÄKIRVINEN

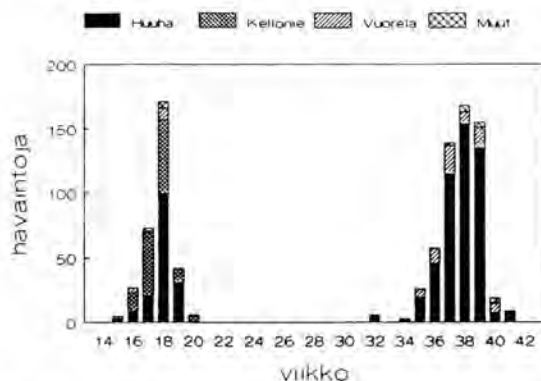

Kuva 2. Metsäkirvisen muuttosuunnat.

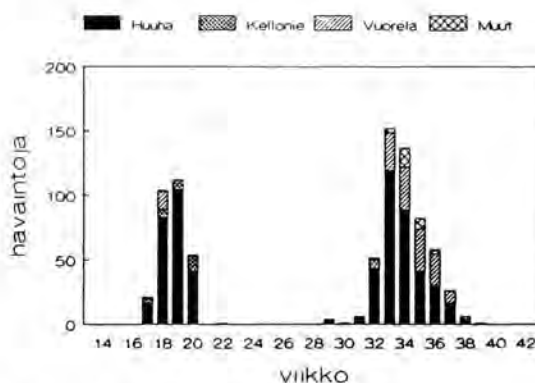
men 27 havainnon keskiarvo oli 25°, kun Huuhanmäen 258 havainnon keskiarvo oli -6°. Keskiarvojen t-testissä ero on erittäin merkitsevää ($p < 0.001$). Huomattavaa on, että metsäkirvisen syysmuutossa selvä piikki 190° kohdalla esiintyy sekä Huuhanmäen että Hanhimäen havainnoissa.

Muuttokausien alku- ja loppupuoliskoien välillä ei ollut metsäkirvisellä mitään eroa. Sen sijaan niittykirvisellä oli eroja sekä syys- että kevätmuuton osalla. Kevätmuuton alkupuolella muutto suuntautui enemmän ($p < 0.01$) pohjoiseen (keskiarvo 6°) ja loppupuolella enemmän koilliseen (keskiarvo 26°). Syysmuuton osalta ero oli asteissa pienempi (alku 220°, loppu 211°) mutta tilastollisesti merkitsevämpi (keskiarvon t-testissä $p < 0.001$).

Syksystä esimuuttoa pohjoiseen on esiintynyt vain metsäkirvisellä. Keväistä paluumuuttoa en ole havainnut merkittävästi kummallakaan lajilla.

Kuva 3. Niittykirvisen havaintoaikat ja paikat viikoittain.

Kuva 4. Metsäkirvisen havaintoaikat ja paikat.

Muuton ajoittuminen

Kuvissa 3. (niittykirvisen) ja 4. (metsäkirvisen) olen esittänyt havaintojen ajoittumisen eri havaintopaikoilla. Huomiota kiinnittää metsäkirvisen vähyys Kelloniemen kevähavainnoissa.

Niittykirvisen kevätmuutto alkaa pari viikkoa ennen metsäkirvisen muuttoa, mutta muuton huippu on vain vajaan viikon aikaisemmassa. Syysmuutto on niittykirvisellä noin neljä viikkoa myöhäisempi kuin metsäkirvisen.

Muuttoparviien kokojakauma ja lento- korkeus

Muuttoparviien kokojakauman olen esittänyt kuvassa 5. Metsäkirvisen parvikoot (keskiarvo 1.9) olivat selvästi ($p < 0.001$) pienempiä kuin niittykirvisen (keskiarvo 2.6). Syksyn ja kevään parvikoot eivät poikenneet toisistaan merkitsevästi kummallakaan lajilla.

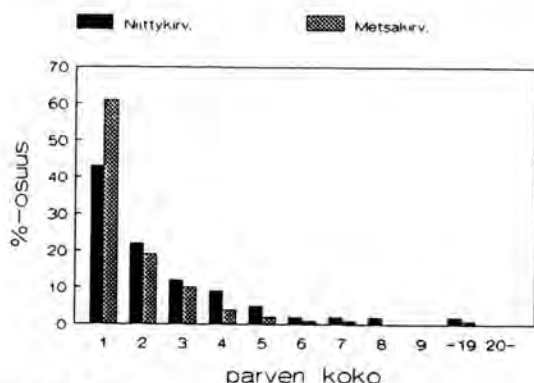
Muuttoparviien lentokorkeusjakaumat olen esittänyt kuvassa 6. Metsäkirviset muuttavat keskimäärin korkeammalla kuin niittykirviset. Ero mediaanitestissä oli erittäin merkitsevää ($p < 0.001$).

Lapinkirvisen

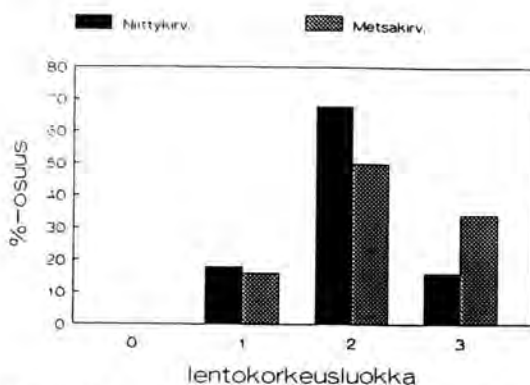
Lapinkirvisen syyshavainnoista yksi on tehty Vuorelan Hanhimäellä ja kolme Huuhanmäellä. Vuorelan lintu muutti suuntaan 185° ja Huuhan linnut suuntiin 155°, 205° ja 215°. Kaikki linnut olivat yksin liikkeellä. Kaikki havainnot on tehty aamulla klo 7 - 9, syyskuun 4. ja 8. päivän välillä ja kolmena eri vuonna.

Tulosten tarkastelua

Niittykirvisen talvehtii Keski-Euroopassa ja Välimeren maissa (Salonen 1985). Keskimäärin muutto suuntautuu Kuopiosta Turkuun. Osa muuttosta suuntautuu vielä vahvemmin Ruotsin suuntaan. On ilmeistä, että Kuopion kautta muuttavat niittykirviset kulkevat sekä Ruotsin, että Baltian kautta talvehtimisalueilleen.

Kuva 5. Muuttotarvien kokojakaumat.

Kuva 6. Muuttotarvien lentokorkeusjakaumat. Lentokorkeusluokat: 0 = puusta puuhun, 1 = 0...10 metriä, 2 = 10...50 m ja 3 yli 50 m.

Metsäkirvinen talvehtii trooppisessa Afrikassa. Useimmiten Kuopion kautta muuttavat metsäkirviset suuntaavat sinne Helsingin ja Kreikan kautta. Toinen reitti näyttäisi kulkevan Hankoniemen ja Italian suuntaan. Nämäkin yksilön muuttanevat Baltian kautta, sillä Suomenlahdella havaitaan selvästi enemmän metsäkirvisen syysmuuttoa kuin Ahvenanmerellä (v. Haartman ym. 1963-72).

Niittykirvisen kevätmuutto näyttää olevan lähes vastakkainen syysmuutolle. Kuopion ohi muuttavat keväiset metsäkirviset näyttävät tulevan sitä vastoin pääpainoisemmin kaakon suunnasta Karjalan kannakselta.

Niittykirvisen aikaisempi kevätmuutto ja myöhempi syysmuutto vastaavat hyvin niitä käsityksiä,

mitä v. Haartman ym. (1963-72) ovat esittäneet. Samoin erot lentokorkeuksissa ovat ennestään tuttuja.

Kirjallisuus

- Björk E. 1987: Muuttosuunnat muistiin. Siivekäs 2: 79 - 81.
 Björk E. 1991: Eräiden lajien muuttosuuntia Pohjois-Savossa. Lintumies 2: 80 - 85.
 Björk E. 1992: Peipon ja järripeipon muutosta Kuopiossa. Siivekäs 1: 32 - 35.
 v. Haartman ym. 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin. Helsinki.
 Salonen T. 1985: Suomen linnut - esiintyminen ja perusbiologia. Lintutieto Helsinki.

Talvipinnarallissa lajeja ja osanottajia ennätysmäärä

HELENA RÖNKÄ

Vuoden 1992 talvipinnaralli läpiviettiin 5.12. sangen leudoissa olosuhteissa. Marraskuun kirpakat pakkaset ennättivät vaihtua joulukuussa vesisaateksi, jolloin ruokintapaikoille ja sulille ahtautuneet talvilinnut hajaantuivat ympäri maakuntaa. Näin kaikki osanottajat olivat suunnilleen samalla lähtöviivalla, pohjustettiinpa rallia etukäteen tai ei.

Rallin osanottajamäärä oli ennätyksellinen 40 henkilöä yhteensä kolmenatoista joukkueena. Myös havaittu lajimäärä oli ennennäkemätön ja -kuulematon: 57 lajia... tai sitten 56 lajia, sillä rengastajan pyydykseen juuttuneen helmipöllön hyväksymisestä pinnaksi käytiin polemiikkia puolesta ja vastaan.

Tällä kertaa peräti 13 talvilajia löytyi joka joukkueen listalta, muunmuassa tänä talvena runsaina esiintyvät käpytikka, tilhi ja räkättirastas. Peippo ja punarintakin oli aika monella. Jokaisella oli myös omat yllätyslajinsa iskettäväksi tulosten purkutilaisuudessa viimeisenä valttina pöytään.

Tampereella opiskelevat Jukka Ihanus ja Jarmo Pirhonen nappasivat kisavoiton vuonna 1991. Samassa kisassa karvaan tappion niellyt kuopiolainen Heikki Kotilainen liittyi parivaljakkoon kolmantena kovan luokan konkarina ja niin ensimmäinen sija vietiin muilta vääjäämättä. Kotilaiselle lienee palsamia haavoihin nimen vilahtaminen maakuntalehden otsikossa, jos nyt tuli moisen pikkuprännin huomanneeksi...

Ja sitten tulosluettelo, jota ei pidä ottaa turhan vakavasti, kiireettömimmät kun ehättivät kisan tuoksinnassa kävelemään, pyöräilemään, keittämään kahvia ja jopa lörvimaan kotosalla!

1. sija, 35 lajia: Jukka Ihanus, Heikki Kotilainen, Jarmo Pirhonen. Joukkueella oli kaikki yleiset lajit, myös ainoa tiimi, jola oli pyrstötiainen ja telkkä sekä muut kisailijat pettänyt kanadanhanhi. Metsoa poikien piti suorastaan väistellä yhteentörmäyksen välttämiseksi.

Kuva: Pentti Alaja

Käpytikka ei onnistunut piiloutumaan yhdeltäkään joukkueelta.

Jaettu 2. sija, 34 lajia: Jussi Aalto, Hannu Siikavirta, Esko Vesanen. Kovempina lajeina metso, pähkinähakki, kuukeli, pikkutikka, isokäpylintu. Kappas, pulu puuttui!

Jaettu 2. sija, 34 lajia: Timo Immonen, Allan Nyyssönen. Kovempina lajeina taviokuurna, punakylkirastas, hiiripöllö. Pojille miinusta fasaanin säilyttämisestä lentoon yöpuolta, plussaa Immosen viirupöllön rallin edellä vapauttamatta jättämisestä.

4. sija, 33 lajia: Jyrki Pynnönen, Petro Pynnönen, Petteri Tolvanen. Pojilta puuttui pulu! Muuta pulmusta sitten riittikin, mm. lapinharakka, pikkutikka, tundraurpiainen, pulmunen ja oikein iso pöllö.

5. sija, 30 lajia: Mika-Petri Harju, Paavo Liimatta, Kari Saukkonen. Joukkueella oli takatassussa varsinainen jymy-yllätys: nokikana Siilinjoessa! Lisäksi löytyi pähkinähakkia, tikliä ja Var-kaudesta jopa nokkavarpunen helpommalla kuin naakka, joka lopulta jäi pojilta bongaamatta!

Jaettu 6. sija, 29 lajia: Helena Rönkä, Risto Rönkä (lapset flunssassa). Joukkueen kotipihalla tungeksivat punarinnan komppaajat pelottivat kuusitiaista, jota piti odotella toista tuntia rokkaa ja kahvia ryystäen. Siinä lipsahti voitto sivusuun. Onnensattumia: pikkutikka ja vihervarpunen.

Jaettu 6. sija, 29 lajia: Osmo Huupponen, Tuula Härkönen, Antero Lindholm, Juha Piipponen. Joukkueen "parempia" lajeja olivat taviokuurna, vihervarpunen ja kanahaukka. Plussaa joukkueelle myös kauniimman sukupuolen mukaan ottamisesta.

Jaettu 8. sija, 28 lajia: Heidi Hannula, Katri Helppi, Anne-Mari Kärkkäinen, Anu Miettinen. Tytöt kehuivat kilpaa joukkueen ankkurina toiminnutta Heidiä, jonka harjaantunut silmä havaitsi matkanvarrella mm. lapinharakan, pähkinähakin ja varpuspöllön. Vuonna 1991 naistiuimillä oli 21 lajia nyt 28, joulukuussa 1993 kisa pistää poikien pöksyt tutisemaan!

Jaettu 8. sija, 28 lajia: Juha Pääkkönen, Kalle Ruokolainen, Markku Ukkonen. Vain Markku

Ukkonen tiesi, kuinka kompata omassa puutarhasaan lymyävä mustarastas, kisan ainoa. Muita isompia uutisia olivat harmaalokki Viannonkoskella ja iso pöllö.

10. sija, 27 lajia: Harri Hölttä, Arvi Meklin, Marko Pakarinen, Eelis Rissanen. Kuopiosta löytyi pähkinähakki, Leppävirralla joukkue poikkiesi lounaalle saapuvaa punarintaa ajatellen liian aikaisin. Plussaa Eelikselle onnistuneista kisajärjestelyistä!

11. sija, 24 lajia: Aimo Hartikainen, Antti Kettunen, Jaakko Kettunen, Jarkko Koskela, Adrian Royle. Maksijoukkueelle plussaa mainiosta joukkuehengestä, miinusta Kettusen Jaskalle kieroilusta Tyyrinvirralla lymynneiden joutsenten suhteen.

12. sija, 22 lajia: Jorma Knuutinen, Raimo Pakarinen. Kevätpinnarallissa auton käyttö on kielletty, milloin talvipinnarallissa? Nämä suunnanäyttäjät pyöräilivät koko kisan läpeensä.

13. sija, 17 lajia: Jussi Helppi, Nina Tolonen (sekä koiranleuat Kaffe & Nicu, toim.huom.). Joukkue nappasi ampuhaukan keskellä talvea Kuopion Itkonniemestä! Ja vei koko kisan Kuopiossa. Siinäpä toinen varteenotettava vinkki kisailijoille jatkossa.

Vuonna 1993 perhejoukkue Rönkä lupaa yllättää, mutta miten, siitä sitten!

Seuraavana kisassa havaitut 57 lajia:

Sinisorsa	Helmipöllö
Isokoskelo	Hiiripöllö
Laulujoutsen	Iso pöllö/Strix sp.
Kanadanhanhi	Käpytikka
Telkkä	Pikkutikka
Kanahaukka	Palokärki
Ampuhaukka	Korppi
Metso	Varis
Teeri	Naakka
Pyy	Harakka
Fasaani	Närhi
Nokikana	Kuukkel
Harmaalokki	Pähkinähakki
Kalliokyhky	Talitiainen
Varpuspöllö	Sinitäinen

Kuusitiainen
Töyhtötiainen
Hölmötiainen
Pyrstötiainen
Puukiipijä
Koskikara
Punarinta
Räkättirastas
Punakylkirastas
Mustarastas
Hippiäinen
Tilhi
Lapinharakka
Vihreäpeippo
Tikli

Vihervarpunen
Urpiainen
Tundraurpiainen
Punatulkku
Taviokuurna
Pikkukäpylintu/Loxia sp.
Isokäpylintu
Peippo
Nokkavarpunen
Keltasirkku
Pulmunen
Varpunen
Pikkuvarpunen

Pohjois-Savon Lintutieteellisen yhdistyksen Kuikan Jäsenistö 1992

Yhdistyksemme jäsenmäärässä oli pientä kasvua edellisvuoteen verrattuna. Positiivisinta jäsenistön kokoonpanossa ovat uudet nuoret ja aktiiviset harrastajat, joiden toivomme levittävän yhdistystietoutta kaveripiireihinsäkin; yhdistyksen voimavarana ja toiminnan jatkumisen turvana kun ovat juuri nuoret. Naisjäsenten määrä on edelleen korkea (20%), vaikka onkin hiukan pudonnut viime vuodesta. Tavoitteenamme on saavuttaa 200 jäsenen raja. Saa nähdä koska siihen päästään, matkaa on vielä. Tässä 171 yhdistyksemme jäsenmaksun vuodelle 1992 maksanutta. Jokaisen jäsenen perässä on hänen henkilökohtainen nimikirjainlyhenteensä. Mikäli puhelinnumero on 971 -alkuinen, suuntanumeroa ei ole merkitty.

Nimi

Aalto Jussi

Airaksinen Pirkko

Alaja Pentti

Aro Seppo

Asikainen Kauko

Björk Erkki

Eskelinen Juha

Esko Kalevi

Filipoff Timo

Haapanen Antti

Hagman Aarne

Hakkarainen Jaakko

Hannula Heidi

Harju Mika-Petri

Hartikainen Aimo

Hartikainen Pertti

Hartikainen Vesa

Haukka Juhani

Haverinen Kari

Hedlund Mirjami

Heikkilä Irmeli

Heikkinen Matti

Helisalmi Seppo

Hiltunen Lauri

Hiltunen Laura

Hiltunen Marja
Holopainen Antti

Hublin Patrick

Hujala Jukka

Huupponen Osmo

Hyvärinen Erkki

Hämeen-Anttila Eero

Hämäläinen Jaana

Hämäläinen Rauno

Hämäläinen Timo

Hölttä Harri

Iivarinen Raimo

Iivarinen Merja

Immonen Sirkka

Immonen Timo

Jalkanen Tuomo

Jantunen Seppo

Junninen Pirkko

Jussila Silveri

Jäderholm Kai

Jäntti Ari

Karttunen Leena

Kauhaan Heikki

Kauppila Esko

Kelo Jorma

Kerkola Yrjö

Kettunen Antti

Kettunen Jaakko

Kiesi Arja

Kinnunen Jukka

Knuutinen Jorma

Kohonen Martti

Koivusaari Juhani

Konttinen Seppo

Koskela

Jarkko

Kotilainen Harri

Kotilainen Heikki

Kotilainen Sylvi

Kotilainen Toivo

Kuikka Voitto

Kuotula Toini

Kärkkäinen Anne-Mari

Kärkkäinen Hannu

972-Kärkkäinen Kalevi

Kärkkäinen Olavi

Kärkkäinen Salme

Laakso Mikko

Laitila Seppo

Laitinen Olli

Liimatainen Osmo

Liimatta Paavo

Lilja Sven-Eric

Lindholm Antero

Linkola Martti

Lyytikäinen Ari

Makkonen Esko

Malmivuori Raisa

Maskulainen Kauko

Maskulainen Paavo

Maskulainen Tarja

Mecklin Pertti

Meklin Arvi

Miettinen Anu

Miettinen Heikki

Mömmö Juhani

Mömmö Marita

Nevalainen Maija

Niiranen Markku

Nisula Antti

Nyrén Aimo

Nyyssönen Allan

Oravainen Juha

Paasisalo Olavi

Paasisalo Sirpa

Pakarinen Marko

Pakarinen Raimo

Partanen Heikki

Partanen Jukka

Peiponen Sirkka

Pekonen Hugo

Pennanen Pirjo

Pentikäinen Heikki

Pohjolainen Lauri

Poikolainen Eero

Puranen Lauri

Pynnönen Jyrki

Pääkkönen Juha

Pöysälä Pentti

Pöysälä Ritva-Liisa

Rautakoski Aarre

Reinikainen Antti

Rissanen Eelis

Rissanen Juhani

Roine Maija

Roine Pekka

Roivas Heikki

Royle Adrian

Runko Kaisa-Maria

Runko Pentti

Ruokolainen Kalle

Ruotsalainen Jarkko

Ruotsalainen Timo

Ruotsi Juha

Rutonen Kalevi

Ruuskanen Aarne

Ryynänen Seppo

Räsänen Pertti

Räsänen Seppo

Räsänen Toivo

Rönkä Helena

Rönkä Risto

Salo Marja

Salo Yrjö

Saukkonen Kari

Savolainen Eino

Savolainen Jorma

Savolainen Timo

Siikavirta Hannu

Sikström Kauko

Sirkkiä Kauko

Sopanen Paavo

Sorvari Veli Matti

Stenbäck
Ulla

Tallgren Lassi

Tanskanen Ari

Tenhunen Pekka

Tikanoja Mikko

Toivanen Juhani

Tukiainen Hannu

Tuomainen Jorma

Tuovinen Jouko

Ukkonen Elina

Ukkonen Kaisa

Ukkonen Markku

Ukkonen Mirja

Uusipaikka Visa

Vartiainen Alpo

Vartiainen Anja-Kaisa

Vartiainen Jouni

Väänänen Jarmo

Väänänen Raili

Väänänen Veli-Matti

Väätäinen Heikki

Väätäinen Juha

Yli-Kauppila Asko

Yliluoma Jarmo

Sisällysluettelo 1992 (13. vsk.)

1/1992:

MARKKU UKKONEN: Pohjois-Savon rengastukset 1984-1990	2
MARKKU UKKONEN: Kahlaajamuutto Siilinjärven Raasiossa ja Mustissa syksyllä 1990 ja 1991	10
EELIS RISSANEN & ANNE-MARI KÄRKKÄINEN: Kevätmuutto 1991 Pohjois-Savossa	20
ERKKI BJÖRK: Peipon ja järripeipon muutosta Kuopiossa	32
ANNE-MARI KÄRKKÄINEN: Polkupyöräpinnaralli 5.-6.6.1992	36
ANNE-MARI KÄRKKÄINEN: Talkootoiminnan elvyttämistä	37
Toimitus kommentoi	38
Tiedonanto ("Erilaisia yksilöitä, Heidi Hannula)	38
Siivekkään sisällysluettelo vuosilta 1987-91	39

2/1992:

MARKKU UKKONEN: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1991	42
HARRI HÖLTÄ: Syysmuutto 1991 Pohjois-Savossa	57
ERKKI BJÖRK: Kirvisten muutosta Kuopiossa	69
HELENA RÖNKÄ: Talvipinnarallissa lajeja ja osanottajia ennätysmäärä	72
Pohjois-Savon Lintutieteellisen Yhdistyksen Kuikan jäsenistö 1992	74
Sisällysluettelo 1992 (3. vsk.)	77
Tiedonanto (Mustaotsalepinkäinen, Heidi Hannula)	78
JUSSI HELPPI: Lintuhavaintojen keruu ja ilmoittaminen Pohjois-Savossa	80
Viimeaikaisia havaintoja	83

Tiedonanto

MUSTAOTSALEPINKÄINEN -pinna Pohjois-Savolle

Yhdistyksen pyöräpinnarallipäivänä (6.6.1992) minä ja Anne-Mari Kärkkäinen saavuimme vihdoin Riistaveden Keskimmäisen "takapelloille". Takana oli yöllinen taival Kuopiosta Riistavedelle sekä käynti Keskimmäisen lintutornissa. Kello oli n. 9.15, kun tulimme tien vieressä ennen varsinaista peltoaukeaa olevan ladon tienoille. Ladon vieressä tien suunnassa kulki puhelinlanka, joka johti heti ladon jälkeen puhelinpylvääseen. Pylvästä lanka jatkoi tien yli läheiseen taloon, kun taas toinen lanka, ilmeisesti tukivaijeri, johti suoraan maahan.

Huomasimme langalla aivan pylvästä vasten istumassa linnun ja pysähdyimme sitä katsomaan. Etäisyyttä tässä vaiheessa 15-20 m. Mielessä käväisi, että lintu oli kuitenkin vaan joku tavallinen laji, mutta tarkastelu kiikarilla osoitti sen olevan lepinkäinen. Se istui pystyssä asennossa ympärilleen tähyillen. Nokka oli musta, tyvestä paksuhko, suipentuen kohti kärkeä, jossa ylänokka kaareutui äkisti alas muodostaen pienen koukun nokan kärkeen. Pikkulepinkäinen tuli koon puolesta ensimmäisenä mieleen, mutta linnun selässä ei ollut ruskeaa, vaan

selkä oli kokonaan harmaa. Lappinharakaksi taas lintu oli liian pieni. Mieleen muistui kolmas lepinkäinen ja katsoimme tarkemmin linnun mustaa naamaria; se todellakin kiersi otsan yli leveänä juovana, mistä johtuen pää näytti edestä kokomustalta. Kohta määrittelyn jälkeen lintu pyrähti ladon taakse ilmeisesti saaliin perään, mutta palasi onneksi alaviistoon olevalle tukivaijerille, jolloin katselimme sitä vatsapuolelta. Näin ollen sivukuva ja värit jäivät vähälle tarkkailulle. Ehdimme kuitenkin nähdä, että linnun selkä, hartiat, niska ja päälaki olivat vaaleanharmaat; väri oli paljon vaaleampi kuin esim. västäräkin vastaava. Värit näkyivät hyvin myötävalossa; aurinko oli noussut sen verran korkealle, ettei se enää vääristänyt värejä. Siivet olivat mustat lukuunottamatta valkeaa paneelia käsisulkien tyvessä. Päässä oli musta naamari, joka alkoi korvien peitinhöyhenistä jatkuen silmän kautta nokan yli toiselle puolen päätä. Erityi-

sesti panin merkille, että musta silmä oli kokonaan naamarin sisällä; naamarin ylä- ja alaosa ei hiponutkaan silmää, vaan kulki reilusti yli ja ali, mistä syystä linnun ilme oli erilainen kuin iso- tai pikkulepinkäisellä (ei niin terävä). Silmän ympärillä ei ollut minkäänlaista rengasta. Pyrstö oli lyhyt, ehkä alle puolet linnun pelkän ruumiin pituudesta. Sivulta katsoen pyrstön värejä ei juuri näkynyt, mutta lennossa kylläkin - pyrstö oli musta ja siinä oli valkeat reunat. Pään muoto oli lattea, otsa ei jyrkkä vaan luisu, kaulaa ei selvästi erotettavissa. Pään koko oli ruumiiseen nähden hallitseva. Pään pituus oli n. 2 1/2-kertainen nokan pituuteen nähden. Kaikki värirajat olivat tarkkoja.

Näimme lintua pitempään alapuolelta. Vatsapuoli oli valkea, samoin alaperä ja kurkku. Kurkun vierestä työntyi valkea kiila naamarin alapuolelta kohti niskaa. Me molemmat panimme merkille selvän punertavan vivahteen rinnassa. Pyrstön muoto oli kärkeä pyöreä, eikä mustaa alapuolella juuri näkynyt.

Lintu teki lyhyen pyrähdyn alas pellolle, jolloin siivet näkyivät hetken levitettynä. Tietysti huomio oli juuri silloin muistiinpanoissa, joten lennosta emme paljoa kostuneet.. Mustat siivet olivat muodoltaan suipot ja käsisulkien tyvessä oli valkea laajahko laikku.

Valistuneina lintujentarkkailijoina (?) tajusimme tietenkin ottaa kuvia linnusta. Valitettavasti käytössä oli vain minun tavallinen kamerani, jolla otetuista kuvista juuri ja juuri erottui joku lintua esittävä piste maalaismaisemaa vasten... Myöhem-

min saimmekin kuulla "ylistäviä kommentteja" kuvistamme! Suurennuslasia (ja hyvää mielikuvitusta) käyttäen kuvista sentään erottuivat rinnan punerrus, pyrstön lyhyys ja kokonaan mustalta näyttävä otsa. Lisäksi puhelinlangalle lähelle lepinkäistä lentänyt keltavästäräkki pääsi kuvaan mukaan toimien kokoverailukohteena. Lepinkäinen ei ollut sitä kovin paljoa pitempi, kookkaampi kylläkin ruumiinmuodosta johtuen.

Lintu ei tuntunut juuri piittaavan meistä ja lähestyinkin sitä n. 5 metrin päähän alaviistoon. Mustien jalkojen mustat kynnetkin erottuivat mainiosti. Linnun käyttäytyminen oli rauhallista, eikä se myöskään äännellyt. Samaa ei voi sanoa keltavästäräkistä, joka ilmaisi levottomuuttaan pikku ääntelyllä ja seuraili lepinkäisen liikkeitä.

Noin 5 minuutin tarkkailun jälkeen käännin sanomaan Annelle jotain, ja kun käännin takaisin, molemmat linnut olivat häipyneet. Muistiinpanoihin syventyneenä Annekaan ei ollut huomannut niiden lähtöä, emmekä sen jälkeen nähneet lepinkäisestä jälkeäkään. Tietojeni mukaan kukaan paikalla sen jälkeen käyneistä ei nähnyt lintua.

RK on hyväksynyt havainnon, mistä tuli tieto lokakuun puolessavälissä. Laji on maassamme jokavuotinen vierailija ja tähänastinen havaittujen yksilöiden määrä lienee noin sata.

(Oheinen kuva on piirretty linnusta otetun valokuvan perusteella.)

Heidi Hannula

Lintuhavaintojen keruu ja ilmoittaminen Pohjois-Savossa

JUSSI HELPPI

Yhdistyksemme kerää ja julkaisee lintuhavaintoja toimialueeltaan (Pohjois-Savo), joita aktiivinen jäsenistö on havaintokorteillaan ja AHK-kaavakkeillaan ilmoittanut. Jotta havaintojen ilmoittaminen olisi mahdollisimman helppoa jokaiselle lintutarkkailijalle, olemme julkaisseet säännöllisin väliajoin ohjeet ilmoittamisen menettelystä.

Tämä artikkeli on lyhennetty ja tiivistetty versio samannimisestä jutusta Siivekkään numerossa 2/90. Esitämme vain oleelliset tiedot havaintokortin ja AHK-ilmoituksen täyttämistä varten. Mikäli nämä ohjeet eivät tunnu riittäviltä tai haluat tietää enemmän taustoista, kaiva em. lehti arkistoistasi esille. Mikäli sitä ei löydy, ota yhteyttä Eelikseen tai johonkin muuhun silmäätekevään...

Havaintokortin käyttö ja koodien tulkinta

Havaintokortteja käytetään siten, että yhdelle kortille merkitään yhden lajin yhtenä kalenterivuonna tehdyt havainnot. Lajilistassa lintulajien yhteydessä olevat merkit eli koodit voidaan tulkita seuraavasti:

Koodi A: Lajista on täytettävä AHK-kaavake, jotta havainto voitaisiin hyväksyä julkaistavaksi. Koodin A lisäksi saattaa olla myös esim. (1 nuoret linnut), jolloin nuorista yksilöistä ei täytetä AHK-kaavaketta, vaan havainnot kirjoitetaan havaintokortille (ks. koodin 1 selitys).

Koodi 1: Lajista kerätään kaikki havainnot (myös pesimäaikaiset ja pesimäpaikkahavainnot) havaintokortteille.

Koodi 2: Lajista kerätään vain pesimäaikaiset havainnot havaintokortteille. Tämä tarkoittaa sekä

pesimähavaintoja että muita havaintoja pesimäaikana.

Koodi 2*: Kuten edellinen, mutta pesimähavainnoista ilmoitetaan lisäksi kaikki mahdolliset pesimätiedot (munaluku, poikasten määrä, pesästä lähtöpvm, haudonta-aika, pesäpaikka ja -tyyppi jne.).

Koodi 3: Lajista kerätään pesimäpaikkatiedot havaintokortteille. Vain pysyvät reviiirit tai selvästi pesintään viittaavat havainnot otetaan huomioon. Ilmoitetaan paikka mahd. tarkkaan sekä laskettu/arvioitu pari/reviirimäärä.

Koodi 3*: Kuten edellä, mutta pesimäpaikkatiedojen lisäksi ilmoitetaan löydettyiltä pesiltä käytävissä olevat pesimätiedot kuten kohdassa 2*.

Koodi 4: Lajista ilmoitetaan talvihavainnot (noin 1.12.-15.3.) havaintokortteille. Talvilaskentojen tulokset ilmoitetaan erillisinä. Yleisimpien talvilintujen kohdalla koodia ei ole. Harvinaiset "talvilinnut" ilmoitetaan, vaikka koodia 4 ei esiintyisi lajin kohdalla.

Koodi M: Lajin muutto/vaellushavainnot ilmoitetaan omalla lomakkeellaan, jossa myös tarkemmat tiedot ilmoittamisen menettelystä.

Havaintojen kirjaamisesta kortteille

Havaintokortit voi täyttää joko kirjoituskoneella tai selvästi tekstaamalla käsin. Kullekin kortille merkitään lintulaji, havaintovuosi ja havainnoija. Yhteen korttiin tulee vain yhden havainnoijan yhden lajin yhden vuoden havainnot. Mikäli havainnoijia on useita merkitään muut kuin ilmoittaja kyseisen havainnon kohdalle käyttäen PSLTY:n jäsenistä virallisia nimilyhenteitä ja muista koko nimiä (maalikkohavainnoijat lainausmerkkeihin). Kortin merkinnöistä 1-10 ja * ei tarvitse välittää.

Kustakin havainnosta merkitään päivämäärä, kunta ja kylä (mahd. yht. koordinaatit) sekä paikka mahdollisimman tarkkaan. Kunta ilmoitetaan aina seuraavin lyhentein:

Iis = Iisalmi	Jua = Juankoski
Kaa = Kaavi	Kar = Karttula
Kei = Keitele	Kiu = Kiuruvesi
Kuo = Kuopio	Lap = Lapinlahti
Lep = Leppävirta	Maa = Maaninka
Nil = Nilsia	Pie = Pielavesi
Rau = Rautalampi	Rvr = Rautavaara
Sii = Siilinjärvi	Son = Sonkajärvi
Suo = Suonenjoki	Ter = Tervo
Tuu = Tuusniemi	Veh = Vehmersalmi
Ves = Vesanto	Vie = Vieremä
Vjä = Varpaisjärvi	Vrk = Varkaus

Havaintotiedot kirjoitetaan lyhyesti ja ytimekkäästi jatkaen seuraavalle riville jos tila ei riitä. Havainnot kirjoitetaan käyttäen yleisiä lyhenteitä (esim. p, Ä, 1kv jne.). Katso Siivekkään viimeaikaisista julkaisuista (esim. faunistiset ja syysmuuttokatsaukset) tarkemmin. Katsauksissa esiteltävää tyyliä kannattaa käyttää milloin mahdollista. Havaintoja voi myös seikkaperäisillä kuvauksilla rikastuttaa tarpeen ja mielikuvituksen mukaan. Omaa harkintaa kannattaa käyttää tietyissä tilanteissa, kuten esim. talvisissa räkättirastashavainnoissa, jos niitä tunkee suuhun asti. Tällöin ei tietenkään kannata ilmoittaa kaikkia havaintoja, vaan yleisemmin.

Havaintokortit palautetaan vuoden loputtua 31.1. mennessä yhdistyksen osoitteeseen. Havaintokortteja saa Meklinin Arviltä (postitusvastaava), jos on päässyt loppumaan.

AHK-kaavakkeen täyttöohjeita

Alueharvinaisuuskomitea (AHK) ja valtakunnallinen rareiteettikomitea (RK) valvoo hankalasti tunnistettavien lajien havaintojen luotettavuutta. Harvinaisesta lajista täytetään kaavake, joka lin-

nusta riippuen käsitellään vain AHK:ssa tai AHK:ssa ja RK:ssa. RK-lomakkeen täyttämisohteet on julkaistu Lintumiehessä 2/1986 sekä pääpiirteittäin Siivekkäessä 2/1990. Tässä käydään läpi lähinnä pääkohdat. Mikäli täyttämässä on ongelmia, kiva oheiset artikkelit esiin tai tiedustele viisaammilta...

Lukumäärä, sukupuoli ja ikä ilmoitetaan niin tarkasti kuin pystytään määrittämään. Myös linnun liikkuminen ilmoitetaan. Päivämäärä on havaintopäivämäärä ja kellonaika on havainnointiaika kokonaisuudessaan. Havaintoetäisyys ja lentokorkeus arvion mukaan, myös esiintyvä vaihtelu (esim. hav.et: 30-60m, lentokorkeus 5-20m).

Havainnointioptiikka ilmoitetaan, kuten myös käytetyt suurennukset (kiihkeä 8x40, Kowa 20x). Jos optiikkaa ei käytetty, tällöin merkitään silmät. Säästä ja valaistusolosuhteista ilmoitetaan pilvien peittävyys, lämpötila sekä tuulen suunta ja voimakkuus. Valaistuksesta ilmoitetaan sen suunta ja taustavalaistus (vasta-, sivu- vai myötävalo; taivasta vasten jne).

Biotoopin kuvaus selvittää missä ympäristössä havainto on tehty. Jos vertailukohteena on ollut muita lintuja, ne ilmoitetaan (laji ja sijainti ilmoitettuihin lintuun nähden).

Tärkeimmät havaitut tuntomerkit -kohdassa kerrotaan lyhyesti, mihin tuntomerkkeihin tunnistaminen perustuu. Kohdassa tarkka kuvaus kerrotaan kaikki havaitut tuntomerkit, joilla katsotaan olevan merkitystä tunnistamisessa. Tämä on ilmoituksen tärkein kohta, johon kannattaa perehtyä kunnolla. Ole perusteellinen, rehellinen ja selkeä. Tuntomerkkien lisäksi kannattaa kuvata lyhyesti havainnointitilanne. Piirrokset ovat hyvä lisä ja kaikki valokuvat kannattaa lähettää mukaan. Jos tila loppuu, voit jatkaa kääntöpuolelle. Myös liikkumis- ja lentotapa kuvaillaan.

Kaavakkeet tulisi täyttää mahdollisimman nopeasti havainnon jälkeen ja lähettää eteenpäin. Näin vältetään loppuvuoden ruuhkat ja havainnot saadaan julkaistua mahdollisimman nopeasti.

kuikka		3* 4 M	pyy			ruokki	A		
kaakkuri	1		peltopyy	1		etelänkiisla	A		
jääkuikka	A		teeri			riskilä	A		
silkkuiukku		4 M	metso		4	kesykkyyhky		3	
härkälintu	1		fasaani		4	uuttukyyhky	1		4 M
mustakurkku-uikku	2	M	(talvihav.: yksilömäärä/paikka)			sepelkyyhky			
pikku-uikku	A	4	viiräinen	A		turturikyyhky	A		
merimetso	1		kurki	2*	M	turkinkyyhky	A		
kaulushaikara	1		luhtakana	1		käki			M
harmaahaikara	1		luhtahuitti	1		huuhkaja	1		
kattohaikara	A		ruisräikkä	1		tunturipöllö	1		
mustahaikara	A		liejukana	A		hiiripöllö	1		
kyhmyjoutsen	A		nokikana		3* 4 M	varpuspöllö	1		
laulujoutsen		2* 4 M	meriharakka	1		lehtopöllö		3* 4 M	
pikkujoutsen	A		pikkutylly		3 M	viirupöllö		3* 4 M	
kanadanhanhi	1		tylli	1		lapinpöllö	1		
sepelhanhi	1		kapustarinta	2	M	sarvipöllö		3* 4 M	
valkoposkihanhi	1		tundrakurmitsa	1		suopöllö		2* 4 M	
merihanhi	A		keräkurmitsa	A		helmipöllö		3* 4 M	
tundranhanhi	1		töyhtöhyppä		M	kehräjä	1		
kiljuhanhi	A		karikukko	1		tervapäsky		3 M	
metsähanhi		2* M	isosirri	A (1 Sii Raasion		(vain erämaapesinnät)			
haapana		4 M	ja Mustin syyshavainnot)			kuningaskalastaja	A		
tavi		4 M	merisirri	A		sininäri	A		
sinisorsa		4 M	pulmussirri	A (1 Sii Raasion		harjalintu	1		
harmaasorsa	A		ja Mustin syyshavainnot)			harmaapäätikka	1		
jouhisorsa		3* M	pikkusirri	1		käenpiika			M
heinätavi		3* M	lapinsirri	1		palokärki		2	4 M
lapasorsa		3* M	kuovisirri	A (1 syyshav.)		käpytikka			M
ristisorsa	A		suosirri	1		pikkutikka	1		
punasotka		3* M	jänkäsirriäinen	1		valkoselkätikka	A		
tukkasotka		4 M	vesipääsky	1		pohjantikka	1		
lapasotka	1		suokukko	2		kiuru			M
alli		2* 4 M	taivaanvuohi		M	kangaskiuru	A		
telkkä		4 M	heinäkurppa	A		tunturikiuru	A		
pilkksiipi	1		jänkäkurppa	1		törmäpääsky			M
mustalintu		2* 4 M	lehtokurppa		M	haarapääsky			M
haahka	A		pikkukuovi		3 M	räystäspääsky			M
kyhmyhaahka	A		isokuovi		M	metsäkirvinen			M
allihaahka	A		mustapyrstökuini	A		niittykirvinen			M
tukkakoskelo		4 M	punakuiri	1		lapinkirvinen		2	M
isokoskelo		3 4 M	metsäviklo		M	luotokirvinen	A		
uivelo		2* 4 M	lirio		M	keltavästäräkki			M
merikotka	A		rantakurvi	A		västäräkki			M
maakotka	A(1 nuoret)		punajalkaviklo	1		pikkulepinkäinen			M
kiljukotka/			mustaviklo	2	M	lapinharakka		2	4 M
pikkukiljukotka	A		valkoviklo		M	kuhankeitäjä	1		
hiirihaukka		3* 4 M	rantasipi		M	kottarainen			4 M
piekana		2* 4 M	leveäpyrstökihiu	A		tilhi		2	M
mehiläishaukka		3* 4 M	merikihiu	A		kuukkeli	1		
kanahaukka		3* 4 M	tunturikihiu	A		närhi			M
varpushaukka		2* 4 M	isolokki	A		harakka			
haarahaukka	A		pikkulokki		3 M	pähkinähakki	1		
kalasääski		3* M	naurulokki		4 M	naakka		2	4 M
ruskosuohaukka	1		kalalokki		4 M	(Iis ja Var vain arvio talvikannasta)			
sinisuohaukka		2* M	merilokki	1		mustavaris		2	4 M
arosuohaukka/			selkälokki		3* M	varis			M
niittysuohaukka	A		harmaalokki		4 M	korppi		3	M
muuttouhaukka	A		pikkukajava	A		koskikara		2	4
tuulihaukka		2* 4 M	mustatiira	A		peukalainen			4 M
ampuhaukka		2* 4 M	räyskä	A		rautainen			4 M
nuolihaukka		2* M	kalatiira		M	viitasirkkalintu	1		
riekko		2 4	lapintiira	A		pensassirkkalintu	1		
(talvihavainnot: yksilömäärä/paikka)			pikkutiira	A		ruokokertunen			M

viitakerttunen	1	satakieli	1	viherpeippo	M
luhtakerttunen	1	leppälintu	M	vihervarpunen	M
rytikerttunen	A (1 Var)	mustaleppälintu	A	tikli	1
rastaskerttunen	A	pensastasku	M	hemppo	2 4 M
kultarinta	1	kivitasku	M	vuorihemppo	A
kirjokerttu	A	sepelrastas	A	urpiainen	M
lehtokerttu	M	mustarastas	4 M	tundraurpiainen	1
mustapääkerttu	1	räkättirastas	4 M	punavarpunen	M
pensaskerttu	M	laulurastas	M	taviokuurna	2 M
hernekerttu	M	kulorastas	M	pikkukäpylintu	M
pajulintu	M	punakylkirastas	4 M	isokäpylintu	2 4 M
tiltalti	M	hömötiainen	M	kirjosiipikäpylintu	1
sirttääjä	M	lapintiaainen	1	punatulkku	M
lapinuunilintu	A (1 laulavat)	töyhtötiainen	M	nokkavarpunen	1
idänuunilintu	1	kuusitiainen	2	keltahemppo	A
kirjosiipiuunilintu (1 pyydystetyt, muut RK:lle)		sinitiaainen	M	pikkusirkku	M
hippiäsuunilintu (kuten ed.)		talitiainen	M	keltasirkku	M
hippiäinen	M	pyrstötiainen	2 4 M	peltosirkku	M
kirjosieppo	M	pähkinänakkeli	1	pohjansirkku	M
pikkusieppo	A	puukiipijä	M	kultasirkku	A
harmaasieppo	M	varpunen	1	pajusirkku	M
punarinna	4 M	pikkuvarpunen	1	lapinsirkku	2 M
sinirinta	2	peippo	4 M	pulmunen	2 4 M
	M	järripeippo	4 M		

Viimeaikaisia havaintoja

Ensimmäistä kertaa Siivekkääseen on koottu muiden lintulehtien malliin viimeaikaisten havaintojen palsta. Jotta havainnoissa olisi edes jonkinlaista ajankohtaisuutta, on mukaan otettu havainnot marraskuun lopusta helmikuun alkuun. Havainnot eivät ole AHK:n tarkastamia ja päivämäärien osalta voi ilmetä virheitä. Havainnot on koottu suhteellisen pieneltä alueelta ja muutamalta henkilöltä. Jatkossa palstasta on tarkoitus tehdä paremmin koko läänin kattava.

Vesilinnut

Silkkiuikku oleskeli Rautalammissa vielä marraskuun lopulla.

Tämän vuoden ehdottomin uutispommi on ollut 19.1. Suonenjoen lisen veden jäältä löytynyt **Myrskykeiju-laji** (*Oceanodroma sp.*). Linnusta uutisoitiin TV:tä ja radiota myöten. Lajinmääritys on vielä kesken.

Joutsenia on havaittu Rautalammin Tyyrinvirran lisäksi ainakin Leppävirralla 2 yks. joulukuun loppupuolelle saakka ja Tervossa 16.1. 1 yks. **Kanadanhanhia** on

oleskellut Rautalammin Tyyrinvirralla n. 10 yksilöä. **Tavi** yllätti 19.12. Varkaudessa. **Allihaahkoja** on havaittu kaksi: marraskuun lopulla 1 yks. ja 20.12. 1 yks. Rautalammin Tyyrinvirralla. **Alleja** on puljannut marraskuun lopussa 2 yks. Varkaudessa ja 1.12. 1 yks. Rautalammissa. **Telkkiä** on havaittu Varkaudessa 2 yks., Leppävirralla 1 yks. ja Tuusniemellä 1 yks. **Isokoskeloita** on ollut Varkaudessa enimmillään neljä ja Rautalammissa kaksi.

Haukat

Kanahaukkoja on havaittu hiukan normaalia enemmän kaupunkien ja taajamien tuntumassa variksia kiusaamassa. **Varpushaukkoja** on kiikareihin sattunut suunnilleen normaalisti. Yllättäen on nähty myös kaksi **ampuhaukkaa**: joulukuun alussa Kuopiossa ja 17.1. Varkaudessa.

Rantakanat-lokit

Siilinjärveltä löytyi talvipinnarallin (5.12.) yhteydessä **nokikana**. Samana päivänä löytyi Maaningalta **harmaalokki**.

Kuvat: Eelis Rissanen

Oceanodroma sp. päältä, alta ja sivulta.

Pöllöt

Tunturipöllö näyttäytyi ennen joulua lisälnessä. **Hii-ripöllöt** ovat olleet vähissä; yksi havainto joulukuussa Leppävirralta. **Huuhkajia** on ollut lämpimien säiden innoittamana äänessä ainakin Suomenjoella ja Rautalammilla. **Helmipöllökin** on intoutunut äänteleämään Varkaudessa. Lisäksi on pari havaintoa Siilinjärveltä ja Rautalammilta. **Varpuspöllöjä** on havaittu ehkä enemmän kuin muutamana aikaisempaa talvena. Havaintoja ainakin Kuopiosta, Leppävirralta, Nilsistä, Pielavedeltä ja Rautalammilta yhteensä n. 7 yksilöstä. **Lehtopöllö** ha-

vaittiin 12.-13.12. Kuopiossa. **Lapinpöllöjä** istuskeli tolpan nokassa peräti kaksi yksilöä Rautalammilla tammiuun alussa.

Tikat

Pikkutikkoja on havaittu Kuopiossa, Rautalammilla, Siilinjärvellä ja Varkaudessa yksi yksilö/paikkakunta. **Pohjantikkoja** on havaittu ainakin neljä yksilöä (Kuo, Nil, Rau ja Sii). Talven ainoa **harmaapäätikka** havaittiin ilahduttavasti 10.1. Rautalammilla.

Varpuslinnut

Toinen uutiskynnyksen ylittänyt laji on **västäräkki**, joka pääsi mm. Kymmenen uutisiin. Laji oleskelee kuopiolaisessa navetassa. **Isolepinkäisiä** on nähty noin kuusi yksilöä (Kuo, Lep, Rau, Sii, Suo ja Vrk). **Tilhiä** on liikus- kellut ylenmäärin vuodenvaihteen jälkeen, jopa tuhan- nen yksilön parvissa. **Peukaloinen** on yllättänyt kahdes- sa paikassa: 21.11. Nilsissä ja joulukuussa Kuopiossa. **Mustapääherttuja** on havaittu ainakin kaksi, Varkau- dessa ja Kuopiossa. **Punarintoja** on ollut yllättävän pal- jon. Helmikuun alussa mm. seuraavasti: Kuo 7 yks., Vrk 4, Rau 4, Suo 1, Lep 1 ja Sii 1. **Mustarastaita** on havaittu: Kuo 5 yks., Vrk 3, Rau 1, Sii 1 ja Lep 1. **Räkättirastaita** on ollut vuodenvaihteen jälkeen vielä satamäärin. **Punakylkirastas** oleskeli vielä vuodenvaih- teen jälkeen Varkaudessa. **Pyrstötiaisen** osalta on pikku parvista havaintoja eri puolilta maakuntaa. Rautalammilla on havaittu yksittäisiä **pulmusia** pitkin talvea. **Järri- peippoja** on näkynyt niukasti: Kuopiossa 2 yks. ja Siil- injärvellä 2. **Peippoja** on jäänyt talvehtimaan aikaisem- pia talvia enemmän; yksittäisiä on havaittu eri puolilla. **Tikkejä** on näkynyt ennätysmäisen runsaasti: Kuo noin 10 yks., Vrk 5, Rau 3 ja Sii 1. **Hemppoja** on ruokaillut puimattomalla rypsi Pellolla enimmillään kuusi Siilinjärvellä. **Urpiaisparvista** on löydetty yksittäisiä **tundraurpiaisia** eri puolilta maakuntaa. **Taviokuurnia** on syksyn run- saan esiintymisen jälkeen havaittu tämän vuoden puolel- la joitakin yksilöitä. **Isokäpylintuja** on liikus- kellut muu- tamia lähinnä Rautalammin suunnalla. Talven ainoa **kir- josiipikäpylintu** havaittiin 28.12. Kuopiossa. **Nokka- varpunen** on ollut yksi tämän talven laji: Kuopiossa enimmillään kuusi, Varkaudessa ja Leppävirralla yksittäisiä. **Pikkuvarpusia** on Varkauden lisäksi ollut Kuopiossa (1 yks.) ja Riistavedellä (1 yks.). **Kottaraisia** on yllättävästi havaittu vielä tämän vuoden puolella Kuo- piossa kuusi yksilöä, Varkaudessa kaksi ja Tuusniemellä yksi. **Kuukkeleita** on esiintynyt Pielavedellä neljä ja Rautalammilla yksi. **Pähkinähakkeja** jäi syksyisen va- elluksen jälkeen Kuopioon talvehtimaan kuusi, Rauta- lammille kolme ja Leppävirralle yksi yksilö.

Ajankohtaista...

26.2.1993 perjantaina on yhdistyksen sääntömääräinen vuosikokous Kuopion museolla klo 18.00 lähtien. Kokouksessa käsitellään lisäksi yhdistyksen sääntömuutosasiaa. Ohjelmana on katsaus syksyn kahlaajamuuttoon Raasiassa. Kokouksen jälkeen järjestetään pöllöretki (säävarauksella). **TERVETULOA!!**

Muita tapahtumia:

8.5. lauantaina Siilinjärven luonnonsuojeluyhdistys järjestää retken Ilomantsin Patvinsuolle. Lähtö tapahtuu klo 6.00 Kuopiosta ja paluu samana iltana. Tiedustelut ja ilmoittautumiset Markku Ukkoselle, 971/423080. Retki on ilmainen!

Yhdistysten välisen haastepinnakisan tilanne 8.2.1993:

Keski-Suomi	70
Pohjois-Savo	67
Suomenselkä	58

Seuraavia havaintoja kaivataan:

muuttohavaintoja keväältä 1992. Palauta havainnot heti tämän lehden ilmestyttyä, niin ne ehtivät mukaan muuttokatsaukseen!

Palauta myös havaintokortit viime vuodelta, sekä syyshavainnot!!!

Jos sinulla ei ole muuttokaavakkeita tai havaintokortteja, soittele postitusvastavallemme Meklinin Arville.

MYYTÄVÄNÄ

Martti Hario: Itämeren loppilinnut (110 mk).

Tapio Solonen: Suomen linnusto (110 mk).

Erkki Korpimäki ym.: Harrasta lintuja (20 mk).

Juha Tiainen & Patrick Hublin: Lintuharrastusopas (30 mk).

Vanhoja Siivekkään numeroita 5-10 mk/lehti.

Yhdistyksen HIIHAMERKKEJÄ (10 mk) ja TARROJA (6 mk).

Alle 50 markan tilauksista veloitamme lisäksi postimaksun. Tuotteen voi myös noutaa henkilökohtaisesti (soita Eelikselle p. 971-234407).

Myytävänä vähän kuvattu Canon EOS-1000 automaattitarkenteinen runko sekä 100-200 mm zoomi. Hp. 1350,-
Lisätietoja p. 971-414197 (Jussi)